1926. Dar P. Wiktoryna Maikowskiego

Postępowanie sądowo-cywilne

Procesy szczególne

wykład
prof. Dra Fierīcha.

1879/80.

Tom 3ci

Dział IV część 4ta

Wiktoryn Maciukowski

Część czwarta.*

O procesach szczególnych albo nadzwyczajnych.

Pojęcie procesu podaliśmy w części pierwszej. Należą tu przedewszystkiem procesy sumaryczne. Przez wyraz „proces sumaryczny" rozumie dzisiejsze ustawodawstwo i zwyczaj sądowy wszelki sposób postępowania, którego tok różni się od zwyczajnego, dla dochodzenia praw prywatnych przepisanego sposobu postępowania — a więc wszelki odrębny, niezwyczajny sposób postępowania sądow. czyli wszelki proces nadzwyczajny. — Wyraz „sumaryczny" pochodzi częścią od wyrazu prawa rzymskiego „summatim cognoscere — summaria cognitio" częścią z języka w sądach państwa niemieck. używanego. —

Niektórzy rozumieją przez proces sumaryczny te tylko procesy nadzwyczajne, których zadaniem jest szybszy bieg postępowania sądowego. W nowszych czasach nareszcie niektórzy uważają ten tylko proces nadzwyczajny za sumaryczny, w którym zapada orzeczenie prowizoryczne. Ze stanowiska ustawodawstwa austr. te tylko szczególne sposoby postępowania nazwać można procesami sumarycznymi, którym ustawa taką nazwę nadaje.

Procesy sumaryczne austryackie można podzielić:

---

* Działu IV.

I. na powszechny proces sumaryczny w przedmiotach mniejszej wagi (ob. rozdz. I)

II. na szczególne procesy sumaryczne, kt.rych podstawą jest powszechny proces sumaryczny z niektóremi odmianami, jako to:

1. proces wekslowy (rozdz. III.)

2. proces nakazowy (rozdz. IV.)

3. proces w sprawach wyniktych z kontraktów o najem lub dzierżawę (rozdz. VI.)

III. na proces w sprawach o naruszenie posiadania (rozdz. VII.)

IV. na proces egzekucyjny z dokumentów, na zupełną wiarę zasługujących (rozdz. V.)

V. na proces w sprawach drobiazgowych. (rozdz. I.)

Do szczególnych procesów zalicza się, prócz podanych sumarycznych procesów, postępowanie sądowe upadkowe, chociaż to obecnie należy do postępowania w sprawach niespornych, i inne od ogólnych przepisów postępowania sądowego odstępujące procesy, k.re po większej części objęte są ustawą sądową, jako to: proces wywoławczy (rozdz. IX.) rachunkowy (rozdz. X.) wezwanie o zastępstwo sądowe (rozdz. VIII.) i t. d.

Procesy szczególne, zmierzające do szybszego dochodzenia praw t. zw. procesy sumaryczne można ująć w 3 grupy, rządzące się jednolitą zasadą:

1. Procesy, w k.rych nie podciąga się pod rozpoznawanie procesowe cały stosunek sporny, we wszystkich jego częściach składowych, lecz tylko poszczególne te części (Rozpoznanie ścieśnione.)

Wynik takiego rozpoznania, niedopuszczającego zbadania wyczerpującego, może mieć tylko powagę tymczasową, i dla tego każde takie rozpoznanie dopuszcza drugiego postępowania (procesu t.zw. separatum) w którem bądź powód, bądź pozwany wywieść może w zupełności swe prawa. Do dochodzenia tych praw nie wyznacza się stronom żadnego terminu. Dochodzenie to znajduje swe ograniczenie w ogólnych czasokresach zadawnienia prawa powództwa.

II. Procesy, w których wprost na skargę zapada orzeczenie skazujące pozwanego na dopełnienie tego, czego się powód domaga, zachowując pozwanemu w temże orzeczeniu prawo czynienia zarzutów przeciw temu orzeczeniu, wyznaczając do tego pewien czasokres (termin) nieprzekraczalny. —

Orzeczenie takie rozstrzyga cały stosunek sporny, wszakże z powagą tymczasową. Jeżeli jednak w terminie oznaczonym nie wniesiono zarzutów, orzeczenie nabiera powagi rzeczy osądzonej i nie może już być zachwianem. Zarzuty wniesione przeciw orzeczeniu uważane bywają jako obrona, a przewód sądowy wywołany tą obroną, nie jest nowym, odrębnym procesem, lecz stanowi całość z skargą wniesioną. Przedmiotem obrony jest wykazanie niesłuszności, z celem jego obalenia. Wyrok, zapadły wskutek wniesionej obrony, i nią wywołanego postępowania orzeka, czyli sąd poprzestaje na poprzedniem orzeczeniu, lub też nie, a w pierwszym przypadku, czy w całości, czy w części.

III. Procesy, w których nie wzrusza się prawidłowego toku

postępowania, lecz opuszczają się niektóre czynności procesowe, inne znów przedsiębrane być powinny w krótszych czasokresach. Rozpoznawanie w sprawach pod II. i III. omówionych nazwać można rozpoznawaniem uproszczonem (vereinfachte Cognition).

Do procesów pod I. wymienionych, należy:

1. postępowanie w sporach o naruszenie posiadania, a to pod względem formalnym i materyalnym. Formalnie, gdyż w tem postępowaniu wyłączono użycie wszelkich rodzajów przysiąg stron; wskutek czego z materyału sprawy wykluczają się wszystkie te faktyczne okoliczności, które tylko przysięgą stron mogłyby być udowodnione (§ 14. postanowienia ces. z 27. paźdz. 1849. Ob. rozdz. VII. str. 138.) materyalnie zaś, gdy według § 5. tego postanowienia (str. 136) przedmiot postępowania stanowią wyłącznie dochodzenie i dowiedzenie ostatniego faktycznego stanu posiadania i nastąpionego jego naruszenia – skąd wynika, iż z dochodzenia procesowego wykluczono okoliczności faktyczne, tyczące się obrony posiadania prawnego.

2. Postępowanie w sprawach wynikłych z umów o najem lub dzierżawę, o ile w pewnych przypadkach fakta sporne wskutek sprzeciwienia się strony drugiej, nie mogą być udowodnione przez świadków, których przesłuchanie w ciągu dni 8. nastąpić nie może (str. 124.b) tudzież, że w celu udowodnienia pewnych szczególnych, ustawą oznaczonych faktów, dowód ze świadków i znawców nie może być użytym. (str. 124 a.)

W obu tych przypadkach (1 i 2) mają orzeczenia zapadłe

jedynie tymczasową powagę, i mogą być zaskarżone w następnem postępowaniu (procesie) które obejmuje i części wykluczone z pierwszego przewodu.

Do procesów, pod L. II. wspomnianych zaliczamy:

1. proces nakazowy (rozdz. IV) i
2. proces wekslowy, o ile wprost na skargę zapada nakaz zabezpieczenia należytości wekslowej, albo nakaz płatniczy (Rozdz. III. VI i VII.)
3. postępowanie upominalne (rozdz. XVI.)

Do procesów, pod l. 3. omówionych zaliczamy:

1. postępowanie sumaryczne (w znaczeniu właściwem) na podstawie dekretu nadwornego z 21. paźdz. 1845. (rozdz. II.
2. postępowanie w sprawach drobiazgowych (rozdz. I.)
3. postępowanie w sądach handlowych (rozdz. XII.)
4 postępowanie w sądach górniczych (rozdz. XX.)

Rozdział I.

O postępowaniu w sprawach drobiazgowych.

Literatura: Kabath: Postępowanie sądowe w sprawach drobiazgowych (Lwów 1873) – Ullman: Das Bagatelverfahren (Wien 1873) – Kaserer: Das Gesetz vom 27. April 1873. Uiber das Verfahren in geringfügigen Rechtssachen (Wien 1873) – Kaserer: Formularien zum Bagatelverfahren (Wien 1873)

Postępowanie w sprawach drobiazgowych polega na ustawie z dn. 27. kwietnia 1873. l. 66. dz. u. p. obowiązującej z dn. 1. października 1873. we wszystkich krajach koronnych, w radzie państwa reprezentowanych. Nie stosuje się ona do sporów już wiszących. O ile w ustawie tej nie dostaje szczególnych przepisów, zachować należy w ogóle przepisy o postępowaniu sądowem w sprawach spornych t.j. przepisy procesu zwyczajnego, a nie sumarycznego.

Najcelniejsze zasady, na których postępowanie w sprawach drobiazgowych się opiera, są: jawność, ustność w rozumieniu nauki; złagodzenie zasady ewentualności; ograniczenie zasady swobodnego rozprawiania się stron, gdyż

sędzia winien brać czynny udział w dochodzeniu prawdzi-
wości faktycznych okoliczności sprawy; rozszerzenie uzna-
nia sędziego, przy rozwiązaniu pytania, czy dostarczenie do-
wodu jest koniecznem; obowiązek stron do osobistego współ-
działania w przymiocie świadków w celu dostarczenia po-
trzebnego wyjaśnienia; ocenienie dostarczanych dowodów
wedle swobodnego uznania sędziego i niewzruszalność wy-
roków sędziego pierwszej instancyi przez apelacyę. —

1. Sądy dla spraw drobiazgowych i ich właściwość.
(§ 1–3. i § 8.)

Wyłącznie sądy powiatowe i sądy pow. m. deleg. są sąda-
mi dla spraw drobiazgowych. Miasta, gdzie są samoistne
sądy handlowe, mogą mieć osobny sąd dla spraw handlowych
drobiazgowych. Właściwość sądów powiatowych i pow. m. del.
stosuje się do ogólnych postanowień normy jurd. o ile ustawa
nie rozszerza władzy tych sądów co do osób lub co do jakości
spraw. — W postępowaniu w sprawach drobiazgowych, toczą-
cem się przed sądami powiatowymi etc. sędzia sądowi prze-
wodniczący, winien prawidłowo sam rozprawą kierować i o-
rzekać, wszelako wolno prezydentom trybunału pierwszej in-
stancyi dla szczególnych sądów powiatowych oprócz przewo-
dniczącego, powołać jednego lub więcej urzędników tegoż są-
du, posiadających uprzymiotnienie sędziowskie do samo-
dzielnego sprawowania urzędu sędziego w postępowaniu dla

spraw drobiazgowych:

II. Przedmiot postępowania.

A. Na mocy ustawy:

1. Spory o oznaczone sumy pieniężne, gdy żądanie bez doliczenia odsetek i innych przynależytości 25. zł. aw. – od 1. maja 1876. – 50. zł. aw. (ust. z 1. marca 1876. l. 23. dz. u. p.) nie przenosi.

2. Spory o inne przedmioty, gdy roszczenie dozwala alternatywnego żądania tj. gdy jest tego rodzaju, że można żądać sumy pieniężnej zamiast czego innego, a żądanie nie przenosi 25. zł.; obecnie 50. zł. albo gdy powód w skardze wyraźnie oświadcza, iż takową sumę pieniężną w miejsce należnego przedmiotu przyjąć jest gotów jako zapłatę. Obliczenie kwot następuje według prawideł ustanowionych w § 15. lit. a i b N. J. tyczących się właściwości sądów pow. m. deleg.

Do wymienionych sporów wtedy tylko można stosować postępowanie w sprawach drobiazgowych, gdy wedle ogólnych przepisów jurysdykcyjnych podlegają orzeczeniu sądów powiat. lub m. deleg.; wszakże:

a. przepisy § 14. N. J. mocą których sprawy tamże pod lit. b. i c. wyrażone do rozstrzygnięcia trybunału I inst. są pozostawione, nie stosują się do sporów, które wedle postępowania w sprawach drobiazgowych przeprowadzić należy. Stąd wynika, że w tych przypadkach podlegają orzeczeniu sądów powiatowych:

fiskus, gminy świeckie i duchowne, kościoły, beneficya, fundacyeі zakłady dla celów publicznych, ziemscy posiadacze dóbr tabularnych, albo ze związku gminnego wyłączonych.

b. W miejscach, gdzie nie ma osobnego sądu dla spraw drobnych handlowych, sprawy sporne pod l. 1. i 2. wyrażone toczyć się będą wedle postępowania w sprawach drobiazgowych przed sądami powiatowymi miejsko del. jako sądami dla spraw drobiazg. i wtedy, gdy roszczenie sporne polega na jednej z czynności handlowych w § 38. L. 1. i 2. u. wprow. kod. h. wyrażonych, albo tyczy się jakiej rzeczy handl. w tejże ustawie w § 39. l. 2. wymienionej. Właściwym jest ten sąd powiatowy (miejsko del.) którego właściwość, pomijając handlowo prawną naturę roszczenia, opiera się na ogólnych przepisach jurysdykcyjnych.

Nienaruszone pozostało orzectwo trybunałów I. inst. co do spraw powierniczych i lennych, co do spraw, należących przed sąd handlowy spadkowy, jeżeli nim jest trybunał pierwszej instancyi (§ 37. N. J.) co do spraw naczelników trybunałów I. inst. i sądów powiat. (§ 42. N. J.) nareszcie co do spraw jurysdykcyi górniczej (§ 65. N. J.) niemniej co do spraw handlowych wymienionych w § 39. pod l. 1. i 3. ust. wprow. k. h. jeżeli te ostatnie dochodzone być mają w miastach, gdzie się znajduje trybunał 1. inst. do sprawowania jurysdykcyi handlowej powołany.

Postępowaniu w sprawach drobiazg. nie ulegają następne spory ze względu na ich przedmiot:

1. spory wypływające się z czynności wekslowych, o ile stosuje się do nich proces wekslowy.

b. spory wyłącznie sądownictwu rzeczowemu przekazane.

c. spory, w których na mocy rozporządzenia z 21. marca 1855 lub 18. lipca 859 żąda się wydania nakazu zapłaty (Ob. Rozdz. IV.)

Jeżeli powód nie chce żądać wydania nakazu płatniczego, to domagać się może zarządzenia postępowania w sprawach drobiazg: o ile sprawa do tego się nadaje.

d. spory wynikające z kontraktu dzierżawy lub najmu, wyjąwszy, gdy w nich idzie li tylko o ściągnienie czynszów dzierżawnych lub najmowych.

B. na mocy układu stron.

Postępowanie w sprawach drobiazgowych może mieć miejsce i co do roszczeń aż do 500. Złr. w. gdy się na to strony zgadzają, byle zachodziły wszystkie inne wymogi zastósowania postępowania tego. Wszelako trzeba, aby to zgodzenie się albo wobec sędziego dla spraw drobiazgowych nastąpiło, albo wprzód zaszłe, sędziemu dowodem piśmiennym wykazane było (§. 5.)

Poczytuje się, że takie zgodzenie się nastąpiło, mianowicie w razie skarg z rzeczy z czynności przewozowych wynikłych, oraz skarg wyniesionych na podstawie jednego z dokumentów w art. 301. i 302. kod. h. wymienionych, gdy miało miejsce przyjęcie dokumentu dla stwierdzenia czynności prawnej sporządzonego. (list przewozowy, przekaz, dowód zobowiązania się itd.) w którym na przypadek sporu oznajmiono poddanie się postępowaniu w sprawach drobiazgowych. (§. 6.)

Jeżeli sprawa jakaś w dniu 1. paźdz. 1873. już była wiszącą, wed„

no stronom za obopólną zgodą odstąpić od dotychczasowej rozprawy procesowej i żądać zarządzenia postępowania w sprawach drobiazgowych, a jeżeli wypadnie, odstąpienia sprawy właściwemu sędziemu dla spraw drobiazgowych. (§ 89.)

III. Strony i ich zastępcy (§ 9 i 10.)

1. Gdy przedmiotem sporu jest tylko to, czem małoletni na mocy § 151. 246. i 247. k. c. dowolnie zarządzać może, małoletni sam może jako powód lub pozwany przed sądem stawać, rozprawiać się i stosownie do § 5 i 6. (wyżej B.) poddać się postępowaniu w sprawach drobiazg. Zawarte w takich razach ugody i wyroki nie mogą być wzruszone dla braku prawnego zastępstwa małoletnich. W innych zaś przypadkach pozostaje nienaruszone prawo zastępcy prawnego żądać uchylenia zapadłego orzeczenia, stosując natenczas przepisy postępowania zwyczajnego, zwłaszcza dekretu nadw. z 14. paźdź. 1803. Zatem też idzie, iż zastępca nie jest obowiązanym w tym przypadku przestrzegać terminu w § 79. na wniesienie zaskarżenia nieważności zakreślonego.

2. Stronom wolno działać osobiście lub przez pełnomocników. Pełnomocnik ma znać przedmiot sporu, mieć pisemne umocowanie i być płci męzkiej. Mężatki mogą występować jako pełnomocniczki swych mężów. Osoby niewłasnowolne mogą więc być pełnomocnikami (inaczej w postępowaniu sumarycznem) Wyjątkowo sąd może wezwać stronę, aby działała przez pełnomocnika, jeżeli bowiem strona niezdolną jest czynić zrozumiałe świad,

czenia w przedmiocie sporu, albo sędzia postanowił wydalić ją z izby sądowej z powodu niestósownego zachowania się, natenczas odroczyć należy audyencyę a stronie polecić, by na ponownej audyencyi działała przez uzdatnionego pełnomocnika, ewentualnie przez adwokata, gdyż inaczej uważaną będzie za niestającą. (§.22.) Działanie przez adwokata wymagane jest tylko w 2. przypadkach, albowiem:

a. zaskarżenie nieważności na piśmie wniesione (§.79.) i
b. rekursy pisemne (§.84.)

wymagają podpisu adwokata. Skarga pisemna nie potrzebuje podpisu adwokata. Osoby, znane sędziemu, jako pisarze pokątni, nie mogą być przypuszczone do rozprawy w przymiocie pełnomocników. Gdy strona staje przed sądem osobiście zarazem z pełnomocnikiem, może także umocowanie wnieść do protokołu. (§.9.)

IV. Obliczenie terminów (§.11.)

Dnie świąteczne i feryalne nie wywierają wpływu na rozpoczęcie i bieg terminów w ustawie postanowionych, lub na jej podstawie przez sędziego naznaczonych. Jeżeli koniec terminu przypada na niedzielę lub święto, najbliższy dzień powszedni jest ostatnim dniem terminu. Dni biegu pocztowego nie wliczają się do terminów. Niewzruszone pozostają przepisy, mocą których żadna strona nie jest obowiązana stawać w sądzie w dniu świątecznym jej obrządku religijnego.

V. Wnoszenie skargi i łączenie skarg.
(§§ 12. 13. 15. i 88.)

Skarga wnosi się albo:

1. ustnie do protokołu (§ 12) albo
2. na piśmie; (jeżeli kilku jest pozwanych, podanie trzeciego okazu pozwu jest zbyteczne § 15.)
3. wolno jest powodowi nawet bez poprzedniego przyzwania razem z stroną przeciwną przed sądem stanąć, aby spór wytoczyć i w takowym się rozprawiać. W tym przypadku żądanie będzie zapisane w krótkości do protokołu rozprawy (§ 77) Dla takich przypadków naprzód ustanowić należy pewne dni sądowe, które kartą na domu sądowym wywieszoną, ogłoszone będą.

Przepis § 13. stanowi o zachowaniu się sędziego przy ustnem wniesieniu skargi to samo, co § 13–15. postępowania sumar. Także i w razie wniesienia skargi na piśmie, sędzia może przyzwać i protokolarnie przesłuchać powoda celem uzupełnienia skargi lub wyjaśnienia wątpliwości stojących na zawadzie zarządzeniu postępowania. We wszystkich przypadkach wniesienia skargi powód nie ma obowiązku zabezpieczyć pozwanemu kosztów sporu. (§ 88.)

O łączeniu przedmiotowem skarg stanowi § 12. że kilka roszczeń tego samego powoda przeciw temu samemu pozwanemu, chociażby nie zostających z sobą w związku faktycznym lub prawnym, mogą być dochodzone tym samym pozwem

jeżeli co do wszystkich ten sam sąd dla spraw drobiazgowych jest właściwy, a roszczenia razem nie przechodzą sumy stano-wiącej o zastósowaniu postępowania w sprawach drobiazgo-wych (przepis §4. k.p.c. Poznał więc zmiany.) Wszelako sędzia może postanowić, że rozprawa co do każdego roszczenia odrę-bnie toczyć się będzie. (§24.) Podmiotowe łączenie skarg stosu-je się do ogólnych przepisów procesu zwyczajnego, wszela-ko pojedyncze roszczenia nadać się muszą do postępowania w sprawach drobiazgowych, a razem wzięte nie powinny przechodzić sumy stanowiącej o zastósowaniu tego postępo-wania. Należy odróżnić podmiotowe łączenie skarg od po-łączenia kilku sporów, zarządzonego przez sędziego na mocy prawa kierowania procesem; wolno bowiem sędzie-mu kilka sporów między temi samemi stronami wi-szących, tudzież spory różnych powodów lub różnych po-zwanych przeciw tej samej stronie przeciwnej objąć jedną i tą samą rozprawą, wszelako jednym i tym samym wy-rokiem tylko spory między temi samemi stronami rozstrzy-gać można (§24.)

VI. Rezolucya na skargę (§14.)

Gdy skarga nie nadaje się do postępowania sądowego (w ogóle) lub sędzia uznaje się niewłaściwym, skarga odrzuca się. Gdy nie jest tak, iżby można zarządzić postępowanie w sprawach drobiazg. ale sąd powiat. wedle ogólnych przepisów jurysd. jest właściwym,

wówczas sędzia uczyni, co potrzeba dla zarządzenia właściwego postępowania. Jeżeli nie ma przeszkód, sędzia na skargę wyznaczy audyencyę „do ustnej rozprawy w postępowaniu dla spraw drobiazgowych" stosownie do zachodzących okoliczności, jeżeli można najdalej za 2. tygodnie. W razach nagłych można naznaczyć audyencyę na dzień, w którym skarga wniesioną została. Na audyencyę przyzywają się strony z wezwaniem, aby złożyły dokumenty odnoszące się do sporu, a jeżeli można przyprowadziły świadków, na których się chcą powołać. Przyzwanie powoda nastąpi przez kartę przyzwania, pozwanego zaś przez doręczenie duplikatu pisemnej lub odpisu protokolarnie spisanej skargi. Jeden okaz pisemnej skargi zostaje w sądzie.

Od rezolucyi odmawiającej zarządzenia postępowania w sprawach drobiazgowych można założyć rekurs (§ 84.) Z powodu rezolucyi, zarządzającej takie postępowanie, można zaskarżyć nieważność zapadłego wyroku (§ 78. l. 1.) Wniesieniem skargi proces się rozpoczyna, a wręczeniem tejże pozwanemu spór uważa się za wiszący. Nie masz odrębnego zwrotu skargi z powodu, że sprawa już jest osądzona. Pozwany nie może odmówić wdania się w sprawę z powodu, że sędziego uważa za niewłaściwego.

VII. Rozprawa przed sędzią wyrokującym

A. Jawność (§ 17.)

Rozprawa jest jawną, wszelako tylko osoby dorosłe mogą się jej przysłuchiwać. Jawność wyłączoną zostaje:

1. na zgodne żądanie obu stron
2. z urzędu, gdy zagraża porządkowi publicznemu lub dobrym obyczajom.

Postanowienie, wyłączające jawność, ma być jawnie ogłoszone. W razie wykluczenia jawności, wolno każdej stronie żądać dozwolenia wstępu oprócz jej pełnomocnika, dla trzech osób, jej zaufanie posiadających. Wobec wszechwładnego stanowiska sędziego w postępowaniu w sprawach drobiazgowych i nieodwołalności jego wyroków, jest jawność rozprawy nieuniknioną koniecznością, bo jest najpewniejszą rękojmią należytego wymiaru sprawiedliwości.

B. O rozprawie ustnej w ogólności (§ 16, 19, 20, 23, 25, 30, 33, 76)

Nad sprawą, rozprawia się ustnie przed sędzią, wyrokującym w obecności trzymającego pióro (pisarza) |: § 77 :| Rozprawę otwiera sędzia wywołaniem sprawy (§ 19.) Sędzia wysłucha naprzód strony celem wyrozumienia, czego żądają, co pod względem faktów oświadczają i jakie ofiarują dowody. O ile pozwany wyraźnie uznaje żądanie powoda, o tyle to przestaje być spornem. Jeżeli więc pozwany uznał żądanie powoda w całości, sędzia natychmiast oznajmi zamknięcie rozprawy i przystąpi do zawyrokowania i ogłoszenia wyroku. Gdyby żądanie powoda uznane było tylko w części, sędzia co do tej części może, lecz nie musi przystąpić zaraz do zam-

kończenia rozprawy, zawyrokowania i ogłoszenia wyroku (§.76.) W braku uznania sędzia wysłucha strony, a po wysłuchaniu starać się będzie nakłonić je do ugody (§ 23.)

Ugoda zawartą być może bezwarunkowo lub warunkowo t.j. czyniąc ją zawisłą od przeprowadzenia dowodu, a nawet od złożenia przysięgi (§.65.) Doprowadzona do skutku ugoda lub wzmianka, że usiłowanie pojednania zostało bezskuteczne, zamieszcza się w protokole rozprawy. Zawarta ugoda będzie stronom odczytaną i do podpisu przedłożona. Jeżeli strona nie może lub nie chce podpisać protokołu, uczyni się o tem wzmianka przy wyrażeniu przyczyny. (§.23.) Ugoda bezwarunkowa umarza spór. Gdyby się zgodzono na przysięgę, wymaga się oświadczenia sędziego, iż przysięgę wykonano lub niewykonano. (Dekr. nadw. z 19. paźd. z 1792.) Jeżeli ugoda zawisła od przeprowadzenia innego dowodu, sędzia z urzędu przeprowadzi dowód i wyda wyrok.

Gdy sprawy nie załatwiono ani przyznaniem pozwanego ani ugodą, rozprawa toczy się ustnie. Pomimo wyniesienia skargi na piśmie lub protokolarnie, powód ustnie uzasadni żądanie, przedstawiając faktyczną zasadę skargi, pozwany bronić się będzie jak w procesie zwyczajnym itd.

Sędzia starać się, by rozprawa wyczerpująco była wyświecona, by rozprawy nie przeciągały rozwlekłe gadaniny i rozprawy poboczne, nie prowadzące do celu, i by rozprawa o ile można bez przerwy w jednym dniu się

skończyła (§.19.)

Pomimo tego przybiera przecież przebieg rozprawy w postępowaniu w sprawach drobiazgowych kształt, istotnie różniący się od procesu zwyczajnego, a to:

1. wskutek kierownictwa rozprawą przez sędziego
2 przez uznanie rozprawy ustnej za jeden akt
3 przez dobrowolne uznanie dowodów przez sędziego.

Przedewszystkiem zwracamy na to uwagę, iż pomimo, że ogólne przyznanie jest dozwolone, a ogólnikowe zastrzeżenie zaprzeczenia bezskuteczne, to przecież złagodzone zostało postępowanie procesu zwyczajnego, wedle którego każda strona winna jest jasno i poszczególe zaprzeczyć wszystkich okoliczności przez przeciwnika przytoczonych. Przepis §.33. stanowi bowiem, iż sędzia uwzględniając wynik całej rozprawy i przeprowadzonych dowodów, osądzić ma wedle swobodnego przekonania, czy faktyczne twierdzenie uważać należy za prawdziwe lub nie. Stąd wynika, że nie każde zaniechanie zaprzeczenia jakiegoś faktycznego twierdzenia uważane być ma za przyznanie.

Aby fakt uważać za zaprzeczony, starczy, gdy z ogółu wywodów strony okaże się jej zamiar, że fakta zaprzecza. Również i formalne zaprzeczenie strony nie ocenia się odrębnie, lecz w związku z wywodami strony i nie będzie uznanem za skuteczne, skoro ogół wywodów tej strony zawiera w sobie uznanie prawdy faktów, chociaż formalnie zaprzeczonych.–

Treść skargi na piśmie lub protokolarnie wyniesionej nie wiąże powoda co do tego, co przytaczać chce w sprawie swej na audyencyi wyznaczonej do rozprawy. Skarga przybiera zatem cechę pisma przygotowawczego, bo przy wyrokowaniu na to tylko wzgląd mieć można, co w toku rozprawy wniesione było (§.67.)

Od tego, iż skarga jest pismem tylko przygotowawczem, odstąpiono w trzech względach, albowiem:

a. ustawa łączy już z wyniesieniem i wręczeniem skargi powstanie skutków, kt. prawo cywilne łączy z tymi aktami;

b. na przypadek niestawienia się powoda już na pierwszej audyencyi, winien sędzia uwzględnić treść skargi i jej załączniki (§.28. choćby skarga odrzucaną być miała dla braku podstawy rozprawy ustnej.

c. dozwolona jest zmiana skargi tj. w myśl §.25. zmiana zasady prawnej, na której się opiera żądanie skargi, tudzież zmiana dochodzonego przedmiotu i rozszerzenie żądania skargi.

Nie mieści się więc w tem pojęciu ograniczenie żądania skargi do mniejszej tylko sumy, lub zamiana rzeczy ściśle oznaczonej na rzecz nieoznaczoną tego samego gatunku. (species i genus)

Jeżeli powód zmienił skargę w jakimbądź względzie, zapisze się przedewszystkiem żądanie zmienione do protokołu. Sędzia z urzędu sprzeciwi się zmianie skargi, gdy przez nię właściwość sądu i zastósowanie postępowania w sprawach drobiazgowych, zostają wyłączone. Za zezwoleniem po„

zwanego wolno zmienić skargę, mianowicie i żądanie rozszerzyć. Poczytuje się, że jest przyzwolenie, gdy pozwany nie wnosząc zarzutu przeciw zmianie, na zmienioną skargę odpowiada. Sędzia jednak dozwolić może takowych zmian nawet mimo zarzutu przeciwnika, jeżeli nie zachodzi obawa, że zmiana pociągnie za sobą znaczne przewleczenie sprawy. Postanowienie w tej mierze ogłaszane będzie stronom (§ 25.)

C. Kierownictwo rozprawą. (§ 19, 20, 24, 26. 52, 60. 62. 76)

Ustawa przyznaje sędziemu wyrokującemu obszerną władzę kierowania rozprawą. Jest ona wynikiem zasady ustności, która nie tylko zwalniać ma sędziego od mozolnego czytania aktów w celu zawyrokowania, ale też umożebnić dochodzenie prawa materyalnego przez wyczerpujące wyświecenie sprawy i stósowne ocenienie dowodów.

1. Postanowienie zmierzające do wszechstronnego wyświecenia stosunku spornego.

W tym względzie służy sędziemu:

a. obszerne prawo zadawania stronom pytań. Prawo to określa § 20. w sposób następujący:

Sędzia zadając stósowne pytania, zmierzać będzie do tego, by strony niejasne żądania wyjaśniły, niedostateczne przedstawienie faktów uzupełniły, środki dowodowe wskazały, i aby w ogóle potrzebne do ustalenia stanu rzeczy oświadczenia poczyniły. Stronom prawa nieświadomej objaśnić należy o skutkach prawnych niezastosowania się do tego przepisu. Z tego wynika, że prawo

zadawania pytań nie może mieć na celu, aby strony zachęcić do wystąpienia z nowemi zaczepkami lub obronami, lecz aby sędzia w granicach tego, co strony przedstawiły, osiągnął zupełne wyjaśnienie. Niemniej wolno każdej stronie dla wyjaśnienia stanu rzeczy zadawać przeciwnej stronie pytania za pośrednictwem sędziego lub bezpośrednio, gdy sędzia na to zezwoli. Sędzia odrzuci pytanie, które uważa za niestósowne (§.26.) Pytania dają się stronom obecnym i działającym. Przez stronę rozumieć należy i zastępcę strony, którym wyłącznie zadają się pytania; gdy strona sama nie działa. Pomimo to sędzia może zadawać pytania stronie, jeżeli to uważa za stosowne celem zupełnego wyjaśnienia stanu rzeczy. Sędzia nie ma prawa żądać, aby strona osobiście stanęła na audyencyi, lub zadawać jej pytania w nieobecności jej adwokata (inaczej w procesie sumarycznym. Dopiero gdy sędzia dla niedostateczności ofiarowanego, lub dla braku wszelkiego dowodu na wniosek lub z urzędu zarządza wysłuchanie pod przysięgą strony jako świadka, znajduje się sędzia w położeniu wysłuchać tymczasowo stronę, z wyłączeniem zastępcy, chociaż w jego obecności.

Ustawa nie określa w szczególności skutków nastąpić mających, gdy strony nie dają żadnych odpowiedzi, albo odpowiedzi wymijające lub niestanowcze. Na mocy §.33. i 62. sędzia, rozważywszy wszelkie okoliczności, oceni, jaki wpływ wywiera takie zachowanie się strony na ustanowienie dowodu.

b. Do wyjaśnienia rzeczy sędzia może na wniosek lub z

urzędu zarządzić oględziny (§ 52) Oględziny te służyć mogą nie tylko do wyjaśnienia zaprzeczonych, lecz i do niezaprzeczonych lub już ustalonych faktów.

2. O porządku w rozprawie.

Sędzia musi z urzędu lub na wniosek

a. jeżeli spór składa się z kilku roszczeń postanowić, że rozprawa co do każdego roszczenia osobno toczyć się będzie.

b. sędzia może kilka sporów między temi samemi stronami wiszących, tudzież spory różnych powodów przeciw tej samej stronie przeciwnej objąć tą samą rozprawą (§ 24) sędzia może następnie uchylić połączenie (§ 85.)

D. Jednolitość rozprawy ustnej (§ 30. 31. 66. i 67.)

Rozprawa ustna rozpoczyna się, gdy obie strony po wywołaniu sprawy, swe żądania oświadczają i kończy się oznamieniem zamknięcia rozprawy przez sędziego, co uczyni, gdy uważa spór za przygotowany do osądzenia. Rozprawa aż do zamknięcia uważa się jako jedna całość. Wszystko aż do ogłoszenia zamknięcia uważa się za wniesione na czasie (§ 67.) Odpadają wszelkie prośby o dozwolenie nowości, i nie czynią wyjątku zarzuty spór wstrzymujące, niemniej obojętnem jest, kiedy je pozwany przed zamknięciem rozprawy przedstawił. Tylko zarzut niewłaściwości sądu, o ile uchylenie jego zależy od woli pozwanego, czyni wyjątek, gdyż zarzut ten na pierwszej audyencyi winien być uczyniony (dekr. nadw. z 20. lutego 1820.) Znaczy się rzecz ma co do

zarzutu niedopuszczalności postępowania w sprawach drobiazgowych, gdyż w tym przypadku dobrowolne poddanie się pod sąd niewłaściwy wymaga tu wyraźnego układu stron (§. 6.)

Zasada jednolitości rozprawy tyczy się także dowodów, te bowiem nie tylko ofiarują, ale i przeprowadzają się w toku rozprawy. Gdyby więc przeprowadzenie wymagało nowej audyencyi, nastąpićby musiała późniejsza audyencya do dalszej rozprawy, nim sędzia oznajmiéby mógł zamknięcie rozprawy. Strona może i po przeprowadzeniu dowodu nowe dowody ofiarować. Z chwilą oznajmienia rozprawy za zamkniętą, strony tracą prawo czynienia jakichkolwiek przedstawień. Gdyby nie na czas zamknięto rozprawę, stronie służy przeciw wyrokowi zaskarżenie nieważności (§. 78. l. 6.)

Co powiedziano o jednolitości rozprawy, stosuje się także do części żądania, względem której sędzia zamknął rozprawę (ob. wyżej pod B.)

Sędzia oznajmujący zamknięcie rozprawy mocen jest, gdyby się okazało potrzebnem uzupełnienie, zarządzić otwarcie rozprawy na nowo (§. 66.) W ponownej rozprawie strony tak działać mogą, jak przy pierwszej tj. nie są związane tem, co sędzia chce uzupełnić.

E. Odroczenie rozprawy

Sędzia starać się ma, jeżeli to być może, aby rozprawa w jednym dniu bez przerwy się skończyła. Pytania, kiedy audyencya ma być odroczona, ustawa wyczerpująco nie rozwiązuje –

wchodzą więc na mocy §. 88. w zastósowanie przepisy procesu zwyczajnego. Na mocy ustawy odracza się audyencyę z urzędu:

1. Jeżeli się na audyencyi okaże, że jedna ze stron stawających nie może sama działać, albo jeżeli za powoda lub pozwanego staje osoba, której prawo do zastępowania strony nie jest wykazanem. Sędzia odroczy audyencyę i zarządzi, co z prawa wypada, zarazem oznajmi się stronom, że ponowne odroczenie audyencyi z tej przyczyny bez przyzwolenia przeciwnika nie ma miejsca, owszem, że na odroczonej audyencyi postąpi się według prawa, jeżeli wada nie będzie usunięta.

2. Jeżeli strona niezdolną jest, co do sprawy spornej dać zrozumiałe oświadczenia, albo sędzia postanowił ją wydalić z izby sądowej z powodu niestósownego zachowania się (ob. wyżej pod III.)

3. Jeżeli tego przeprowadzenie dowodów wymaga.

W razie odroczenia audyencyi sędzia, jeżeli można, zaraz oznajmi stronom ustnie, kiedy nastąpi nowa audyencya. Nie potrzeba pisemnego zawiadomienia. Stronę, z której winy odroczenie nastąpiło, sędzia zaraz zobowiąże do zwrotu kosztów stąd wynikłych a to w ilości, którą po wysłuchaniu przeciwnika oznaczy. Strona ta nie będzie mogła żądać zwrotu tych kosztów nawet wtedy, gdy przeciwnik w sprawie głównej na zwrot kosztów (sądowych) zostanie skazany (§. 27.)

Jeżeli zaczętej rozprawy nie można skończyć w jednym dniu, sędzia na późniejszej audyencyi, o ile można, w krótkości wyłuszczy ustnie streszczone istotne wyniki poprzedniej roz-

prawy ustnej, które ma jeszcze w świeżej pamięci, a których w razie po„ trzeby stwierdzą mu własnoręcznie, dla ułżenia pamięci czynione zapiski, odnoszące się do skargi, do papierów dowodowych, dla złożenia do aktów przyjmiesionych i do protokołowanych poświad„ czeń, wezwie strony, aby się w tej mierze oświadczyły, na tej drodze braki wypełni lub wątpliwości usunie, i z tak ustalonymi wy„ nikami przerwanej rozprawy dalszy ciąg tejże zwiąże. (§. 68.)

F. Zasada ustności.

O istocie zasady ustności była mowa w I. części działu III. Rozprawa odbywa się ustnie przed sędzią wyrokującym. Czyta„ nie pisemnych wywodów nie jest dozwolone (§ 16.) wszelako można odczytać dokumenty dowodowe. W toku rozprawy spisuje się pro„ tokół, ograniczający się do zapisków w § 77. wskazanych. (Ob. G.) Sędzia może uczynić własnoręczne zapiski (§ 68) które mu mają posłużyć za podstawę wyroku nie dla tego, że są spisane, lecz że stwierdzają to, co ustnie było przedstawione. Ten tylko sę„ dzia może wyrokować, który osobiście rozprawie spornej przewodni„ czył. Brak spisania rozprawy pociąga za sobą konieczność za„ stąpienia go wyrokiem z pobudkami orzeczenia na piśmie, aby zapobiedz ponowieniu sporu, a poniekąd nadużyciu zarzutu o„ sądzonej sprawy. Dlatego też pobudki orzeczenia zawierają część składową wyroku, t.j. zwięzłe wyłuszczenie stanu rzeczy.

Jeżeli przed zawyrokowaniem zmiana w osobie sędziego zajść musi, sędzia nowo przychodzący odbędzie na nowo rozpra„ wę ustną, robiąc użytek ze skargi, z papierów dowodowych do

aktów przyniesionych i z poświadczeń protokolarnych (§70). Własnoręcznie zapiski poprzednika tracą w tym przypadku wszelkie znaczenie.

G. Protokół rozprawy.

Ponieważ rozprawa nie spisuje się protokolarnie, przeto też nie ma miejsca apelacya w rozumieniu sprawdzenia orzeczenia sędziego pierwszej inst. Protokół ustnej rozprawy spisuje pisarz (§77.) Protokół zawiera:

1. wymienienie sądu, nazwiska sędziego i pisarza, czas i miejsce rozprawy, oraz wzmiankę, czy rozprawa była jawną lub niejawną (w myśl §17.)

2. nazwiska stron i ich pełnomocników, oraz krótkie wyrażenie przedmiotu spornego.

3. wymienienie osób, które jako strony, lub ich zastępcy na audyencyi stanęły.

4. zapiski przepisane w §9. (wniesienie do protokołu umocowania, jeżeli strona staje przed sądem osobiście wraz z pełnomocnikiem) §15. (żądanie powoda stojącego przed sądem razem z przeciwnikiem) §23. (nakłaniania stron do ugody) §25 (wszelka zmiana żądania skargi) §48. 50. 52. 62. (istotna treść dowodu na audyencyi przeprowadzonego.

5. postanowienia przez sędziego w toku rozprawy powzięte i ogłoszone.

6. czas zamknięcia rozprawy i ogłoszenie wyroku, oraz wzmiankę, czy przytem obie strony były obecne)

7. jeżeli rozprawa toczy się według postępowania w sprawach drobiazgowych na mocy zgodzenia się stron (§ 5) powołanie się na tę umowę.

Oprócz tego, jeżeli zaczęta rozprawa w jednym dniu skończoną być nie może bądź na uczyniony wniosek, bądź z urzędu, stwierdzić należy w protokole rozprawy w streszczeniu przez sędziego postanowionem, oświadczenia stron, zawierające ograniczenie lub zmianę żądania lub wyraźne uznanie długu, lub części onego, wreszcie wyraźne zaprzeczenie przez pozwanego twierdzeń, służących skardze za podstawę. Protokół ten wolno stronom każdego czasu przeglądać. Strony i świadkowie lub znawcy nie podpisują protokołu rozprawy; przeciwnie zaś takowego następuje tylko w przypadkach wyraźnie ustawą wskazanych (: w przypadku ugody; przy prowadzeniu dowodów ze świadków, znawców, oględzin naocznych, przesłuchania stron jako świadków) albo gdy sędzia uzna to za potrzebne.

H. Utrzymywanie porządku w izbie sądowej.

1. Sędzia czuwać ma nad utrzymaniem porządku w izbie sądowej. Osoby przez nieskromne zachowanie się zakłócające rozprawę, po bezskutecznem ich napomnieniu, i za poprzedniem zagrożeniem mają być wydalone z izby sądowej (§ 18.)

2. na tego, kto się dopuszcza większej nieprzyzwoitości, zwłaszcza obrazy sądu, strony, lub jej pełnomocnika, świadka lub znawcy, może sędzia rozciągnąć grzywnę do 10 fl. lub karę

aresztu do 24. godzin. Postanowienia te będą stronom ogłoszone i są natychmiast wykonalne (§ 18.)

3. Sędzia daje głos i może go odebrać każdemu, kto nie jest powolny jego zleceniu (§ 19.)

4. wykluczenie jawności rozprawy, gdy jawność zagraża porządkowi publicznemu lub dobrym obyczajom (§ 17.)

VIII. O dowodzie

A. Zasada swobodnego ocenienia dowodu.

Sędzia uwzględniając wynik całej rozprawy i przeprowadzonych dowodów, powinien według swego swobodnego przekonania rozsądzić, czy twierdzenia faktów mają być uważane za prawdziwe, czy nie. (§ 33.) Wyjątek zachodzi tylko co do dokumentów (§ 36.) W szczególności osądzi w podobny sposób, jak ma skutkować cofnięcie uznań lub przyznań.

Ustawa uznaje zatem 2. zasady:

1. zasadę swobodnego ocenienia dowodów przez sędziego,

2. zasadę ocenienia ogółu przedstawień stron w związku według ich treści materyalnej bez względu na ich formę.

B. Obowiązek dowodzenia i środki dowodowe.

Obowiązek dowodzenia stosuje się do ogólnych przepisów procesów cywilnych z wyjątkiem, że się nie dowodzi faktów, które jako jawne (offenkundig) wiadome są sądowi (§ 35.)

Środkami dowodowymi są:

1. dokumenty pisemne i dowód prawdziwości podpisu

z porównania pism, tudzież inne przedmioty świadczące o fakcie pewnym

2. zeznania świadków,

3. zdanie znawców,

4. oględziny sądowe,

5. przesłuchanie stron jako świadków w miejsce przysięgi stanowczej, uzupełniającej i szacunkowej.

Ustawa nie wymienia przyznania sądowego jako środka dowodowego a to dlatego, że przyznanie ściśle biorąc nie jest środkiem dowodowym, lecz okolicznością, zwalniającą przeciwnika od obowiązku dowodzenia.

C. prowadzenie dowodu

1. ofiarowanie

Odmiennie od procesu zwyczajnego następuje:

a. ofiarowanie dowodu w toku rozprawy bez zachowania wszelkiej formy

b. antycypacya dowodu odpada i każda strona może każdej chwili wystąpić z dowodem.

Wskutek prawa kierowania rozprawą sędzia spowodować może strony do ofiarowania na czasie dowodu. (§ 20.) Dowód może być bezpośrednim lub pośrednim. O tym ostatnim stanowi § 34 że fakt może być i pośrednio udowodniony, mianowicie przy wykazaniu takich faktów, z których prawdziwość faktu udowodnić się mającego, wedle zdrowego rozsądku wywnioskować się daje.

Dowód pośredni mieści w sobie przyznanie zasądowe i domnie-
mania prawne. Sędzia oceni według swobodnego uznania, czy za-
sądowe przyznanie lub zasady domniemania za istniejące uwa-
żane być mają, tudzież, czy takie przyznanie stanowi dowodną
przyznane okoliczności.

2. Dopuszczenie dowodu

Sędzia już w toku rozprawy ustnej, a w każdym przypadku
nim oznajmi zakończenie rozprawy, zdecydować się ma, czy dowód
jaki ma być przeprowadzony, przyczem zwróci uwagę swoją
nie tylko na to, czy dowód jest stanowczym, lecz i na to, że on:

a i bez wniosku stron może przystąpić do przeprowadzenia
dowodu, może bowiem z urzędu przeprowadzić

α. dowód z oględzin (§ 52.)

β. przesłuchanie stron jako świadków (§ 63.) tudzież

b. że on nie jest obowiązany przeprowadzić dowodów przez stro-
nę ofiarowanych, chociaż tyczą się faktów spornych i stanowczych
i są oprócz tego dopuszczalne, a to wtenczas, gdy

α. osiągnie przekonanie, że zaofiarowaniem dowodów zmie-
rzali do przewleczenia sprawy (§ 31.) (Odnosi się to prawidłowo do do-
wodu ze świadków.)

β. jeżeli nie podpada wątpliwości, że strona ma prawo
do odszkodowania, albo że się jej co innego należy, atoli dowód spor-
nej ilości odszkodzenia lub należytości albo wcale nie da się osią-
gnąć, albo tylko za niestosunkowemi trudnościami. W tym przy-
padku sędzia może tę ilość wedle słuszności ustanowić nawet z po-

minięciem dowodu, jakiby strona ofiarowała, a jeżeli wypada, po prze-
słuchaniu stron jako świadków na okoliczności stanowcze z oznacze-
niem ilości (§ 63.)

Dowód przez strony ofiarowany, lub przez sędziego z urzędu naznaczony, dopuszcza się w toku rozprawy uchwałą, którą sędzia ogłosi, wszelako bez uzasadnienia takiego. Dowód z dokumentów nie zawsze wymaga postanowienia sędziego. Sędzia i kilka razy postanawiać może dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów.

3. Przeprowadzenie dowodu (die Aufnahme des Beweises)

Sam sędzia wyrokujący przeprowadza dowody w toku rozprawy i to na tej audyencyi, na której sędzia ogłosił swoje postanowienie. Na przypadek niemożności przeprowadzenia dowodu na tej audyencyi, sędzia wyznaczy nową audyencyę, albo przeprowadzi dowód poza audyencyą do rozprawy przeznaczoną, lub przez innego do tego wyznaczonego sędziego powiatowego. Strony uwiadomić należy o wyznaczonym na to czasie, byle z tąd nie wynikła zwłoka w przeprowadzeniu dowodu (§ 32.)

Strony mogą być obecne przeprowadzeniu dowodu, mogą zadawać pytania świadkowi i znawcom przez sędziego, lub same za jego zezwoleniem, jeżeli sądzą, że to się przyczyni do wyjaśnienia rzeczy. Sędzia odrzuci pytania niestosowne. Sędzia przystąpi do przeprowadzenia dowodu, choćby żadna z stron zawiadomionych nie stanęła. Jeżeli strony nie stanęły na audyencyi, wyłącznie do przeprowadzenia dowodu ustanowionej, niestawienie się stron pozbawia je tylko możności zadawania

pytań. Gdyby zaś dowód przeprowadzono na audyencyi do rozprawy wyznaczonej, sędzia pomimo to, przystąpi do przeprowadzenia dowodu, wszelako przy niestawieniu się obu stron nie rozstrzygnie sporu, lecz oczekiwać będzie wezwania jednej z stron, o wyznaczenie nowej audyencyi do dalszej rozprawy. Gdyby zaś jedna tylko strona stanęła, wchodzą w zastosowanie przepisy o niestawiennictwie.

Przy przeprowadzeniu dowodu na audyencyi rozprawowej wynik istotny dowodzenia wpisuje się do protokołu rozprawy, przy przeprowadzeniu dowodu poza audyencyą lub przedsięwziętem przez sędziego wezwanego sporządza się dokładny protokół, po nadejściu którego, rozprawa w dalszym ciągu toczyć się będzie. Przy tej sposobności należy uwiadomić strony o osnowie protokołów; gdyby się okazały niedokładnymi, można zarządzić ich uzupełnienie (§. 31.)

D. O dowodzie z dokumentów (§§ 36–39 i 51.)

Przepisy ustawowe, przyznające dokumentom moc zupełnego dowodu, wiążą sędziego i w postępowaniu w sprawach drobiazgowych (§. 36.) Postanowienie to odnosi się zarówno do publicznych i prywatnych dokumentów. Nienaruszone zostają przepisy, tyczące się zewnętrznych wymogów dokumentów, niemniej postanowień kod. handl. o dowodzie z ksiąg handl. Jak dalece jednak powyższa moc dowodowa dokumentów zwątloną została okolicznościami faktycznemi, przeciwko niej przytoczonemi, lub przeprowadzonym odwodem, zostawia się ocenieniu sę-

dziego (§ 36.)

Strona przedłoży sędziemu dokumenty, na które się w dowód swoich twierdzeń powołuje, bez względu, że powód dołączył do pozwu odpisy dokumentów. Jeżeli dokument stanowczy co do dowodu jest w przechowaniu władzy publicznej, sędzia zarządzi, co potrzeba, celem dostarczenia takowego (§ 39.)

Przedłożone dokumenty okaże sędzia przeciwnej stronie, i wezwie ją do oświadczenia się względem nich. Sędzia osądzi skutek odmówienia oświadczenia co do prawdziwości i wiarogodności dokumentów. Dokument pokazaniu zwraca się stronie, bo akta się nie spisują, chyba, że dokument jest potrzebny do sprawdzenia jego prawdziwości. Gdy strona złożyła tylko odpis dokumentu, można jej nakazać złożenie pierwopisu na wniosek przeciwnika lub z urzędu. Czyli, i jak dalece mimo niezastosowania się do tego polecenia ma być daną wiara przedłożonemu odpisowi, rozstrzygnie sędzia wedle uznania opartego na starannem ocenieniu przyczyn, dla których przedłożenie nie nastąpiło, jeżeli takowe przedłożono, tudzież innych okoliczności (§ 37.)

Prawdziwość dokumentów prywatnych udowadnia się świadkami, porównaniem pism i przesłuchaniem stron jako świadków. Świadkowie nieobecni wystawieniu dokumentów, wszelako znający pismo, mogą być przypuszczeni do dowodu prawdziwości pisma.

Porównanie pism ręcznych sędzia zwykle sam przedsiębrać winien. Gdyby miał jakie wątpliwości w tej mierze wątpliwości, może zasięgnąć zdania znawców. Jeżeli nie ma pism do porówna,

nia, może polecić stronie, względem której pisma ręcznego dowód prawdziwości ma być ustanowiony, aby słowa, jej przez sędziego wskazane, wobec tegoż napisała. Napisanie takie dołączone będzie do protokołów rozprawy. Jaki to wpływ wywierać ma na ustanowienie dowodu, gdy strona takiego polecenia nie usłucha, lub oczywiście odmiennego od swego pismem pisze, zostawia się ocenieniu sędziego. (§ 57)

Przepis § 38. stanowi o obowiązku strony wydania lub udzielenia przeciwnikowi dokumentu stanowczego pod względem dowodu. Jeżeli strona dowodząca twierdzi, że przeciwnik posiada stanowczy pod względem dowodu dokument, sędzia poleci mu, aby takowy przedłożył, jeżeli nie zdoła przywieść dostatecznych przyczyn przeciw przedłożeniu takowego.

Jeżeli przeciwnik zaprzecza posiadania dokumentu, sędzia, na uczyniony wniosek, w celu zbadania prawdziwości tego twierdzenia, tudzież wyśledzenia, czy dokument, dlatego, aby pozbawić takowego stronę dowodzącą, nie został umyślnie usunięty lub niezdatnym do użycia uczyniony, może zarządzić przesłuchanie przeciwnika pod przysięgą, jako świadka, w którym to przypadku zastosowane będą przepisy §§ 54. 58–60, § 61 ustęp 1. § 62 ustęp 1–3.

Pozostawia się uznaniu sędziego, opartemu na troskliwem ocenieniu wszelkich okoliczności, jaki to wpływ mieć będzie na osądzenie danego przypadku, jeżeli

a. przeciwnik nie zastosował się do nakazu złożenia

dokumentu, którego posiadanie przyznał, albo

b. jeżeli odmawia zeznania pod przysięgą co do dokumentu, którego posiadanie zaprzecza, albo

c. jeżeli z tego zeznania wypływa, że dokument umyślnie usunięty, lub niezdatnym do użytku uczyniony został, a mianowicie:

d. czy w tych razach twierdzenia dowodzącego co do osnowy dokumentu za udowodnione uważać należy.

Przepis §. 38 odnosi się także do dokumentów niepisanych t.j. przedmiotów świadczących o fakcie np. karbów, prób, wzorów i t.d. Przepisy procesu zwyczajnego o odnawianiu (§ 204–206) i wystawianiu dokumentów (§ 248 i 249) zostały nietknięte.

E. O dowodzie ze świadków.

Ustawa dzieli świadków tylko na dopuszczalnych i niedopuszczalnych (wyłączonych)

Nie mogą być świadkami, i jako tacy z urzędu wyłączeni są:

1. Niezdolni do udzielania swych spostrzeżeń, albo w tym czasie, do którego ich zeznanie ma się odnosić, niezdolni byli do spostrzeżenia faktu udowodnić się mającego.

2. Duchowni co do tego, co im oznajmiono na spowiedzi,

3. Urzędnicy rządowi, gdyby przez swoje zeznanie naruszyliby tajemnicę urzędową, do której zachowania są obowiązani, o ile od tego obowiązku nie są uwolnieni od swoich przełożonych.

Do osób sub 1. należą według okoliczności niemi, głuchoniemi, głusi, głupowaci, pozbawieni rozumu, dzieci, upici.

Przepisy procesu zwyczajnego co do świadków odrzucalnych

i podejrzanych nie mają zastósowania w sprawach drobiazgowych. Sędzia oceni starannie wedle swego swobodnego przeświadczenia, wszelkie okoliczności, wpływające na bezskuteczność świadka i wiarogodność jego zeznania (§ 41.)

Oprócz tego ustawa odstąpiła także od ogólnego obowiązku składania świadectwa, przyznając pewnym osobom prawo wymawiania się od świadectwa. Można bowiem odmówić zeznania jako świadek:

1. co do pytań, które są tego rodzaju, że odpowiedź na nie świadkowi, jego małżonkowi lub osobie, z którą on w linii prostej lub pobocznej aż do drugiego stopnia jest spokrewniony lub powinowaty, lub przez adopcyę skojarzony, srom by uczyniła, lub na niebezpieczeństwo dochodzenia sądowego w drodze karnej naraziła. –

2. Co do pytań, które są tego rodzaju, iż odpowiedź na nie świadkowi lub jednej z osób pod l. 1. wymienionych, wyrządziłaby bezpośredni uszczerbek w prawach majątkowych. Jednakże co do czynności prawnych, do których świadek jako taki był przybrany, i co do działań, które on, względem spornej czynności prawnej, jako prawozbywca, ręczyciel lub zastępca jednej ze stron, przedsiębrał był, świadectwo z tej przyczyny odmówione być nie może.

3. Co do faktów, o których świadek nie mógłby zeznawać bez pogwałcenia obowiązku milczenia, z jego powołania wypływającego, o ile od tego nie został uwolniony. (§ 42.)

Na tej zasadzie odmawiać mogą świadectwa adwokaci, notaryusze, lekarze, akuszerki i ich pomocnicy względem takich

faktów, o których dowiedzieli się przy wykonywaniu swego zawodu, tudzież duchowni pasterze wszelkich wyznań w podobnem położeniu zostający.

Sędzia nie jest obowiązanym pouczać osoby na świadka powołane o tem prawie.

Nie należy odbierać przysięgi od świadków, którzy za fałszywe świadectwo lub fałszywą przysięgę skazani byli, albo którzy w czasie przesłuchania swego nie mieli jeszcze 14. lat wieku skończonych. Tacy świadkowie, jako też ci, których obie strony uwolniły od zaprzysiężenia, będą przesłuchani bez zaprzysiężenia.

Prawidło procesu zwyczajnego, iż do zupełnego dowodu wymaga się jednozgodnego zeznania dwóch wiarygodnych, lub więcej podejrzanych świadków, nie ma zastosowania w postępowaniu w sprawach drobiazgowych. Wyłącznie sędzia ocenia moc dowodu zeznań świadków.

Strona ofiaruje dowód w toku rozprawy, wymienia świadków i wskazuje fakta, o których świadkowie zeznać mają.

Jeżeli sędzia uważa za potrzebne przesłuchać świadków przez strony powołanych dla udowodnienia ich twierdzeń, zarządzi ich przesłuchanie w toku rozprawy, a jeśli wypada, audycyę w tym celu odroczy. Świadkowie mogą być przesłuchani poza audyencyą, lub przez innego sędziego.

Prawidłowo świadek wykona przysięgę przed przesłuchaniem, i za poprzedniem przypomnieniem mu przez sędziego świę-

[illegible] przysięgi złożyła. Przepis, wedle którego świadkowie przyrzec winni, że zeznań tych nikomu nie wyjawią, póki sąd takowych nie ogłosi, nie miał zastosowania w postępowaniu w sprawach drobiazgowych.

Jeżeli potrzeba, sędzia przed odebraniem od świadka przysięgi, zadaje mu pytania, aby ocenić, czy jego przesłuchanie lub zaprzysiężenie ma mieć miejsce. Dla objaśnienia się w stosunkach osobistych świadka i okoliczności, czy ten zdolny jest złożyć zeznania do wyświecenia stanu rzeczy posłużyć mogące, wolno sędziemu wypytać go pierwej. Na podstawie takiego wypytania może sędzia, po wysłuchaniu stron, postanowić, że przesłuchanie świadka nie nastąpi, lub też może sobie zastrzedz, że co do odebrania od świadka przysięgi, dopiero po przesłuchaniu onegoż, postanowienie powezmie. W ostatnim razie przed przesłuchaniem świadka, należy go upomnieć o obowiązku zeznania prawdy, o skutkach fałszywego zeznania podług prawa karnego, i oznaczeniu zastrzeżonej przysięgi (§.43.)

Świadka przesłuchać należy w nieobecności innych świadków lecz wobec stron samych. Przy przesłuchaniu sędzia z urzędu lub na wniosek zada świadkom stósowne pytania co do faktów, których dowód przez ich zeznania ma być ustanowiony (§46). Artykułów dowodowych w rozumieniu procesu zwyczajnego nie ma.

Strony mogą także zadawać pytania. Świadkowie, których zeznania są sprzeczne, mogą być bądź na wniosek bądź z urzę-

du, być stawieni osobiście do ócz (§ 47.) Zeznania świadków na audyencyi rozprawowej przesłuchanych, będą w streszczeniu wciągnięte do protokołu rozprawy. Wciągnięte streszczenie należy świadkom odczytać. W protokole nadmieni się, czy świadek przed lub po przesłuchaniu przysięgę wykonał, lub też, czy jego zaprzysiężenie nie nastąpiło. (§ 48.) Jeżeli przesłuchanie ma być uskutecznione przez sędziego zawezwanego, naówczas w odezwie należy wyrazić fakta, które świadek pod lub bez przysięgi zeznawać ma. Sędzia wzywający może i po nadejściu niezaprzysiężonych zeznań świadka, zarządzić dodatkowe zaprzysiężenie (§ 46.) Jeżeli inny sędzia przesłuchał świadków, albo przesłuchanie nastąpiło poza audyencyą rozprawową, sporządza się dokładny protokół.

F. Dowód ze znawców.

Jeżeli przeprowadzenie dowodu ze znawców okaże się potrzebnem, sędzia ustanowi jednego lub więcej, zaraz po przesłuchaniu stron, co do ich liczby i osób. W powszechności dostatecznem jest ustanowienie jednego znawcy. Jeżeli dane zdanie jest niedostateczne, można zarządzić ponowne danie zdania przez tych samych lub przez innych znawców.

Uwolnienia od obowiązku znawcy żądać można z tych samych przyczyn, jakie upoważniają świadka od uchylenia się od zeznawania. Zaprzysiężenie znawców nie jest potrzebne, gdy obie strony takowego się zrzekają. Co do reszty, § 46-48. znajdują zastosowanie podług ducha ustawy do przesłu-

chania znawców.

G. Dowód z oględzin (§.52.)

Przy dowodzie ze znawców sędzia może kierować tylko czynnościami znawców, przy oględzinach zaś sędzia sam jest czynnym, a znawcy powołani tylko do wynurzenia zdania o pytaniach przedwstępnych poza obrębem wiadomości sędziego leżących.

Dla wyjaśnienia rzeczy sędzia może na wniosek lub z urzędu, zarządzić oględziny z przybraniem jednego lub więcej znawców.

Jeżeli chodzi o obejrzenie przedmiotu, który wedle twierdzenia strony dowodzącej jest w posiadaniu przeciwnika lub w zachowaniu władzy publicznej, należy stosować przepisy o dowodzie z dokumentów (§§ 38 i 39.) Wynik oględzin będzie w krótkości wpisany do protokołu rozprawy, a jeżeli oględziny nie były przedsiębrane na audyencyi rozprawowej, spisane będą w osobnym protokole, wynik zapisany ma być stronom odczytany.

H. Dowód z wysłuchania stron jako świadków (§§ 53–65)

Przepisy procesu zwyczajnego o dowodzie z przysięgi stanowczej, uzupełniającej lub szacunkowej, nie mają zastosowania w postępowaniu w sprawach drobiazgowych (§.65.) Natomiast fakta stanowcze mogą być dowodzone przez wysłuchanie pod przysięgą stron jako świadków. Sędzia zarządzi ten dowód na wniosek lub z urzędu, jeżeli dowód nie da się osiągnąć inny,

środkami dowodowymi, przez strony zaofiarowanymi (§ 53.) Świadectwo stron jest więc również, jak ich przysięga tylko środkiem posiłkowym dla sędziego. Obojętną jest rzeczą, czy strony stwierdzić mogą fakta odnośne na podstawie własnego bezpośredniego doświadczenia, lub czy zeznawają takie tylko okoliczności, które mogą uzasadnić ich podmiotowe przeświadczenie o prawdzie twierdzenia procesowego. Dowód ten jest wyłączony, jeżeli ma być udowodniona ilość odszkodzenia, wszelako dopuszczony na fakta stanowcze pod względem ustanowienia ilości szkody lub należytości (§ 63.) Przez świadectwo strony rozumiemy wyłącznie zeznanie spierającej się strony w znaczeniu właściwem, a więc strony, o której prawo się rozchodzi. W razie uczestnictwa w sporze każda strona złoży świadectwo w własnej sprawie. Każdy uczestnik sporu może być przez przeciwnika wezwany do składania świadectwa (~~w własnej sprawie. Każdy uczestnik sporu może być~~) a gdyby ten zeznawał tak, że sędzia przekonany jest o prawdziwości jego zeznania, zeznanie uczestnika uczynione będzie i na korzyść innych uczestników, bo on zeznawał jako świadek. To samo odnosi się do zawiadomionego o sporze, który stronę zawiadamiającą sądownie zastępuje.

Pełnomocnicy mogą tylko zeznawać jako zwyczajni świadkowie, i mają prawo odmówić zeznania wedle § 42 (ob. wyż. E.)

Jeżeli spór prowadzi prawny zastępca oddanego w opiekę, pozostawia się uznaniu sędziego, czy chce zarządzić przesłucha-

nie zastępcy lub oddanego w pieczę, albo obydwóch jako świadków. To samo ma miejsce w sprawach masy upadł. w którym to przypadku sędzia przesłuchać może zawiadowcę masy, dłużnika upadłego lub obydwóch.

W sporach masy majątkowej zastępca tejże będzie uważany za stronę co do dowodu przez wysłuchanie stron jako świadków. Jeżeli stroną jest gmina, spółka, towarzystwo, stowarzyszenie lub inna tego rodzaju osoba zbiorowa, nie stosują się do niej przepisy o przesłuchaniu stron jako świadków. Dowodzenie przez zastępców takiej osoby zbiorowej, podobnie jak dowodzenie przez zeznania innych jej członków lub urzędników może nastąpić tylko wedle przepisów o dowodzie ze świadków. Stąd wynika, że członkowie spółki handl. do zastępowania powołani, uważani będą za strony, członkowie przełożeństwa i rady zawiadowczej za świadków, prokuranci i pełnomocnicy handl. niemniej urzędnicy spółki akcyjn. za zwyczajnych świadków.

Na mocy §54. wyłączone są od przesłuchania jako świadków:

a. strona, jeżeli wyłączona jest z urzędu od składania zeznań (§41.)

b. jeżeli strona w czasie przesłuchania nie ma jeszcze 14. lat wieku skończonych, lub gdy za fałszywe świadectwo lub fałszywą przysięgę skazaną była (§42.)

Strona może odmówić zeznania w myśl §42. l. 1. z podanej tam przyczyny (ob. wyżej E) Użycie środków przymusowych dla zniaglenia strony do stawienia się w sądzie w przymiocie świadka lub do złożenia zeznań, nie ma miejsca. Przyczyny wyrażone

ne w § 42. l. 2 i 3. nie usprawiedliwiają odmowy zeznań przez stronę w przymiocie świadka przesłuchać się mającą. (§ 62.)

Co do pytania, którą stronę wezwać należy do zeznania, rozróżnić należy, co następuje:

1. Strona, mająca obowiązek udowodnić fakt sporny, będzie prawidłowo naprzód za świadka przesłuchaną. (§ 55.)

Prawidło to nie wchodzi w zastosowanie, gdy:

a. wzmiankowana strona wyłączona jest od składania zeznań, bo jej przesłuchaniu lub zaprzysiężeniu jest na przeszkodzie jedna z przyczyn wyłączających świadka od świadectwa na mocy § 41. l. 1-3. albo § 43. ustęp 1. (§ 54.)

b. gdy sędzia uważa, że z jej zeznania nie wypływa dostateczna pewność co do faktu udowodnić się mającego, zwłaszcza, gdy strona o fakcie nie wiedzieć nie może (§ 56.)

W tych dwu razach sędzia zważywszy troskliwie wszelkie okoliczności, osądzi, czyli dowód przez przesłuchanie stron jako świadków całkiem wykluczyć, lub stronę przeciwną jako świadka do zeznawania zobowiązać wypada. (§ 57.) Sędzia może także odstępując od zasady, według której strona obowiązana do udowodnienia faktu spornego, ma być najpierw jako świadek przesłuchaną – postanowić, że naprzód przeciwnik będzie przesłuchany, jeżeli strony zgodnie się tego domagają, albo się skądinąd okazuje, że to posłuży do wykrycia prawdy (§ 55.)

2. Jeżeli jedną z stron dopuszczono do zeznawania w przymiocie świadka, sędzia może na wniosek lub z urzędu zarządzić

przesłuchanie przeciwnika, którego przesłuchanie jest dopuszczal„
ne, gdy strona, którą naprzód do złożenia zeznań wezwano,

a. odmówiła zeznania, a odmówienie to choć nie poparte u„
stawą, przecież jest uzasadnionem, sędzia zatem strony nie u„
waża bezwarunkowo za upadłą w sprawie, albo jeżeli

b. z jej zeznania nie wypływa dostateczna pewność co do faktu
udowodnić się mającego. (§.57.)

Dopuszczenie przeciwnika zawisło w obu przypadkach od
uznania sędziego; każdej stronie wolno wszakże żądać, aby po
przesłuchaniu przeciwnika, i ją jako świadka przesłuchano. W
tym przypadku służy więc stronie prawo od uznania sędziego
nie zawisłe, żądać, aby ją przesłuchano jako świadka. (§.56.)

Jaki to wpływ wywiera na ustanowienie dowodu, gdy strona bez
dostatecznej przyczyny uchyla się od przesłuchania pod przysię„
gą lub od odpowiadania na pojedyncze pytania, lub gdy strona
przyzwana w celu przesłuchania nie staje, sędzia oceni przystaran„
nem rozważeniu wszelkich okoliczności. (§.62.)

Tak samo oceni sędzia zeznanie strony jako świadka, nie„
mniej przy sprzeciwiających się zeznaniach stron, czy należy
przyznać znaczenie stanowcze jednemu z zeznań a to z powodu,
~~czy należy~~ że jest lepiej uzasadnione. Przesłuchanie stron jako
świadków nastąpi przed zamknięciem rozprawy. Jeżeli sędzia
zarządza przesłuchanie strony jako świadka, postanowienie to
ogłosi. Jeżeli strona nie jest osobiście obecną, zarządzone będzie
jej przyzwanie z wyrażeniem faktów, względem których prze„

słuchanie ma nastąpić. (§ 59.) Przed przesłuchaniem należy stronę oznajmić wyraźnie, przy zwróceniu uwagi na skutki prawa karnego, że teraz już jako świadek ma zeznawać. Wszelako, przed tem oznajmieniem może sędzia dla wyjaśnienia stanu rzeczy, przedsięwziąć przedwstępne wypytanie, w którym to przypadku i przeciwnik może zadawać pytania (§ 60, 26.)

Przed przesłuchaniem strony, należy od niej odebrać przysięgę. Przesłuchanie odbywa się według przepisów o przesłuchaniu świadków, wszakże nie ma miejsca użycie środków przymusowych dla znaglenia strony do stawiennictwa, w przymócie świadka, lub do złożenia zeznań.

Jeżeli strona nie stanęła lub odmówiła zeznania, albo zeznanie jej jest niedostateczne, sędzia rozważy, czy nie należy zarządzić z urzędu lub na wniosek przesłuchania przeciwnika, w którym to razie przeciwnik nieobecny zawezwany być winien.

Gdyby strona czyniła zeznania stanowcze, wolno przeciwnikowi żądać, aby sędzia dopuścił go do złożenia zeznania, - sędzia się do tego przychyli. W takim przypadku wszakże zastrzedz sobie może, że co do zaprzysiężenia przeciwnika, powezmie postanowienie po nastąpionem przesłuchaniu, a później może nie odbierać przysięgi, jeżeli złożone zeznanie okaże się być zupełnie nieprawdopodobnem (§ 61.)

Jeżeli stawienie się stron z powodu większej odległości miejsca jej pobytu, połączone jest z osobliwemi trudnościami, za-

wezwać należy sąd miejsca pobytu o jej wysłuchanie (§.59.)

Jeżeli zeznanie złożone przez stronę jako świadka jest fałszywe, uważać się ma jako fałszywe świadectwo przed sądem złożone.

Przepisy prawa karnego o zaofiarowaniu fałszywej przysięgi lub świadectwa, nie stosują się do oznajmień lub zeznań strony, które poprzedziły jej przesłuchanie jako świadka (§ 58)

IX. Orzeczenie (Entscheidung)

A. Wyrok. (Urteil)

1. Wyrokowanie

Wyrok jest tylko stanowczy. Wyrokiem rozstrzyga się jedynie sama sprawa sporna. Jeżeli żądanie skargi nie jest warunkowem, wyrok jest zawsze bezwarunkowym, gdyż przysięgi stron zastępują się wysłuchaniem stron jako świadków. Termin do wypełnienia obowiązku wyrokiem nałożonego, ma być oznaczony na dni 8. nawet w sprawach handlowych. Gdy jednak chodzi o wykonanie jakiej pracy, lub czynu, natenczas do okoliczności zastosowany (§.75.)

Wyrok obejmować ma skazanie strony spór przegrywającej na zwrot kosztów, jakie przeciwnik z powodu sporu poniósł. Jeżeli każda strona po części spór wygrywa, a po części przegrywa, koszta mają być stosunkowo rozdzielone, lub nawzajem zniesione. Można jednak nałożyć jednej stronie zwrot kosztów w całości, jeśli przeciwnik przegrywa spór tylko w nieznacznej części, której dochodzenie osobnych kosztów za sobą nie pociągnę-

to. (§.74.)

2. Ogłoszenie, ułożenie i orzeczenie wyroku.

Wyrok ogłasza się razem z pobudkami orzeczenia, a prawidłowo na audyencyi natychmiast po zamknięciu ustnej rozprawy. Z nader ważnych tylko przyczyn, może sędzia do ogłoszenia wyroku naznaczyć osobną audyencyę, jednak na dzień najdalej za tydzień nadchodzący, i zaraz stronom oznajmiony (§.71.)

Na przypadek oddalenia się stron, lub niestawienia się na audyencyi, do ogłoszenia wyroku naznaczonej, sędzia mimo to ogłosi wyrok. Jeżeli ogłoszenie następuje zaraz po zamknięciu ustnej rozprawy, sędzia może się ograniczyć do oznajmienia głównych pobudek orzeczenia (§.71.) Wyrok wszakże układa się w każdym razie także na piśmie.

Na wstępie wymienia się nazwisko sędziego wyrokującego.

Wyrok obejmuje:

a. rozstrzygnięcie sprawy

b. orzeczenie o kosztach sądowych.

Jeżeli wyrok rozstrzyga więcej roszczeń, a sędzia nie może orzec zarazem o przynależytościach lub kosztach sądowych na rozstrzygnięte roszczenia przypadających, wyraźnie w wyroku wyrzecze, że ~~roszczenie~~ orzeczenie o takowych do dalszego wyroku zawiesza. (§.76.)

c. na przypadek skazania pozwanego, termin do wypełnienia wyrokiem nałożonego obowiązku (§.75.)

d. pobudki orzeczenia zawierające zwięzłe wyłuszcze-

nie stanu rzeczy (§. 72.) Ustne ogłoszenie wyroku zawiera ten sam skutek, co wręczenie wyroku w postępowaniu piśmiennym lub protokolarnem, lecz pod warunkiem, iż przy ogłoszeniu wyroku obie strony były obecne. Od dnia po ogłoszeniu liczy się termin 8. dniowy do wypełnienia wyroku i zaskarżenia nieważności, a wręczenie wyroku na piśmie wygotować się mającego, nastąpi tylko na żądanie strony. Jeżeli przy ogłoszeniu wyroku żadna z stron, lub tylko jedna była obecną, wygotowanie piśmienne doręcza się obu stronom z urzędu i 8. dniowy termin liczy się od dnia po wręczeniu wyroku (§. 73. 75. 79.)

B. Wyrok zaoczny (§. 28. i 68.)

Nieposłuszeństwo (zaniedbanie) stron polega w postępowaniu ustnem na niestawiennictwie na audyencyi, do rozprawy wyznaczonej. Gdy żadna strona nie staje, postępowanie przerywa się. Na prośbę jednej z stron nowa ustanawia się audyencya. Jeżeli tylko jedna strona nie staje, przeciwnik może zezwolić na odroczenie audyencyi. Gdy tylko powód staje, a na odroczenie nie zezwala, powód przedstawi ustnie skargę swoją, a faktyczne twierdzenia jego uważane będą za prawdziwe, o ile ich nie zbijają dowody sędziemu przedłożone; a na tej podstawie nastąpi wyrokowanie. Jeżeli jednak powód zmienił swą skargę, zaoczność pozwanego nie ma miejsca (§. 25.) Poprawienie skargi nie stoi na zawadzie uznaniu pozwanego za zaocznego. Jeżeli tylko pozwany staje, jego twierdzenia faktyczne uważają się za prawdziwe, o ile takowych nie zbijają przedłożone dowody.

Pisma, jakieby nadesłała strona niestawająca (powód czy pozwany) uwzględniać nie należy. To się wszakże nie tyczy dodatku do skargi, przed audyencyą pozwanemu wręczonego. Zaoczność strony wtedy tylko jest skuteczną, gdy sędzia na audyencyi, na której strona nie stanęła, oznajmi zamknięcie rozprawy. Gdyby więc sędzia odroczył audyencyę dla przeprowadzenia dowodu, lub dla innej przyczyny, strona przedtem niestawająca tak prawa swego dochodzić lub bronić może, jak gdyby zawsze była stawała.

C. Postanowienia i rezolucya.

Tylko sprawa sama rozstrzyga się wyrokiem; wszelkie inne rozporządzenia lub orzeczenia sędziego, wydane przed rozpoczęciem lub w biegu rozprawy ustnej, nazywają się postanowieniami (Beschluss – uchwała). Wygotowanie postanowienia na piśmie, zowie się rezolucyą. Wszelkie postanowienie powzięte bez poprzedniego ocznego postępowania, winno być ułożone na piśmie, i stronom wręczone. Postanowienie w toku postępowania powzięte, ogłasza się ustnie i wpisuje się do protokołu rozprawy. Ogłoszenie ustne wywiera te same skutki, co doręczenie (§. 69.) Wygotowane na piśmie postanowienia w toku postępowania powzięte i oznajmione, wręcza się z urzędu:

1. obu stronom, które przy ogłoszeniu nie były obecne, jeżeli stronie służy:

   a. prawo rekursu od postanowienia albo

   b. prawo do prowadzenia zaraz egzekucyi na mocy rezolucyi.

2. stronom nieobecnym w obu przypadkach (a i b) a nadto

we wszystkich razach, gdzie tego kierownictwo rozprawy wymaga (§. 69.)

We wszystkich tych przypadkach rezolucya dopiero po doręczeniu skutkuje. Postanowienie nie wymagające pisemnego wygotowania uwidocznia się w protokole rozprawy. Jeżeli sędzia postanowieniem swem skazał stronę na zapłacenie kosztów, takowe będą zapłacone w 8. dniach.

X. Środki prawne

A. przeciw wyrokom

1. Zaskarżenie nieważności

Od wyroku nie można się odwoływać do sądu wyższego (apelować) Wyrok może być zaskarżony tylko przez środek prawny zaskarżenia nieważności i to wyłącznie dla jednej z następnych przyczyn: (§. 78.)

1. że postępowanie w sprawach drobiazgowych nie powinno było być stosowane.

2. że wyrok wydany został przez sąd niewłaściwy (§. 1-7.) chyba, że nastąpiło dobrowolne poddanie się pod sąd niewłaściwy, a sąd ten jest powołany do postępowania w sprawach drobiazg.

3. że go wydał sędzia nie powołany do sądzenia w postępowaniu w sprawach drobiazgowych (§. 8.) lub który nie całej rozprawie przewodniczył (§. 70.) albo stosownie do ustaw obowiązujących obowiązany był z powodu stronniczości wstrzymać się w sprawie spornej od działań urzędu sędziowskiego.

4. że wyłączono jawność w sposób nieusprawiedliwiony.

5. że rozprawiała się osoba nie mająca do tego zdolności prawnej albo upoważnienia

6. że przez krok nieprawny odjęto stronie możność rozprawiania się przed sądem i

7. że w istocie sprawy za wyrokowano ponad żądanie strony

Do wniesienia zaskarżenia nieważności uprawniony jest strona pokrzywdzona nieprawnem postępowaniem sędziego, choćby trzeci w imieniu tej strony działał. Zaskarżenie nieważności winno być wniesione do sędziego pierwszej instancyi w nieodwłocznym okresie dni ośmiu, a to ustnie lub na piśmie. W ostatnim razie ma być podpisane przez adwokata.

Termin poczyna się nazajutrz po doręczeniu wyroku wygotowanego na piśmie, gdy zaś to doręczenie nie miało być zarządzone z urzędu, nazajutrz po ustnem ogłoszeniu wyroku. W ostatnim przypadku, jeżeli strona prosiła w 8. dniowym terminie o wygotowanie piśmienne wyroku, nie będzie się liczył czas od dnia tej prośby, aż do dnia doręczenia z dodatkiem obu tych dni (§79)

Gdy zaskarżenie podano na pocztę, dni biegu pocztowego nie wliczają się (§11.) Sędzia I. inst. przedstawi sądowi kraj. wyższemu przy stosownem sprawozdaniu, wniesione zaskarżenie razem z aktami procesu i protokołem rozprawy. Nie może on odrzucić zaskarżenia nieważności, choćby było za późno wniesione (§80.)

Postępowanie w II. inst. jest piśmienne.

Sąd II. inst:

a. odrzuci zaskarżenie zapóźno wniesione

b. przy zachodzących wadach tyczących się formalności zewnętrznych (brak podpisu adwokata, niewłaściwy język) naka, że poprawienie, ustanowiwszy termin do ponownego przedłożenia.

c. jeżeli zażalenie nie może być odrzucone, zbada, czy jest u, zasadnione, przyczem ograniczyć się nie może do nieważności przez stronę zaskarżonych, przeciwnie z urzędu uwzględni przy, czyny nieważności ustawą uznane. (§ 81)

Orzeczenie sądu II. inst. zapada wprost lub po dochodzeniu przez sąd ten zarządzonem. Sąd ten zarządzić może wysłucha, nie sędziego I. inst strony przeciwnej, lub osób trzecich. Wysłucha, nie sędziego uskutecznia się na piśmie, osób innych protokolarnie.

Sąd II. inst. orzeka tylko o nieważności, nie może się wdać w osądzenie sprawy samej (tj. in merito)

Gdy zaskarżenie jest uzasadnione, zniesie wyrok i w miarę przypadku wyda potrzebne nakazy, aby postępowanie, ustawie odpowiednie przed sędzią właściwym zarządzone było. Gdy delegować należy innego sędziego, delegowanie nastąpi równocześnie (§ 81.) Co do kosztów wchodzą w zastosowanie ogólne przepisy procesu zwyczajnego. Przeciw orzeczeniu sądu wyższego żaden środek prawny nie ma miejsca. (§ 81.) Tosię jednak tyczy wyłącznie orzeczenia co do samej nieważności. Rekurs bowiem jest dopuszczalny od orzeczenia, o ile wkłada zwrot kosztów sądowych. –

Od orzeczeń sądów II. inst. zapadłych w postępowaniu w spra, wach drobiazgowych, nie można się odwoływać do najwyższego sądu (orz. najw. sądu z dn 16. paźdz. 1877. do L. 101. Ks. orz.)

Wniesienie zaskarżenia nie wstrzymuje egzekucyi wyroku. Gdyby zaś stronie zagrażał trudny do powetowania uszczerbek, na uczy„niony wniosek tak sędzia I. inst. jak i sąd wyższy mogą postanowić, że tylko egzekucya na zabezpieczenie ma miejsce (§ 82.)

2. Sprostowanie wyroku (§. 83.)

O sprostowanie omyłek pisarskich w wygotowaniu wyroku do„prasza się należy u sędziego wyrokującego. Na prośbę tę sędzia po wysłuchaniu obu stron i zażądaniu wszystkich udzielonych egzemplarzy wyroku, uskuteczni potrzebne sprostowanie. Sprosto„wanie może nastąpić nawet, gdyby jedna tylko strona stanęła i w każdym czasie.

B. przeciw postanowieniom i rezolucyom (§§ 84 i 85.

Rezolucye przez sędziego w sprawach drobiazgowych wyda„ne, tudzież powzięte postanowienia i poczynione zarządzenia nie mo„gą być w drodze rekursu zaskarżane, wszelako rekurs jest dozwolony.

1. od postanowień

a. odmawiających zarządzenia postępowania w sprawach drobiazgowych,

b. wstrzymujących zarządzone postępowanie w sprawach drobiazgowych.

2. od rezolucyj nie przychylających się do prośby

a. o uznanie niestawiennictwa za usprawiedliwione

b. o przywrócenie do poprzedniego stanu z powodu upły„nionego terminu do wniesienia środka prawnego /. zaskarże„

nia nieważności, rekursu)

W tych 4. przypadkach można założyć rekurs w nieodwłocznym terminie dni 8. do sędziego I. inst. ustnie lub na piśmie, wszakże z podpisem adwokata. Zresztą wchodzą w zastosowanie ogólne przepisy procesu zwyczajnego o rekursach. Sędzia odrzuci z urzędu rekurs spóźniony, a rekurs przeciw równobrzmiącym rezolucyom nie jest dopuszczalnym.

Sędzia I. inst. mocen jest na przedstawienie stron interesowanych (stron samych, świadków, pełnomocników etc) lub z urzędu zmienić swe postanowienia i rezolucye, wszelako nie może zmienić:

a. postanowień i rezolucyj, które mogą być zaskarżone w drodze rekursu.

b. postanowień, skazujących na zwrot kosztów stronę, z której winy nastąpiło odroczenie audyencyi (§ 27. ustęp 2.)

C. Restytucya.

Restytucya z przyczyny złej obrony nie ma miejsca w postępowaniu w sprawach drobiazgowych (§ 86.)

Dozwolone są 3. rodzaje restytucyj:

1. restytucya z powodu niestawienia się na audyencyi (§ 29) Prośby, usprawiedliwiające niestawiennictwo wnosić należy ustnie lub na piśmie, a to w terminie dni 8. licząc od dnia, którego przeszkoda do stawienia się na audyencyi ustała. Na audyencyi, którą wskutek prośby naznaczyć należy, w razie przychylenia się do prośby, przystąpi się zaraz do rozprawy w spra-

-wie głównej, proszący zaś zostanie zobowiązany do zwrócenia przeciwnikowi wszelkich kosztów, na jakie naraził go przez swoje niestawiennictwo. Prośba po ogłoszeniu wyroku wniesio-na, nie wstrzymuje jego egzekucyi, bez względu, czy jedna lub dru-ga strona nie była obecną przy ogłoszeniu, i czy dla nieobecności jednej tylko strony wręczenie wyroku na piśmie już nastąpiło, lub nie. Wszelako, gdyby stronie groził niepowetowany uszczer-bek, może sędzia na wniosek jej postanowić, że egzekucya nastą-pi jedynie w celu zabezpieczenia. Prośby widocznie spóźnione, z urzędu odrzucić należy.

2. Restytucya z powodu upłyniętego terminu do wniesie-nia środka prawnego. (zaskarżenia nieważności lub rekursu) O tej restytucyi stanowi § 84. tylko nawiasowo, iż rekurs dozwolony jest w ciągu dni 8. od rezolucyi nie przychylającej się do prośby o dopu-szczenie wzmiankowanej restytucyi. Z uwagi na to, idą w zastó-sowanie przepisy procesu zwyczajnego, tyczące się terminu, kie-dy prośba ma być wniesioną, tudzież warunków itd.

3. Restytucya z powodu nowo znalezionych środków dowo-dowych. § 86. stanowi tylko, że rozprawa w przedmiocie restytu-cyi z powodu nowych środków dowodowych, będzie połączona z rozprawą w sprawie głównej, i co do obu nastąpi orzeczenie w tym samym wyroku. W skardze o restytucyę postawić trzeba zarazem żądanie będące przedmiotem sprawy głównej. O czasie, w którym można żądać restytucyi stanowi § 490 kod. post. cyw.

Na skargę o restytucyę zarządza się postępowanie w

sprawach drobiazgowych. Restytucya ta odnosi się wyłącznie do środków dowodowych znalezionych po zamknięciu rozprawy ustnej, wszelako można jej żądać także w celu przeprowadzenia takich środków, których przeprowadzenia sędzia na mocy § 31. ustęp 3. odmówił (bo osiągnął przekonanie, że ofiarowanie dowodów zmierza tylko do przewłoki rozprawy,) byleby strona wykazać zdołała, że przypuszczenie sędziego, na którem się odmówienie opiera, jest niewłaściwe.

XI. Egzekucya (§ 87.)

W postępowaniu egzekucyjnem idą w zastósowanie przepisy ustawy o postępowaniu sumarycznem. Jeżeli wyrok ogłoszony został wobec obu stron, nie potrzeba dołączać wyroku na piśmie do prośby o egzekucyę.

Reskr. min. z 5. czerwca 1873 zawiera przepisy tyczące się wykonania ustawy o postępowaniu w sprawach drobiazgowych

Rozdział II.

O postępowaniu sumarycznem w sprawach mniejszej wagi.

Postępowanie to polega na najwyższem postanowieniu z dnia 18. października 1845. d. u. z 24. paźdź. 1845. Aby ułatwić zapoznanie się z treścią tej ustawy, podajemy systematyczny jej rozkład razem z niektóremi uwagami.

I. Cel.

Celem postępowania sumarycznego jest uproszczenie zwyczajnego postępowania zapomocą skrócenia lub uchylenia niektórych czynności sądowych, aby strony prawa swe jak najrychlej uzyskały.

II. Zasada, na której postępowanie sumar. się opiera.

Postępowanie sumaryczne polega na zasadzie śledczej (inkwizycyjnej) /§ 25/ nie pozbawiając wszakże strony praw z zasady swobodnej rozprawy sądowej wynikających, i tak np. strony działać mogą przez adwokatów.

III. Stosunek postępowania sumarycznego do procesu zwyczajnego (§ 7.)

O ile ustawa w postępowaniu sumarycznem nie zawiera szczególnych przepisów, o tyle zachować należy w procesie sumarycznym ogólne przepisy postępowania sąd. cyw.

IV. O przedmiotach postępowania sumarycznego (§ 1-6.)

1. Spory o oznaczone kwoty pieniężne bez policzenia od tychże należytości ubocznych i odsetek sumy 200. Zł m. k. – a od 1. sierpnia 1874. sumy 500. Zł a. w. nie przenoszące, rozpoznawanemi być winny w każdym sądzie cywilnym sumarycznie (§ 1.) (§ 2 noweli z 16. maja 1874.)

Ilość pretensyi oblicza się według sumy, której zapłacenie jest przedmiotem żądania skargi, choćby nawet było więcej powodów lub pozwanych, albo żądano zaległych kwot obejmujących bieżące odsetki lub renty. (§ 3.)

2. Spory o inne przedmioty, jeżeli powód oświadcza wyraźnie przyjąć zamiast takowych sumę pieniężną, która według powyższego obliczenia 500. Zł a. w. nie przewyższa (§ 2.)

Przepis ten tak ma być rozumiany, że powód dochodzić może tych przedmiotów w drodze postępowania sumarycznego, wszelako wtedy tylko, jeżeli w żądaniu skargi domaga się dopełnienia zobowiązania, a zarazem w miejsce tegoż zapłacenia sumy pieniężnej, nie przenoszącej 500. Zł a. w. jako wynagrodzenia na ten przypadek, gdyby pozwany nie uiścił się z swego zobowią-

zania. Jest rzeczą obojętną, czy powodowi według prawa cywil-
nego służy prawo żądać wynagrodzenia, lub też nie, np. proszą
o skazanie pozwanego na wydanie konia itp. albo na zapłace-
nie 200. Zł jako wynagrodzenia. Na mocy uchwały najw. tryb. z
22. kwietnia 1863 do L. 53. księgi orzeczeń, zarządzić należy postępo-
wanie sumaryczne także na skargę o wydanie rzeczy, których war-
tość w żądaniu skargi nie jest podana, wszakże z przymiotu rze-
czy lub z okoliczności wynika, że wartość rzeczy nie przewyższa su-
my 500. Zław.

3. Strony zgodzić się mogą na postępowanie sumaryczne
we wszystkich sporach, bez względu na ich przedmiot lub ilość pre-
tensyi (§. 6.)

Przepisy pod l. 1-3. podane o tyle wchodzą w zastosowanie, o ile
sprawa odnośna nie ulega osobnemu sposobowi postępowania, jak
np. postępowania w sprawach drobiazgowych. (Rozdz. I) postępo-
wania w sprawach wekslowych, małżeńskich itp.

Następujące sprawy ulegają przepisom ustawy o postępo-
waniu sumarycznem:

a. sprawy, tyczące się wyswobodzenia ziemi od ciężarów,
jeżeli orzeczenie komisyi indemnizacyjnej zawisło od rozstrzygnię-
cia tych spraw (§ 182. reskr. min z 4. paźdź 1850)

b. sprawy wynikłe z powodu wdzierania się w przywilej
przemysłowy, w których nie chodzi o wymiar kary, lecz tylko o wstrzy-
manie naruszenia przywileju, lub o orzeczenie co do własności
przywileju bądź dla pierwszeństwa wynalazku, bądź też z ty-

tułu prawa prywatnego sporny, lub o roszczenie poszkodowanego, za-sadzające się na prawie cywilnem, a odesłane przez sąd karny do drogi prawa (§.46. patentu z 15. sierpnia 1852. l. 184. Dz. u. p.)

c. spory wynikłe w Galicyi, W. Ks. Krakowskiem i na Bukowinie z byłego stosunku poddańczego między dawniejszymi dworami i ich byłymi poddanymi, o ile takowe ulegają rozpoznawaniu sądów cywilnych (reskr. min. z dn. 24 października 1860 L. 249. Dz. u. p.)

d. W I. części niniejszego działu podaliśmy, iż skargi o prawa służebności itd. na mocy pat. z 5. lipca 1853. wykupić lub regulować się mające, nie mogą być od pewnego czasu sądownie dochodzone. Jeżeli jednak skargi tego rodzaju w oznaczonym czasie już były doręczone, rozprawa sądowa tylko za porozumieniem się stron zaniechaną być może. W przeciwnym przypadku sprawa przeprowadza się dalej w drodze sądowej, jednakże według przepisów postępowania sumarycznego, a to wtedy, jeżeli strony się na to zgodziły, albo gdy temu na zawadzie nie stoi prawo formalne /: procesowe :/ przez jedną ze stron nabyte. Gdyby zaś sprawa taka w pierwszej instancyi przeprowadzona była według postępowania zwyczajnego, wówczas w wyższych instancyach rozpoznawaną być musi według przepisów postępowania sumarycznego.

e. Skargi o zniesienie egzekucyi (skargi opozycyjne) popierane przez c.k. uprzywilejowany bank austryacko węgierski w celu ściągnięcia pożyczki przez bank na hipotekę udzielonej

(§55. statutów wydziału przy banku narodowym dla kredytu hipotecznego utworzonego. (ust. z 27. czerwca 1878. L. 66. D. p. p.)

f. Tak samo postąpić należy ze skargami opozycyjnemi przeciw c.k. uprzywilejowanemu zakładowi kredytowemu ziemsk. w Wiedniu (Boden Creditanstalt) (art. 27. ustęp 2 statutów, reskr. min. z 1. czerwca 1864 l. 49. Dz. u. p.)

g. Skargi przeciw kolei żelaznej o wynagrodzenie szkody wyrządzonej przez uszkodzenie cielesne, lub śmierć człowieka (ust. z 5. marca 1869.

Do następujących skarg stosują się także przepisy procesu sumarycznego, wszakże z ograniczeniami lub zboczeniami:

a. Sprawy wekslowe bez względu na wysokość sumy (§12. reskr. z 25. stycznia 1850. ob. rozdz. III)

b. Sprawy stanowiące przedmiot procesu nakazowego (reskr. min. z 18. lipca 1859.)

c. Spory wynikłe z umów o najem lub dzierżawę (rozp. z 16. listopada 1858.)

V. Strony i ich zastępcy (§. 8, 9, 10.)

Zależy od stron spór wiodących, czyli zechcą w postępowaniu sumarycznem działać przez adwokata, lub bez tegoż; każda jednak strona winna stawać osobiście, gdy sąd to wyraźnie nakaże. Pozostawia się też uznaniu sądu wysłuchać strony co do faktów w nieobecności ich adwokatów, jeżeliby tego

okoliczności wymagały, niemniej usunąć osoby, które zuchwałem ponawianiem skarg i podań już odrzuconych się naprzykrzają lub się nieprzyzwoicie zachowują, albo nie są zdolne tłumaczyć się zrozumiale w swej sprawie, polecając tymże, aby użyły do rozprawy adwokata.

Jeżeli strony, osobiście wysłuchać się mające nie mieszkają w miejscu siedziby sądu lub w jego poblizkości, wówczas mają być wysłuchane w sądzie, bliższym miejsca ich zamieszkania na skutek uczynionej o to odezwy (§ 8.

W razie zachodzących przeszkód do stawania w sądzie osobiście, mogą strony rozprawiać się przez pełnomocników, adwokatami nie będących. Pełnomocnikiem może być mężczyzna, mający lat 24. z przedmiotem sporu dobrze obeznany i opatrzony w pełnomocnictwo na piśmie. Pisarzów pokątnych znanych nie należy przyjmować jako pełnomocników (§ 9.) Notaryusze, którzy nie są zarazem adwokatami, mogą w postępowaniu sumarycznem działać jako pełnomocnicy stron, jeżeli z podejmowania się takich sprawowań cudzych interesów, nie robią zarobku (jeżeli nie podejmują takich pełnomocnictw w sposobie zarobkowania) gdy nie idzie o akt notaryalny przez nich sporządzony (reskr. min. z 17. lutego 1852. l. 17431. i z 21. sierpnia 1851. l. 10351.)

Wszelkie inne, w ciągu procesu albo egzekucyi uczynić się mogące podania – wyjąwszy skargę – podpisem adwokata opatrzone być winny. (§ 10.)

Przepis tego §u o podpisie adwokata nie wchodzi w zastósowanie, jeżeli w miejscu siedziby sądu żaden lub tylko jeden adwokat się znajduje (reskr. min z 5. lipca 1859. l. 122. Dz u. p.)

Adwokat w zastępstwie stron działać może przez swego koncypienta (urd. adw. § 15.)

VI. O terminach

Obecnie obowiązuje § 5. noweli z r. 1874.
(Obacz rozdź. XXXVII. kod. post. cyw.)

VII. O skardze. (§§ 12–17.)

Skarga wyniesioną być może słownie lub na piśmie (§ 12.) Jeżeli powód chce wynieść skargę słownie, wówczas sąd przedewszystkiem rozważyć ma, czyli jest sądem właściwym, czyli powód jest mocen sam się bronić, jeżeli zaś działa w imieniu drugiego, czyli do wniesienia skargi jest upoważnionym. Jeżeli w tych względach skarga jest nieprzyjmowalną, sąd winien o tem pouczyć powoda słownie lub przez rezolucyę, jeżeli tego żąda, a zarazem zapisać swe postanowienie w protokole urzędowym. (§ 13.) Jeżeli rozpoczęciu procesu żadna przeszkoda nie stoi na zawadzie, wówczas winien sąd przyjąć skargę protokolarnie, a przytem wskazać powodowi sposób dla zwięzłego i jasnego przedstawienia faktów, na których opiera się jego pretensya, tudzież sposób do popierania swoich roszczeń potrzebnymi środkami dowodowymi, jak niemniej

do dokładnego oznaczenia żądania zastosowanego do rzeczy. (§14.)

Jeżeli sąd znajduje, iż skarga widocznie jest bezzasadną, wówczas winien powodowi udzielić stosowne objaśnienie w tym względzie, jeżeliby zaś powód nie dał się nakłonić, aby dobrowolnie od procesu odstąpił, rozpoczęcie postępowania nigdy odmówionem mu być nie może (§. 15.)

Na podaną skargę należy wyznaczyć dzień do rozprawy przez rezolucyę z tem wyraźnem dołożeniem, że sprawa sumarycznie rozpoznawaną będzie. Na ten dzień do rozprawy wezwanym być winien powód przez cytacyę /: kartkę zawezwawczą :/ pozwany zaś przez doręczenie mu odpisu protokołu, obejmującego skargę. Gdy tego właściwość skargi wymaga, należy nakazać powodowi, aby złożył odpisy powołanych w skardze dokumentów, celem wręczenia takowych pozwanemu (§16.)

Jeżeli skarga podana jest na piśmie, wówczas winien sąd wyznaczyć natychmiast termin do rozprawy sumarycznej w przedmiocie głównym, lub jeżeli z uwagi na przepisy §13.14.15. zachodziłyby jakie wątpliwości, wprzód samego powoda wysłuchać protokolarnie (§17.)

VIII. O rozprawie.

A. Rozpoczęcie i przewód rozprawy.

1. Powód tylko stawia się: (§18.)

Jeżeli pozwany nie staje na terminie, wówczas sędzia sąd za prawdziwe uzna okoliczności faktyczne w skardze przywiedzione, o ile takowe nie zostały wzruszone dowodami przez powoda stawianemi, i orzeknie wyrokiem o prawie, które według ustaw służy

powodowi z uwzględnieniem owej następności.

2. Pozwany tylko staje (§ 18.)

Jeżeli powód nie staje, wówczas wysłuchać należy pozwanego w przedmiocie skargi, dać wiarę jego twierdzeniom co do okoliczności faktycznych, o ile takowych przedstawione dowody nie zbijają, i na tej zasadzie orzec o służącem powodowi prawie.

3. Obie strony stają (§ 23, 24, 25 i 33.)

a. Na audyencyi do rozprawy w sprawie głównej oznaczonej, starać się winien sąd przedewszystkiem zasięgnąć bliższego wyjaśnienia przez wysłuchanie pozwanego co do przedmiotu i przyczyny sporu, a następnie, jeżeli pozwany pretensyę powoda w zupełności za rzetelną uznaje, sąd winien powodowi wyrokiem takową zasądzić, w razie zaś przeciwnym usiłować strony pogodzić. Jeżeliby zaś jedynie spór względem jednej okoliczności faktycznej stał na przeszkodzie pogodzeniu się stron, wówczas może sąd proponować im ugodę warunkową, na zasadzie której wypadek sprawy od skutku dowodu przez obustronne porozumienie się ustanowionego, zależeć będzie. (§ 23.)

b. Jeżeli ugoda nie przyjdzie do skutku, należy o tem uczynić wzmiankę w protokole i przystąpić natychmiast do rozprawy słownej w przedmiocie skargi. Stronom, nie chcącym korzystać z postępowania sumarycznego, wolno jest zgodzić się na postępowanie zwyczajne piśmienne. Winny to jednak oświadczyć przed sądem osobiście, wyjąwszy wtedy, jeżeliby dla nieobecności w miejscu siedziby sądu, albo dla innej przyczyny osobi-

ście stanąć nie mogły; w których przypadkach sąd na prośbie pi-
semnej własnoręcznym podpisem stron poprzestać może (§. 24.)

c. W rozprawie słownej, toczącej się za pośrednictwem lub bez
pośrednictwa adwokatów, winien sąd z urzędu czuwać nad tem,
aby postępowanie odbywało się w porządnym toku, i wezwać
strony, aby dokładnie i zgodnie z prawdą podawały okoliczności
stanowcze i używały potrzebnych środków dowodowych. Każdej stro-
nie polecić należy, aby odpowiedziała stanowczo i jasno na przyto-
czone przez przeciwnika okoliczności, i oświadczyła zdanie swe
o wiarogodności przedstawianych przez niego dokumentów, tudzież
należy stronę obeznać z skutkami, które zachodzą, gdy strona od-
mawia jasnego oświadczenia. Osoby z prawem nieobeznane, po-
uczone być winny w razie potrzeby o zasadach postępowania są-
dowego, o obowiązku i sposobie dowodzenia. Rozprawa tak się
odbywać powinna, aby przedmiot sporu wyłuszczonym był zu-
pełnie z obydwóch stron, aby unikano wszelkiej straty czasu,
przez widocznie do rzeczy nie należące, lub już poprzednio przyto-
czane uwagi i twierdzenia, aby obronę, replikę i duplikę zamie-
szczono w protokole w należnym porządku, i aby na tem, o ile
można, proces zakończono. Dalsze poparcia i odparcia o tyle
jedynie dopuszczane być mogą, o ile tego wymaga wyjaśnie-
nie okoliczności spornych. Pozwany winien w swej obronie
wnosić wszystkie zarzuty i stawiać dowody, powód zaś winien
przytaczać to wszystko w replice, co posłużyć może do odparcia
obrony. Każdej atoli stronie dozwolono uzupełnić pominięte

przez przeoczenie dowody przez stronę prowadzić się mające a to dopóty, dopóki rozprawa zamknięta nie będzie. Może nawet sam sąd, jeżeli po zamkniętej już rozprawie postrzeże w niej niedokładności w jakimkolwiekbądź względzie, postrzeżone wady za powtórnem przywołaniem i wysłuchaniem stron przed rozstrzygnieniem sprawy sprostować (§ 25.)

(Najw. tryb. orzekł 3. kwietnia 869, iż w postępowaniu sumar. powód sprostować lub zmienić może zasadę swej skargi, choćby i na piśmie wniesionej)

d. Sąd nie może nigdy przyjmować lub używać projektów do sporządzenia protokołów rozpraw procesowych, bądź to przez strony spór wiodące, bądź przez ich rzeczników ułożonych (§. 33.)

4. Żadna ze stron nie staje

Z uwagi na § 7. postępowania sumar. (pod L. II.) wchodzi w zastosowanie § 26. kod. post. cyw. wedle którego na wniosek jednej strony, nowa wyznacza się audyencya.

B. Odroczenie rozprawy (§ 21 i 22.)

a. Jeżeli jako pozwany staje osoba nie zdolna się bronić sama albo nieuprawniona do rozprawiania się w przedmiocie skargi, wówczas powinna być audyencya odroczona, a wezwanie pozwanego do stawienia się ponowione, przy wydaniu jednak stosownych zleceń do rozpoczęcia postępowania prawnego (§ 21

b. Wyjąwszy ten przypadek, wtedy jedynie odroczenie

audyencyi dozwolone być może, jeżeli niezwłocznemu rozpoczęciu rozprawy, celowi swemu odpowiedniej, stoi na zawadzie przeszkoda, nie mogąca być przezwyciężoną, lub też gdy obydwie strony, przez oświadczenie piśmienne własnoręcznie podpisane lub osobiście w sądzie czynione, tego się domagają, albo gdy na ten sam sposób w razie niestawienia się jednej, strona druga stawająca, odroczenia sama żąda.

Jeżeli sąd znajduje, iż odroczenie słownie lub na piśmie żądane nie jest niedopuszczalne, wówczas zaraz przystąpić należy do rozprawy w sprawie głównej, a gdy nie staje strona, która żąda odroczenia, wówczas wedle przepisu §18. w przedmiocie skargi zawyrokować należy. Nie składający na audyencyi potrzebnych dokumentów, lub w jakimś innym sposobie rozprawę wstrzymujący, winien stronie przeciwnej wynagrodzić zrządzone przez to koszta. (§22.)

Obecnie wchodzą w zastosowanie przepisy §§13-16. noweli z 16 maja 1874. o odroczeniu audyencyi (Część II. Rozdz. II.)

C. Usprawiedliwienie niestawiennictwa (§19 i 20)

W pierwszych dwóch przypadkach pod A. wymienionych, może ten, kto bez własnej winy nie stanął na terminie, usprawiedliwić swe niestawiennictwo, oraz żądać zniesienia wyroku i wyznaczenia nowej rozprawy w przedmiocie skargi. Winien jednak zwrócić wszelkie koszta wyrządzone stronie przeciwnej przez swe niestawiennictwo nawet w razie przychylenia się do jego żądania. Prośba wniesioną być może ustnie lub na piśmie,

lecz tylko w przeciągu dni ośmiu, licząc od dnia, w którym przeszkoda do stawienia się na audyencyi ustała, która to prośba po wysłuchaniu drugiej strony załatwioną być ma przez rezolucyę. Jeżeli sąd przychylił się do tej prośby, wówczas należy zaraz na terminie, wskutek jej wniesienia ustanowionym, przystąpić do rozprawy w sprawie głównej.

Prośba o usprawiedliwienie niestawiennictwa, widocznie za późno wniesiona, z urzędu odrzuconą być winna (§ 19.)

Praktyka stosuje przepis §. 19. do zaniechania terminu, w ciągu którego czynność jaka miała być przedsięwziętą; temu sprzeciwia się jednak §. 7. (ob. wyżej L. II) bo postępowanie sumaryczne nie zawiera o tym przypadku żadnego szczególnego przepisu, a zatem ogólne przepisy postępowania sądowego stosować należy. (Rozdz. 34. kod. post. cyw.)

Jeżeli celem usprawiedliwienia niestawiennictwa podana zostaje prośba przed dniem doręczenia wyroku w sprawie głównej, wówczas wygotowanie i doręczenie onego aż do załatwienia owej prośby wstrzymanem być winno. Prośba w dniu doręczenia wyroku lub później podana, nie wstrzymuje egzekucyi z wyroku. §. 20. Dekr. nadw. z 19. lutego 1846. L. 937. z. u. s. stanowi, że egzekucya z wyroku zaocznego, stronom wręczonego, nie może być wstrzymaną przez później wniesioną prośbę o usprawiedliwienie niestawiennictwa, przez co zmieniono § 20.

D. Zarzuty niewłaściwości sądu i osądzonej sprawy (§ 26.)

Auch im Summarverfahren muß die Einwendung der Incompetenz bei der ersten über die Klage angeordneten Tagfahrt, die wirklich vor sich geht, oder bei der ausdrücklich behufs Verhandlung derselben erstreckten Tagfahrt erhoben werden (Obst. Ger. Hof. v. 28/12 1881 Z. 12478 G.H. W. 32/83.

Oddzielne rozprawy co do właściwości sądu lub zwrócenia skargi nie znajdują miejsca. Zarzut niewłaściwości sądu winien być uczynionym na pierwszej audyencyi nawet wówczas, gdyby strony stawające zażądały odroczenia audyencyi (Orz. najw. tryb. z 13. maja 1874. do l 71. Rep. orz)

Jeżeli w toku procesu okazuje się niewłaściwość sądu, wówczas wstrzymane być ma natychmiast dalsze postępowanie przez rezolucyę, obejmującą powody. Wyjąwszy ten wypadek, spory o właściwość sądu lub zwrócenie skargi łącznie z sprawą główną rozprawiane i rozstrzygane być winny.

Jeżeli pierwszy sędzia uznał siebie bezwarunkowo za niewłaściwego, a sędzia wyższy zmienił to orzeczenie, sędzia wyższy nie wdając się w osądzenie sprawy głównej, poruczy takowe sędziemu pierwszemu. (Orz. najw. tryb. z 17. lipca 1872. do l 5. Rep. orz)

W postępowaniu sumar. nie jest wykluczony oddzielny rekurs z powodu niewłaściwości sądu (reskr. min. z 29. październ. 1857 l 22224. Ł 20. Dz. rządu krajowego dla okręgu administracyjnego Krakowsk. z r 1857. oddział II)

IX. O dowodach (§§ 27–33 i 35–41.)

A. O dowodzie z dokumentów (§ 27–30 i 43)

a. Każda strona ma okazać na żądanie przeciwnej oryginały przedstawionych przez siebie dokumentów, a to na terminie do rozprawy w przedmiocie skargi wyznaczonym, a jeżeli ich prawdziwość zaprzeczoną będzie (§ 29) wówczas należy ory,

ginały załączyć do aktów procesu. Jeżeli zachodzi odmówienie co do pierwszego lub drugiego, wówczas dokumenty, za zasadę rozstrzygnienia sprawy, brane być nie mogą. (§.27.)

b. Prawdziwość dokumentu zaprzeczoną być może, chociażby sądowe jego przejrzenie nie było żądane (§.28.)

c. Oświadczenie opierającej się strony, co do prawdziwości dokumentu przez przeciwnika przedstawionego, połączone być winno z rozprawą w sprawie głównej. Jeżeli ten, przeciw któremu dokument stawiono, w ciągu rozprawy w miejscu właściwem nie zarzuca wyraźnie, iż oryginał nie jest prawdziwy, lub przedłożony odpis niezgodny z oryginałem, wówczas oryginał za prawdziwy, a odpis za zgodny uważany być ma (§.29.)

d. Jeżeli oryginały przedstawionych dokumentów, lub akta do porównania pism potrzebne są zachowane w sądzie lub w innej jakiej władzy publicznej, wówczas sąd o dostarczenie tychże do przejrzenia lub zrobienia z nich użytku przy rozstrzygnieniu sprawy, z urzędu postarać się winien. Pod względem przejrzenia ksiąg handlowych stosować się należy do oddzielnych w tym względzie przepisów (§.30.)

e. O ile porównanie pism zasługuje na wiarę, ocenia się wedle właściwości zachodzących okoliczności. Porównanie pism sam sąd zwykle przedsiębrać winien. W wypadkach wątpliwych może wprawdzie zasięgnąć zdania znawców i korzystać z niego przy rozstrzyganiu sprawy. W razie tej potrzeby jednakże znawcy natychmiast z urzędu ustanowieni

i bez przywołania stron badani być winni, przyczem jednak przepis §41. i w tym razie zachować należy (ob. niżej B. d)(§43.)

B. O dowodzie ze świadków (§§ 31, 39, 40 i 41.)

a. Jeżeli strona powołuje się na świadków, wówczas oznaczyć należy w protokole rozprawy dokładnie fakta, na które świadkowie słuchanymi być mają, lub też osobne artykuły dowodowe do aktów dołączyć (§31.)

b. Jeżeli sąd uznaje potrzebę dowodu ze świadków, winien natychmiast po zamkniętej rozprawie zawezwać ich przez rezolucyę do przesłuchania. O takiem zawezwaniu zawiadomić należy strony, a zarazem dozwolonem im być winno stawać przy odebraniu przysięgi od świadków. Co do świadków zostających pod jurysdykcyą innego sądu, należy wystosować niezwłocznie stosowną odezwę.

c. Sąd winien robić użytek z przedłożonych sobie przez strony stosownych artykułów dowodowych i pytań szczegółowych; artykuły i pytania zbyteczne, ciemne i niedokładne pominąć, objaśnić, uzupełnić lub innymi zastąpić. Jeżeli zaś artykułów i pytań szczegółowych nie podano, sąd sam powinien takowe układać, zgoła świadków tak badać, aby od świadka, ile można, otrzymać stanowczą i jasną wiadomość co do spornych okoliczności faktycznych, i aby w razie potrzeby wiarogodność zeznań świadków należycie wyjaśniona była. Jeżeli świadkowie innemu sądowi podlegają, wypada nadmienić w odezwie o przesłuchanie tychże, że postępowanie odbywa się

sumarycznie, a zarazem udzielić o przedmiocie dowodu ze świadków potrzebnych objaśnień. (§.40)

d. Pisma dowodowe i obrony dowodowe nie dopuszczają się. Po zamkniętem przesłuchaniu świadków wprost wydanym będzie wyrok, z którym zarazem doręczyć należy stronie przegrywającej oprócz powodów sądzenia także odpis zeznań świadków; jeżeli zaś żadna strona w przedmiocie głównym w całości nie wygrała, wówczas razem z powodami sądzenia obydwom stronom doręczony być ma odpis zeznań świadków (§41.) Od dnia 1. sierpnia 1874. ~~l.69. Dz. u. p.~~ weszły w zastosowanie §18-22. noweli z 16. maja 1874. l.69. Dz. u. p. tyczące się dowodu ze świadków i znawców (Rozdz. VII k.p.c)

C. O dowodzie ze znawców (§.42.)

Sąd, przypuszczając dowód ze znawców, winien postanowienie swoje, przy oznaczeniu przedmiotu dowodzenia, oznajmić obydwom stronom przez rezolucyę, a zarazem wezwać takowe, celem wysłuchania tychże co do wyboru znawców, jeżeli zaś strony nie stawią się, albo nie zgodzą się na stosowną propozycyę, wówczas ma sąd znawców wedle uznania swego zamianować, i niezwłocznie naoczne obejrzenie przedsięwziąć.

Przepis §41 (Ob. B d.) stosuje się także do dowodu ze ~~za~~ znawców.

D. O dowodzie z przysiąg (§§32, 35-38.)

a. Jeżeli ofiarowano lub wskazywano przysięgi, wów-

czas o ileby w tym względzie wątpliwość powstać mogła, wymienić należy imiona osób, które je wykonać mają. Ten, któremu wskazano przysięgę, wezwanym być winien do wyraźnego oświadczenia się, czyli ją chce wykonać, czy też odkazać (§. 32.)

b. Przysięga szacunkowa lub uzupełniająca może być wyrokiem nakazaną, chociażby strony spór wiodące nie zaofiarowały takowych (§. 35.)

c. Czyli przysięga odkazana, albo przysięga, w razie jej nieodkazalności, naznaczoną być może, to się zostawia rozwadze sądu. W żadnym jednak przypadku odkazanie miejsca nie znajduje, jeżeli takowe już przy rozprawie w przedmiocie głównym nie nastąpiło. Jeżeli w ciągu procesu nie zaszło w tym względzie żadne oświadczenie wyraźne i ważne, wówczas może sąd wyrokiem dopuścić jedynie przysięgi, wykonać się mającej przez tę stronę, której wskazaną została. Jeżeli zaś przysięga, przez oświadczenie ważne, wyraźnie jest odkazaną, wówczas wyrokiem dopuścić można jedynie przysięgi odkazanej i tylko wtenczas, jeżeliby sąd uważał, że odkazanie jest niedopuszczalnem, dozwolonem ma być wykonanie tejże przez stronę, której przysięga wskazaną była (§. 36.)

d. Jeżeli wymieniony wystawiciel dokumentu prawdziwości pisma swego lub podpisu, albo położonego na nim znaku ręki zaprzecza, wówczas na żądanie strony przeciwnej może być skazanym na wykonanie przysięgi bez dołożenia wyrazów „wedle swej wiedzy i pamięci" że dokumentu ani on

sam, ani ktoś trzeci z jego przyzwoleniem nie pisał, ani podpisał. Ta przysięga, odkazaną być nie może. Jeżeli zaś strona, która stawiany przeciw niej dokument za nieprawdziwy uważa, nie jest mniemanym wystawicielem, wówczas od niej nawet wtedy, gdyby popierała proces w imieniu trzeciego, jako kurator lub zastępca prawny, żądać można wykonania przysięgi na to, że dokument podług swej najlepszej wiedzy, za nieprawdziwy poczytuje. Co do odkazalności takowej stosują się przepisy § 36. (tu pod c) (§ 37.)

e. Strona chcąc uchylić się od wskazanej sobie przysięgi, lub przeszkodzić wykonaniu przysięgi ze strony przeciwnika, powinna przedstawić podczas rozprawy w przedmiocie głównym służące do tego środki dowodowe. Po zamkniętej rozprawie ulżenie sumienia albo odwód (§ 305. i 306. k. p. s.) nie znajduje miejsca (§ 38.)

X. O wyrokach i środkach prawnych przeciw orzeczeniom sądowym. (§§ 34. 44–55.)

a Jeżeli po zamkniętej rozprawie, sprawa natychmiast bezwarunkowo lub przez dopuszczenie przysięgi rozstrzygniętą być może, wówczas wyrok wydany i stronom doręczony być winien. Razem z wyrokiem należy doręczyć stronie przegrywającej powody orzeczenia; jeżeli zaś żadna strona w przedmiocie głównym w całości nie wygrała, wówczas powody orzeczenia obydwom stronom doręczone być mają (§ 34.)

Dla usunięcia wątpliwości:

1. czyli w postępowaniu sumarycznem, w wyrokach I. inst. należy wyznaczyć termin do zgłoszenia się z wykonaniem przysięgi aż łącznie do dnia 11. lub 17. po dniu, w którym wyrok wręczony został? tudzież

2. jaki termin do zgłoszenia się z tym dowodem należy naznaczyć w wyroku ostatniej instancyi?

postanowiono:

do 1. Gdy wedle §44. przepisu o postępowaniu sumarycznem, wyrok w temże postępowaniu zapadły, staje się prawomocnym po upływie dni 8. jeżeli w ciągu tychże nie założono właściwego środka prawnego, przeto zgłosić się należy z wykonaniem przysięgi w ciągu dni trzech po upływie tego czasu.

do 2. Gdy przepis o postępowaniu sumarycznem żadnego nie ustanawia w tym względzie terminu, stosując się do §. 7. tegoż przepisu, zachowanym być winien termin 14. dniowy w kod. post. cyw. naznaczony. (Reskr. min. z dnia 15. lutego 1853. l. 29. dz. u. p.)

Także i w postępowaniu sumarycznem, ~~żadnego nie ustanawia w tym względzie~~ wygotywują się oddzielne powody (pobudki) sądzenia (Reskr. min. z 2. paźdz. 1857. l. 13534.

<u>C.</u> Od wyroku w postępowaniu sumarycznem zapadłego można zgłosić apelacyę, ustnie lub na piśmie najdalej w przeciągu dni 8. licząc od dnia doręczenia onego. Uciążliwości winny być razem z zgłoszeniem apelacyi wniesione albo do proto-

kołu podane. Uciążliwości oddzielne, później przedstawione, nie będą przyjętemi, a obrony apelacyjne nie są dopuszczone (§44.) (Wyraz „zarazem („zugleich") w §44. znaczy tyle, co w tym sa„mym terminie tj. uciążliwości mają być wniesione w tym sa„mym terminie, który zakreślony jest na wniesienie apelacyi.) Zgłoszenia się z apelacyą lub rewizyą, na piśmie uskuteczniane, wnoszone być muszą w 2. okazach, z których jeden doręcza się stronie przeciwnej (reskr. min. z 7. maja 1859. L. 5925.) Nie żąda się podpisu adwokata, skoro w siedzibie sądu nie ma ustanowionych adwokatów (Reskr. min. z 18. kwietnia 1849. L. 1249. Dz. u. p.)

Jeżeli stronie wręczono wyrok bez powodów sądzenia, lub bez odpisu zeznań świadków, lub zdania znawców, a strona zażądała uzupełnienia wyroku w ciągu czasu do założenia apelacyi ustanowionego, termin do założenia apelacyi zaczyna biedz dopiero od wręczenia wyroku, w podany sposób uzupełnio„nego. (Uchw. najw. tryb. z 29. paźdź. 1872. do L. 26. Rep. orz.)

c. Rekursy w postępowaniu sumaryczném winny być w przeciągu dni ośmiu po doręczeniu rezolucyi do sądu I. inst. wnoszone, albo do protokołu podane. W razie doznania zwłoki w postępowaniu, może każda strona o pomoc się udać do sądu apelacyjnego (§.45.)

d. Od postanowień dozwalających postępowania suma„rycznego, odmawiających odroczenia rozprawy, albo zarzą„dzających przesłuchanie świadków lub biegłych, żaden oddziel„ny rekurs nie znajduje miejsca. Stronom zostawia się wolność

po zapadłym wyroku połączyć nieważliwości w tych względach zachodzące, z apelacyą od wyroku rozstrzygającego spór w przedmiocie głównym. Przeciw rezolucyom uznającym niestawiennictwo na audyencyi za usprawiedliwione, lub dopuszczającym przywrócenia do pierwotnego stanu z powodu upłynięnia go terminu prekluzyjnego, rekurs wcale nie jest dopuszczalnym (§46.)

Rekurs oddzielny i wtenczas nie ma miejsca, gdyby strona mniemała, iż postępowanie sumaryczne widocznie wbrew ustawie nie zarządzonem zostało. (D. nadw. z 23. czerwca 847. L. 1069. Z. u. s.)

e. Terminy do apelacyi i rekursu przedłużone być nie mogą (§47.)

f. Sąd I. inst. z urzędu odrzuci apelacyę i rekurs, jeżeli terminu do założenia takowych uchybiono; gdy zaś apelacya lub rekurs założone będą w terminie właściwym, sąd przedłoży takowe z osobną relacyą niezwłocznie sądowi apelacyjnemu (§48.)

g. Po założonej apelacyi od wyroku może sąd apelacyjny znieść postępowanie, jeżeli istotne wady w rozprawie procesowej znajduje i nową rozprawę zarządzić, może nawet bez względu na odbyte w sądzie I. inst. przesłuchanie świadków i sztuce biegłych, nakazać dalsze postępowanie dowodowe, lub ponowienie przesłuchania świadków lub naocznego obejrzenia. Te rozporządzenia mogą nastąpić bez wyraźnego żądania stron, jednakże tylko wtedy, jeżeli dla zaszłych uchybień w postępowaniu, rozstrzygnienie gruntowne przedmiotu głównego

stało się niepodobnem, a z dalszej rozprawy należnego skutku
prawdopodobnie spodziewać się nie można (§.49.) Od tego za,
rządzenia Sądu wyższego nie ma odrębnego rekursu. (Orz.
najw. tryb. z 2. czerwca 1853 do L 9. Ks. orz.)

h. Przepisy niniejszej ustawy, dotyczące apelacyi i rekur,
sów do sądu apelacyjnego założonych, stosują się do rewizyi
i rekursów do najwyższego sądu założonych, o tyle, o ile orze,
czenia sądu I. inst. są zmienione lub zniesione przez sąd ape,
lacyjny (§.50.)

i. Rewizye i rekursa do dworu, t.j. do najwyższego trybu,
nału, przeciw wyrokom i rezolucyom równobrzmiącym, jako
niedopuszczalne winien Sąd I. inst. odrzucić z urzędu (§.51.) Prze,
pis ten tyczy się także postępowania wykonawczego zarządzo,
nego:

α na zasadzie wyroku w postępowaniu sumarycznem
zapadłego (Orz. najw. Tr. z 3. września 1872. do l 19. Rep. orz.) albo

β. na zasadzie nakazu płatniczego w procesie nakazo,
wym wydanego, chociażby nawet nie uczyniono zarzutów
przeciw nakazowi płatniczemu (orz. najw tr. z 24/5 873 L 54 Rep. orz.)

Przeciwnie, rekurs nadzwyczajny ma miejsce od równo,
brzmiących rezolucyj wprost z urzędu odrzucających skargę dla
niewłaściwości sądu w sprawie nadającej się do postępowania
sumarycznego. (Orz. najw. tryb z 19. marca 1874. L 69. Rep. Orz.

Zażalenie na nieważność przeciw równobrzmiącym
wyrokom I i II. inst. nie jest dopuszczalne, i winno być odrzuco,

nem z urzędu (wyrok najw. tr. z 18. listop. w. 862.)

XI. O egzekucyi (§ 52–56.)

Zwracamy uwagę na to, że termin do zadosyćuczynienia obowiązkowi z wyroku obejmuje dni 14. chociaż wyrok staje się prawomocnym w dniach 8; ztąd wynika, że wykonanie wyroku nastąpić może dopiero po upływie 14 dni.

a. Egzekucyi wolno domagać się słownie lub na piśmie (§ 52.) Wskutek usłnego domagania się egzekucyi wygotuje się rezolucya dla dłużnika na dokładnym odpisie protokołu, dla popierającego egzekucyę na wyciągu z tegoż; delegowanego zaś do wykonania egzekucyi uwiadamia się z urzędu (reskr. min. z 8. listopada 1855. l. 12976).

b. Wierzyciel, domagający się zajęcia ruchomości może żądać zarazem ich oszacowania. (§ 53.

c. Do sprzedaży rzeczy ruchomych naznaczone być winny tylko dwa terminy, a na drugim z tychże rzeczy zajęte, nawet niżej ceny szacunkowej sprzedane być mogą, jeżeli ustanowiona cena otrzymaną być nie może (§. 54.)

d. Jeżeli skarga zasadza się na dokumencie zasługującym na zupełną wiarę, jednakże mimo tego dano wiarę, miejsce dowodowi ze świadków lub naocznemu obejrzeniu, wówczas sąd dozwoli powodowi, nie mającemu jeszcze dostatecznego ubezpieczenia, egzekucyi, a nawet zajęcia na zabezpieczenie pretensyi skargą dochodzonej razem z przynależytościami. Powód może się domagać tej egzekucyi słownie lub na piśmie.

Zajęcie wspomnione może być dozwolonem na rzeczy przez pozwanego złożonej do §1425. kc. w sądzie złożonej (§55.) Pomimo tego przepisu można już w pozwie, polegającym na dokumencie, na zupełną wiarę zasługującym, uczynić żądanie w myśl dekr. nadw. z 7. maja 1839. i zarządzić audyencyę z dodatkiem, w tymże dekrecie zawartym (tj zarządzić proces egzekucyjny ob. Rozdz. V.) (Orz. najw. tryb. z 30 czerwca 1875. do L 80. Rep. orz.)

e. Tak samo zniewolić należy pozwanego do ustanowienia zabezpieczenia, jeżeli zakłada apelacyę lub rewizyę od wyroku pierwszej lub drugiej instancyi, skazującego go bezwarunkowo na zapłatę (§ 56)

Egzekucya na zabezpieczenie w przypadkach §§55 i 56 objętych, stosuje się obecnie do przepisów reskr. min. z 18. lipca 859. L 130. Dz. u. p. (Ob. niżej rozdz V.)

Najważniejszemi różnicami między procesem zwyczajnym a sumarycznem są:

1. Stosunek sędziego do stron (§§14. 15. 25. 30. 40. i 49.)

2. Wyłączenie odrębnej rozprawy nad zarzutem niewłaściwości sądu lub sprawy osądzonej. (§.26)

3. Usiłowanie sądu skłaniania stron do zawarcia zgody (§23.)-

4. Ofiarowanie dowodu ze świadków bez przedłożenia artykułów dowodowych, i zarządzenie przesłuchania świadków bez

poprzedniego wyroku przedstanowczego. To samo odnosi się do dowodu ze znawców.

5. Naznaczenie z urzędu przysięgi szacunkowej i uzupełniającej (§ 35. post. sum. i § 290 k. p. c.)

6. Obowiązek delata do wyraźnego oświadczenia się w toku rozprawy, czy przysięgę stanowczą sam chce wykonać, czyli też odkazać. W przeciwnym bowiem przypadku delat wykonać winien przysięgę, i takowej już więcej odkazać nie może. § 32 i 36. (Ob. przep. § 37 i 38)

7. Nieodkazalność przysięgi zaprzeczającej prawdziwości podpisu, jeżeli delat jest mniemanym wystawicielem pisma, tudzież wykonanie tej przysięgi bez zastrzeżenia „wedle swej wiedzy i pamięci" (§ 37.)

8. Zaprzeczenie prawdziwości podpisu strony, zaprzysiężone przez kuratora lub zastępcę prawnego, działającego imieniem tej strony.

9. Wykluczenie odwodu w celu niedopuszczenia przeciwnika do wykonania przysięgi, wyrokiem prawomocnym dopuszczonej (§ 38. post. sumar. a § 305 i 306 k. p. c.)

10. Wyłączenie pism dowodowych, obron apelacyjnych i rewizyjnych (§ 44 i 50)

11. Możność równoczesnego domagania się egzekucyjnego zajęcia i oszacowania ruchomości dłużnika (§ 53.)

12. Prawo powoda, wygrywającego proces dopiero w II. inst. domagać się egzekucyi na zabezpieczenie (§ 56. p. sum. i § 341. k. p. c.)

Rozdział III

O procesie wekslowym

Proces wekslowy polega na postanowieniach reskr. min. z 25. stycznia 1850. L. 52. i z 18. lipca 1859. do L. 132. Dz. u. p. z których ostatnie ma za przedmiot wydanie nakazu zabezpieczenia należytości wekslowej wskutek wniesienia skargi o zabezpieczenie.

Literatura: Blaschke: „Der österr. Wechselprocess" 2. wyd.

I. Przedmioty procesu wekslowego.

Przedmiotami procesu wekslowego mogą być tylko skargi wekslowe, wynikające z weksli przekazowych lub osobistych, któremi dochodzimy roszczeń wekslowych. W procesie wekslowym mogą być dochodzone tylko następne prawa:

1. prawo posiadacza weksla przeciw dłużnikowi głównemu tj. przyjemcy weksla przekazowego i wystawcy weksla osobistego, (art 22. 81. 98 l. 10.)

2. prawo wystawcy weksla przekazowego przeciw przyjemcy zwyczajnemu. (art 23.)

3. prawa indosata przeciw wszystkim poprzedzającym indo-

santom i wystawcy wekslu przekazowego (art 8. 14. u. w.)

4. Prawo następców wyręczonego przeciw przyjemcy przez wręczenie (art 60)

5. Prawo płatnika przez wręczenie przeciw wyręczonemu, tegoż poprzednikom i przyjemcy wekslu przekazowego lub wystawcy wekslu osobistego (art 63. u. w.)

6. Prawo wymienionych tu od 1–5 wierzycieli wekslowych przeciw osobom podpisanym wespół z dłużnikami wymienionymi od 1 do 5.

7. Prawo wierzyciela wekslowego z wekslu pochodzące przeciw właścicielowi rzeczy za dług wekslowy zastawionej, o ile zastaw wystarcza na pokrycie wierzyciela.

We wszystkich tych przypadkach dochodzimy albo zapłaty sumy wekslem objętej, albo zabezpieczenia takowej. Wszelkie też skargi weksl. mają za przedmiot albo zapłatę należytości wekslowej, albo jej zabezpieczenie. Jest to rzeczą obojętną, czyli jako powód występuje osoba, która pierwotnie wskutek oświadczenia wekslowego nabyła prawo wekslowe, albo czyli występuje jej prawonabywca, jako to: cessyo, naryusz, spadkobierca (uchw. najw. tryb. z 1. paźdz 1861. L 42. Ks. orz.)
Wszelkie inne roszczenia, tyczące się interesu wekslowego, nie mogą być dochodzone na drodze procesu wekslowego, zwłaszcza:

1. roszczenia z umowy o wystawienie wekslu

2. Skarga wystawcy wekslu przekazowego przeciw biorącemu weksel, tudzież indosanta przeciw indosatowi o zapłatę waluty.

3. prawa przekazowego, płacącego sumę wekslową, nie otrzymawszy pokrycia (art 23. u. w.)

4. skargi przeciw ręczycielowi wekslowemu niewłaściwemu (art 81. u. w.)

5. skarga wystawcy weksla przekazowego przeciw przekazanemu, jako takiemu.

6. roszczenia przyjemcy przez wyręczenie do zapłaty prowizyi z powodu, że zapłata sumy wekslowej nastąpiła przez głównego dłużnika lub innego wyręczyciela (art 65. u. w.)

7. prawa z stosunku między wespół podpisanymi zachodzącego.

8. skarga z tytułu zbogacenia się (art 83. u. w.)

9. żądanie, aby wydano wtoropisy weksla oryginalnego (§ 66. u. w.)

10. skarga o wydanie weksla oryginalnego (art 74. u. w.)

11. skarga o wynagrodzenie szkody z powodu zaniechanego lub nieodpowiedniego uwiadomienia o zaciągnięciu protestu z powodu niewypłaty art 45. lub o nastąpionej interwencyi (art 58. u. w.)

12. prawa cesyonaryusza przeciw wierzycielowi wekslowemu który przelał swe prawa przez cesyę.

13. roszczenia z weksla, w którego posiadaniu powód się nie znajduje. (orz. najw. tr. z 8. sierpnia 1865.)

We wszystkich sprawach między Towarzystwem kredytowem galicyjskiem, a jego członkami jako takimi wyrokuje rada nadzorcza z zupełną władzą sądu polubownego, przyczem zachowanem być musi postępowanie dla spraw wekslowych przepisane. Stronom, któreby się wyrokami rady nadzorczej pokrzywdzonemi być mniemały, otwarta jest droga do wyższych sądów stosownie do przepisów co do tego dla spraw wekslowych istniejących (§ 41 i 42. statutu z r. 1869.)

II. O właściwości sądu.

Skargi wekslowe mogą być wnoszone tylko przed sądy handlowe i trybunały do sprawowania jurysdykcyi handlowej przeznaczone. § 60. N.J. Na mocy § 4. post. weksl. tudzież § 58. N.J. właściwym jest między tymi sądami ten, w którego okręgu znajduje się:

1. miejsce wypłaty weksla, lub też
2. zwyczajne miejsce zamieszkania pozwanego, albo
3. sąd, w którego rejestr. handl. wpisany jest pozwany, albo
4. w którego okręgu znajduje się zakład handlowy pozwanego

Nareszcie stosują się przypadki szczególnej jurysdykcyi, wszelako i w tych tylko sąd handlowy może być właściwym.

Przepisy § 2. i 3 post. weksl. straciły swą moc.

Właściwości sądu handlowego nie można się zrzec (§ 47. i 60. N.J.) Skargę wywoławczą wekslową wnieść należy przed sąd handlowy (§ 31. N.J.) W sprawach wekslowych jedynie sąd handlowy może być delegowany do rozpoznania sprawy.

Rozumie się, że nie tylko powyższe skargi należą przed sądy handlowe, lecz wszelkie prośby i podania takowych dotyczące z wyłączeniem dozwolenia tymczasowych środków zabezpieczenia (§. 46. N.J.)

Umorzenie weksli należy wyłącznie przed sąd handlowy, w okręgu którego znajduje się miejsce zapłaty weksla (§. 60. N.J.)

III. Strony i ich zastępcy.

Strony działać muszą przez adwokatów. Jedynie zarzuty przeciw nakazowi zapłaty lub zabezpieczenia mogą być wniesione bez podpisu adwokata, jeżeli nadesłała je strona nie mieszkająca w miejscu siedziby sądu (reskr. min. z 5. lipca 1859.)

Sprawy wekslowe, nie przenoszące sumy 105. Zł. aw. mogą być przeprowadzone i bez adwokata na mocy §.16. k.p.c.

IV. O skargach wekslowych.

Skargi wekslowe są dwojakiego rodzaju:

1. o zabezpieczenie
2. o zapłatę należytości wekslowej.

(O tych skargach traktuje prawo wekslowe)

V. Przedmiotowe łączenie skarg (§4 i 6.)

Przed właściwy sąd miejsca wypłaty może posiadacz wekslu wszystkich dłużników wekslowych tą samą skargą zapozwać, przed inne sądy poza miejscem wypłaty wekslu można pozywać więcej dłużników wekslowych, jeżeli

1. ich miejsce zamieszkania leży w okręgu tego samego sądu, albo jeżeli
2. zobowiązanie pozwanych z jednego i tego samego faktu pochodzi, np. zobowiązanie współpodpisanych jako to więcej przyjmujących, więcej wystawicieli itp. w którym to razie pozwani podlegają temu sądowi handlowemu, któremu podlega pozwany na pierwszem miejscu w skardze wymieniony.

Poręczyciele wekslowi odpowiadający wedle prawa wekslowego, podlegają wogóle sądowi głównego dłużnika, i razem z nim tą samą skargą zapozwani być mogą. Jeżeli skarga wekslowa wystósowaną była przeciw więcej osobom, każdemu pozwanemu należy doręczyć zupełny egzemplarz skargi razem z wszystkiemi załącznikami. Jeżeli nie podano wymaganej liczby egzemplarzy razem z załącznikami, egzemplarze opatrzone w załączniki w miarę ich liczby doręczone będą pozwanym w tym porządku, w którym ich wymieniono w skardze, a w rezolucyi wyrazić należy, dla których ze współpozwanych skargi nie doręczono. Przeciw tym skarga jest bezskuteczną.

VI. Żądanie powoda a względnie rozporządzenie sędziego na wniesioną skargę wekslową.

Na skargę wekslową o zabezpieczenie lub zapłatę należytości wekslowej może:

1. bez poprzedniego wysłuchania pozwanego, a więc wprost być wydanym nakaz, aby pozwany z uwagi na rodzaj skargi sumę wekslową z należytościami w trzech dniach (pod zagrożeniem egzekucyi wekslowej)

   a. zabezpieczył (nakaz zabezpieczenia) (Sicherstellungsauftrag)

   lub b. uiścił (nakaz płatniczy) (Zahlungsauftrag); lub

2. sędzia może zarządzić postępowanie wekslowe, wskutek którego później dopiero wydanym będzie wyrok (§ 9.)

Stosownie do tych przypadków opiewa żądanie powoda.

VII Skargi wekslowe, o wydanie nakazu płatniczego.

Nakaz płatniczy może być wydany tylko pod warunkami §5. objętymi. Jeżeli skarga zasadza się na wekslu cudzym lub o soli, s tym, zaopatrzonym we wszystkie wymogi dla ważności weksla przepisane, a przeciw wekslowi nie powstają żadne wątpliwości, tudzież oprócz oryginalnego weksla przedłożono oryginalny protest i oryginalny rachunek zwrotny razem z cennikiem giełdowym (o ile te dokumenty potrzebne są do uzasadnienia prawa powództwa) wówczas na żądanie powoda nakaże sędzia pozwanemu dłużnikowi wekslowemu, bez poprzedniego wysłuchania go, aby sumę wekslową razem z wykazanemi przynależytościami w trzech dniach pod zagrożeniem egzekucyi wekslowej zapłacił.

Do weksli oryginalnych policzyć należy i kopije weksla, o ile na nich znajdują się indosy oryginalne, i na tych powództwo się uzasadnia. Powód poda zarazem koszta sądowe i to pod rygorem utraty takowych (Orz. najw. tryb. z 13. czerwca 1858. do L. 30. Ks. Orz.)

Przeciw zwrotnie obowiązanemu, zwalniającemu posiadacza weksla od założenia protestu (art 42. ust. wexl.) może być nakaz płatniczy wprost dozwolony bez potrzeby, aby powód w skardze udowodnił, że w należytym czasie przedstawił weksel do zapłaty (orz. najw. tryb. z 24 maja 877. do L. 91. Rep. O.)

Nakaz płatniczy wydany bywa w formie orzeczenia sądowego; przeciw niemu służą pozwanemu jedynie zarzuty w terminie nieodwłocznym dni trzech na piśmie wnieść się mające. Termin liczy się od dnia po wręczeniu nakazu płatniczego, nie wliczając dni biegu pocztowego (§ 7). Przepis ten nie odnosi się do strony mieszkającej w miejscu siedziby sądu, a posługującej się pocztą miejscową. (Orz. najw. tryb. z d. 9. maja 1876. L 86 Rep. Orz.) Rekurs od nakazu płatniczego nie ma miejsca. Zarzuty pozwanego za późno wniesione sędzia z urzędu odrzucić powinien, również i wszelką prośbę o zwłokę do wniesienia zarzutów (Orz. najw. tryb. z 15. kwietnia 1852. do L 14. Ks. orz.) Wskutek zaniechania wniesienia zarzutów w czasie właściwym, nakaz staje się prawomocnym i wykonalnym w drodze egzekucyi wekslowej. Termin trzechdniowy ubiega względem każdego współpozwanego z osobna, nie nakazuje się im za to, aby razem poczynili swe zarzuty. Przeciw współpozwanemu, nie czyniącemu zarzutów, nakaz staje się prawomocnym.

Powód może założyć rekurs od orzeczenia sądowego odrzucającego skargę wekslową, albo odmawiającego wydania nakazu płatniczego, a natomiast zarządzającego postępowanie wekslowe. Pozwany winien wszystkie zarzuty, służące mu przeciw roszczeniu powoda, razem przedstawić i udowodnić. Pozwany żąda w zarzutach, aby sąd zniósł nakaz płatniczy, lub go stosownie zmienił. Na

przypadek wniesienia zarzutów w terminie właściwym, sędzia zarządza postępowanie wekslowe ustne, w którem zarzuty uważane będą za obronę. Zarzuty oznaczają się w napisie nazwą „Zarzuty p. N.N. przeciw . . Po zamknięciem postępowaniu sąd wydaje wyrok orzekający, czy nakaz ma być utrzymany w mocy, czy nie, albo o ile to ma miejsce. Przeciw wyrokowi służą zwykłe środki prawne, jako to apelacya i rewizya.

Jeżeli jest więcej pozwanych, wnoszących odrębnie swe zarzuty, z każdym pozwanym przeprowadza się odrębne postępowanie, i odrębny zapada wyrok. Wskutek wniesionych zarzutów, nigdy zaś przed wniesieniem tychże, powód domagać się może egzekucyi na zabezpieczenie (reskr. min. z 19. kwietnia 1855. tj. według uchwały najwyższego tryb. z 16. grudnia 1863. do L. 58. Ks. Orz. prowizorycznego zajęcia lub oszacowania i sekwestracyi zajętych rzeczy ruchomych lub nieruchomych, nigdy zaś sprzedaży takowych.

VIII. Skargi wekslowe, pociągające za sobą zarządzenie postępowania wekslowego (§ 9.)

Jeżeli powód domaga się tylko zarządzenia postępowania wekslowego, lub gdy z przyczyny wadliwości przedłożonych dokumentów sąd przychylić się nie może do wydania żądanego nakazu zapłaty, natenczas na skargę wyznaczyć należy audyencyę, na czas jak najkrótszy do rozprawy słownej wedle prawa wekslowego, a jeżeli skargę wystosowano przeciw kilku po-

zwanym, zamieszkałym po części w okręgu innych sądów kol-legialnych, lub w innych krajach koronnych, lub nareszcie za granicą, natenczas dzień do rozprawy w ten sposób oznaczyć należy, ażeby każdy z pozwanych na takowej albo osobiście albo przez pełnomocnika stawić się mógł.

IX Postępowanie według prawa weksl.

Postępowanie to ma miejsce wskutek skarg wekslowych o zapłatę, gdy:

1. wniesiono zarzuty przeciw nakazowi płatniczemu, albo
2. gdy wprost na skargę zarządzono postępowanie weksl. (VIII.)

Postępowanie to polega częścią na rozkr. min. z 25. stycznia 1858. częścią na procesie sumarycznym; gdzie te przepisy nie wystarczają, stosować należy przepisy procesu sumar. (§ 26 p. w.)

1. W procesie wekslowym słownie rozprawiać należy. Postępowanie pisemne tylko wtedy może mieć miejsce, jeżeli o to proszą obydwie strony, przedkładając własnoręcznie podpisane oświadczenie, lub jeżeli osobiście na audyencyi tego żądały, i zarazem obopólnie oznaczyły terminy, w ciągu których pisma procesowe wniesione być mają (§ 11.)

2. W postępowaniu wekslowem zachowane będą przepisy § 18–20. 22 tudzież § 25.–50. wreszcie 53. i 54. ustawy o postępowaniu sumarycznem, wszelako z następującemi zmianami:

a. prośba o usprawiedliwienie niestawiennictwa na audyencyi podana być ma w dniach 3. licząc od dnia, w którym za-

ustała przeszkoda do stawienia się na audyencyi, również i prośba o przywrócenie do pierwotnego stanu z powodu upadłego terminu prekluzyjnego w ciągu 3. dni po upływie tego terminu.

b. w wyroku, którym pozwanego zapadłego w sprawie uznano, należy wyznaczyć termin trzechdniowy do wypełnienia zobowiązania pod zagrożeniem egzekucyi wekslowej. Termin poczyna się, jeżeli od wyroku nie apelowano z pierwszym dniem po doręczeniu; jeżeli zaś apelowano z pierwszym dniem, po zaszłej prawomocności wyroku.

c. do dowodu z przysięgi zgłosić się należy w ciągu 24. godzin licząc od dnia, w którym wyrok stał się prawomocnym. W termin nie wliczają się dni biegu pocztowego. (Uchwała najw. tryb. z 4. kwietnia 1865. do L 64. ks. Orz.)

d. zgłoszenia się z apelacyą i rewizyą, tudzież odnoszące się do nich wywody, uciążliwości, niemniej rekursy od orzeczeń I. lub II. inst. wniesione być mają w przeciągu 3. dni po doręczeniu wyroku a względnie rezolucyi. (§ 12.) Rewizye i rekursy przeciw równobrzmiącym wyrokom i rezolucyom przedkładają się najwyższym trybunałom, gdyż § 54. postępowania sumarycznego nie ma zastósowania w procesie wekslowym. Ten krótszy termin do wniesienia rekursu ma też miejsce w postępowaniu wykonawczem, wszakże tylko o tyle, o ile się rozchodzi o rezolucyę, która przez orzekający sąd handlowy w postępowaniu egzekucyjnem wydaną została (orz. najw. trybunału z 13. paźdź 1874. do L 90. Ks. Orz.)

3. Powód może żądać w toku rozprawy zabezpieczenia należytości wekslowej w następnych dwóch przypadkach.

a. jeżeli pierwsza audyencya na skargę wyznaczona została odroczoną, albo jeżeli sąd zarządził przesłuchanie świadków albo obejrzenie naoczne, wtedy może powód w pierwszym przypadku na lub po audyencyi, w drugim zaś po doręczeniu rezolucyi zarządzającej przesłuchanie świadków, lub naoczne obejrzenie, domagać się nakazu, aby pozwany w ciągu 3. dni pod zagrożeniem egzekucyi wekslowej należytość wekslową zabezpieczył. Tego nakazu domagać się nie można, jeżeli odroczenie audyencyi nastąpiło wskutek przeszkody zaszłej ze strony powoda lub gdy powód dokumentów oryginalnych do uzasadnienia skargi potrzebnych na audyencyi nie okazał (§13)

b. Jeżeli pozwany założył apelacyę lub rewizyę od wyroku I. lub II. inst. którym mu wypełnienie zobowiązania bezwarunkowo nakazano, albo którym przysięgę stanowczą dopuszczano, wówczas powód natychmiast zażądać może wydania nakazu zabezpieczenia należytości wekslowych w 3. dniach pod rygorem egzekucyi wekslowej (§14)

Jeżeli pozwany w I. inst. skazany przez sąd apelacyjny warunkowo lub bezwarunkowo został uwolniony, wszelako przed doręczeniem wyroku II. zabezpieczenia już dostarczył, natenczas takowe pozostają w swej mocy dopóty, dopóki wyrok sądu apelacyjnego prawomocności nie nabędzie, lub orzeczenie najwyższego trybunału nie nastąpi (§15.) Jeżeli pozwany nie

zastosował się do nakazów sądowych pod a i b wymienionych, w ciągu terminu właściwego, wtedy wierzyciel prowadzić może egzekucyę na majątku dłużnika (§.16.)

Powód może więc żądać zajęcia, oszacowania i sprzedaży rzeczy dłużnika. Ubezpieczenie należytości wekslowej dostarczone być musi sposobem w art. 25 u. w. przepisanym (§.17.)

4. W procesie wekslowym uważają się za dni feryalne tylko niedziele i prawnie uznane święta powszechne. Wszelkie terminy liczą się nieprzerwanie bez względu na dni feryalne. Jeżeli jednak ostatni dzień terminu przypadła na niedzielę lub święto powszechne, termin przedłuża się aż do pierwszego dnia powszedniego. Żadna strona nie jest jednak zobowiązana stawić się w sądzie w dni świąteczne swego wyznania (§.25.)

5. Restytucya (bez względu na jej rodzaj) dopuszczona być nie może ze szkodą osoby, która w sprawie głównej nie działała nierzetelnie, jeżeli takowa swoją należytość wekslową do osoby trzeciej tymczasem przez upływ czasu w całości lub w części utraciła, lub z powodu krótkości pozostającego jeszcze czasu już więcej urzeczywistnić nie zdoła. (§23.) Rozprawę w przedmiocie restytucyi z powodu wynalezionych nowych dowodów należy połączyć z rozprawą sprawy głównej i obydwie rozprawy tym samym wyrokiem rozstrzygnąć. Skarga restytucyjna musi więc zawierać i żądanie w przedmiocie głównym (§24.) Czas, w którym się domagać ma restytucyi, oznacza §490. k. p. c. Jej czas na zadawnienie prawa wekslowego zakreślony. Po upływie

tego czasu powstaje skarga z tytułu zbogacenia się (art. 83 u. w.)

6. Gdy dłużnik nie uczynił zadość wyrokowi lub rezolucyi w terminie właściwym, wierzyciel żądać może egzekucyi na majątku dłużnika. Przepisy §18–21. doznały po części zmiany, po części uchylenia z powodu zniesienia egzekucyjnego przymusu osobistego za długi wekslowe.

X. Prawo zastawu i zatrzymania.

Wierzyciel wekslowy mocen jest na rzeczach ruchomych za dług wekslowy zastawionych lub prawnie zatrzymanych w razie ogłoszenia upadłości co do majątku właściciela tychże rzeczy prowadzić egzekucyę w tym sądzie, w którym by to bez przypadku upadłości nastąpić mogło, wszelako prośby w przedmiocie egzekucyi powinny być wystósowane przeciw zawiadowcy masy (§. 22. ob. niżej XII.) Postanowienie to odnosi się zarówno do wszystkich rodzajów zastawu, a więc do umownego, ustawowego i sądowego. Z tego §. wynika, że wierzycielowi wekslowemu służy prawo zatrzymania bez względu czy jest kupcem, lub czyli tym nie jest. Przedmiotem tego prawa są wszelkie rzeczy ruchome dłużnika wekslowego, jakie z woli dłużnika, lub w jaki inny sposób prawny w dzierżenie wierzyciela przeszły (ob. niżej pod XII.)

XI. Skargi wekslowe o zabezpieczenie

Pod L. VI. zwróciliśmy uwagę na to, że taką skargą żądać można:

1. wprost wydania nakazu zabezpieczenia, albo
2. zabezpieczenia za poprzedniem jednak przeprowadzeniem postępowania wekslowego.

Jak w tych przypadkach postąpić należy, podaje następujący reskr. min. z 18 lipca 1859 do L 132. D. u. p.

§ 1. Jeżeli wierzyciel wekslowy w przypadkach art. 25 i 29. ust. weksl. żąda wydania nakazu zabezpieczenia, a jeżeli do skargi protest oryginalny jest dołączony, w przypadkach art 29. zaś udowodniano dokumentami wiarogodnymi okoliczność, żądanie takowe uzasadniającą, wówczas należy nakazać pozwanemu bez uprzedniego wysłuchania jego pod zagrożeniem wekslowej egzekucyi, aby w ciągu dni 3. zabezpieczył należytość wekslową.

§ 2. Przeciw nakazowi takowemu pozwany w trzech dniach wnieść ma do sądu wszelkie zarzuty swoje. Bieg terminu tego zaczyna się z dniem podoręczenia sądowego nakazu; do niego atoli nie będą dni policzone, w których wniesione zarzuty na poczcie się znajdowały. W tym przedmiocie wyznaczyć należy jak najkrótszy termin do rozprawy wedle prawa wekslowego.

Przeciw dozwolonemu nakazowi zabezpieczenia rekurs nie ma miejsca.

§ 3. Jeżeli przeciw nakazowi zabezpieczenia w ciągu terminu ustanowionego nie wniesiono żadnych zarzutów, wówczas powód jeżeli strony nie zgodziły się na inny sposób zabezpieczenia (art 25. u. w.) prawo mieć będzie użyć wszelkich środków egzekucyjnych dozwolonych w postępowaniu wekslowem, aby

doprowadzić do tego, iżby summa dłużna w gotówce do sądu złożoną została.

Jeżeliby zaś pozwany w czasie należytym wniósł zarzuty, wówczas powodowi wprawdzie mimo toczącej się rozprawy po upływie terminu w §2. wyznaczonego, dozwolone będzie zajęcie i oszacowanie, lub sekwestracya, jako prowizoryczny środek zaradczy, wszelkie zaś inne środki egzekucyjne wstrzymane będą, aż do chwili prawomocnego rozstrzygnienia procesu.

§.4. Po zamknięciu rozprawy wyrokiem rozstrzygnąć należy, czy nakaz zabezpieczenia utrzymanym być ma w swej mocy, lub czy, i jak dalece od tego odstąpić należy.

§.5. Jeżeli w skardze w celu udowodnienia żądanego zabezpieczenia domagano się tylko wprowadzenia postępowania wekslowego, albo jeżeli żądaniu w skardze wyrażonemu o wydanie nakazu zabezpieczenia dla wad, zachodzących w przedłożonych załącznikach, zadosyć uczynionem być nie może, wówczas na skargę wyznaczonym być ma termin na jak najkrótszy czas do rozprawy według prawa wekslowego.

Po zamknięciu rozprawy żądanie w skardze wyrażone wyrokiem ma być rozstrzygnięte.

Podczas rozprawy może być powodowi dozwolone zajęcie i oszacowanie lub sekwestracya, jako prowizoryczny środek zaradczy, jeżeliby pozwany uczynił zarzuty, któreby koniecznie wymagały zarządzenia dowodzenia lub odroczenia rozprawy. Prośba ta atoli nie ma miejsca, jeżeli odroczenie ter-

mimo nastąpiło z powodu przeszkody zaszłej ze strony powoda, albo jeżeli nie przedłożono w terminie dokumentów oryginalnych potrzebnych do uzasadnienia skargi.

§ 6. Jeżeli wyrok wydany według § 1. utrzymujący w swej mocy nakaz zabezpieczenia lub też udzielone według § 5. dozwolenie egzekucyi na zabezpieczenie przez II. inst. zupełnie albo częściowo były zmienione, wszelako przed doręczeniem orzeczenia II. inst. już zabezpieczenie danem było, wówczas to tak długo w mocy utrzymanem będzie, dopóki wyrok II. inst. nie staje się prawomocnym, lub orzeczenie najwyższego sądu nie będzie ogłoszonem.

§ 7. O ile niniejsze rozporządzenie nie mieści w sobie przepisów odrębnych, przestrzegane być winny także i przy dochodzeniu prawa zabezpieczenia polegającego na art 25 i 29. pow. ust. weksl. postanowienia rozporządzenia z dn 25. stycznia 1850. № 52.

§ 8. Rozprawa, tycząca się żądania zabezpieczenia nie wyłącza zarzutów przeciw skardze później o zapłatę tego samego wekslu wniesionej.

XII. Dochodzenie praw wekslowych w upadłości dłużnika wekslowego.

Wierzyciel wekslowy dochodzący prawa swego występuje albo jako wierzyciel upadłości, albo jako wierzyciel rzeczowy.

W pierwszym przypadku zgłosi się z swoją wierzytelnością do sądu upadłości, a w razie zaprzeczenia wniesie skargę wekslową przed tenże sam sąd, wszelako postępowanie odbędzie

się według zasad procesu zwyczajnego (ustnego, pisemnego i sumarycznego) a nie wekslowego (§. 108. 120. 131. ust. z 25 grudn. 1868.)

Skargi przeciw upadłemu oparte na oświadczeniach wekslowych, uczynionych po ogłoszeniu upadłości nie mogą być wniesione przed sąd upadłości.

Wierzyciel wekslowy, mający wierzytelność zastawnie obwarowaną, występujący zatem jako wierzyciel rzeczowy powinien popierać swoje roszczenie, jak gdyby nie było upadłości, wszelako przeciw zawiadowcy masy. W ogóle należy wytaczać postępowanie w sądzie upadłości. Jeżeli jednak spór jeszcze przed otwarciem upadłości wisiał w innym sądzie, albo dotyczy wierzytelności, której zaspokojenie żądane jest tylko z realności wierzytelnością obciążonej, wówczas wchodzą w zastosowanie przepisy o właściwości sądów poza upadłością obowiązujące (§ 137. i 138. ust. o upadł.)

Rozdział IV.

O procesie nakazowym.

Jeżeli skarga opiera się na dokumencie na zupełną wiarę zasługującym, powód według §. 397. i 398. u. s. i dekretu nadw. z 7. maja 1839. L. 358. mocen jest żądać wyznaczenia terminu do audyencyi i użyć natychmiast w skardze stosowne żądanie o dozwolenie egzekucyi celem ściągnienia dochodzonej należytości. Postępowanie odnośne zowie się procesem egzekucyjnym (Obacz rozdz. V.) Akta notaryalne należą do rzędu tych dokumentów, atoli celem spiesznego ściągania należytości na aktach notaryalnych polegających, zaprowadzono cesarskiem rozporządzeniem z 21. maja 1855. Dz. p. 95. proces nakazowy (Mandatsprocess) w krajach, w których instytucya notaryalna podówczas istniała, jakoto:

1. w krajach, do składu byłej rzeszy niemieckiej należących, w których równocześnie instytucya notaryalna ust. z dn. 21. maja 1855. zaprowadzoną była.
2. w Dalmacyi i
3. w W. Ks. Krakowskiem.

Proces nakazowy polega na tem, że podobnie, jak w procesie wekslowym, sędzia bez poprzedniego wysłuchania pozwa-

nego nakazuje temu, aby zobowiązanie skargą dochodzone pod zagrożeniem egzekucyi w czasie (należytym) oznaczonym wypełnił, lub zarzuty swoje wniósł. Z powodu zaprowadzenia instytucyi notaryalnej w Galicyi i na Bukowinie zaprowadzono i w tych krajach z dniem 1. listopada 1858. wyżej powołane cesarskie rozporządzenie z 21. maja 1855; poźniej zaś zastosowano takowe z niektóremi odmianami wskutek rozp. min. z 18. lipca 1859. do L. 130. także do należytości udowodnionych dokumentami publicznymi lub prywatnymi, jednakowoż legalizowanymi, tudzież do należytości intabulowanych.

Proces nakazowy ma obecnie miejsce:

1. w procesie wekslowym, o ile na skargę wekslową o zabezpieczenie lub zapłatę wniesioną, sąd wprost wydaje nakaz zabezpieczenia lub wypłaty.

2. w przypadkach wyżej podanych; praktyka i §. 131. ustawy o upadłościach z 25. grudnia 1868. mówią szczególnie w tych przypadkach pod 2. o procesie nakazowym.

3. przy sądowych wypowiedzeniach kontraktów o najem lub dzierżawę, tudzież przy napomnieniach sądowych w przedmiocie wyprowadzenia lub odebrania przedmiotów wynajętych lub wydzierżawionych.

Proces nakazowy na zasadzie ces. rozp. z 21. maja 1855. i reskr. min z 18. lipca 1859. ma miejsce, jeżeli się rozchodzi o należytość pieniężną albo wypełnienie innego zobowiązania osobistego, a powód udowadnia wszystkie fakta uzasadniające jego roszcze-

nia do pozwanego, nie tylko co do przedmiotu głównego, ale też co do należytości ubocznych, następnymi w pierwopisie przedłożonymi i co do ich zewnętrznej formy nieskazitelnymi dokumentami:

1. dokumentami publicznymi w kraju (w Austryi) prawnie sporządzonymi.

2. dokumentami prywatnymi, przez tutejszokrajowe sądy lub notaryuszy krajowych legalizowanymi, albo

3. dokumentami na podstawie których wierzytelność, skargą dochodzona, intabulowaną jest w tabuli krajowej, albo w księdze miejskiej, gruntowej lub też górniczej (reskr. min. z 17. września 1859. L. 172.) jeżeli nie wisi rekurs, od sądowego rozporządzenia, dozwalającego intabulacyi, a w księdze hipotecznej nie ma zapisku sporności, nie potrzebują być udowodnione przez powoda, powód nie jest więc obowiązany wykazać prawomocność rezolucyi hipotecznej (uchwała najw. tryb. z 25. września 1872. L. 76. ks. Orz.) —

Na taką skargę sąd wydaje polecenie pozwanemu, aby dochodzonemu skargą zobowiązaniu, unikając egzekucyi, zadość uczynił w ciągu dni 14. a jeżeli pozwany przebywa poza obrębem kraju koronnego, lub gdy niewiadomo, gdzie przebywa, albo gdy się rozchodzi o uskutecznienie pracy, w terminie dłuższym, nie przekraczającym jednak dni 45. albo gdy pozwany w tym samym terminie wniósł zarzuty swoje, (§ 1. 2. ces. rozp. i § 1. 2. reskr. min.) Termin ten nie jest odwłocznym.

Polecenie wzmiankowane zowie się nakazem płatniczym, właściwie nakazem dopełnienia zobowiązania, gdyż

przedmiotem skargi, nie zawsze jest uiszczenie sumy pieniężnej.

Jeżeli przeciw kapitałowi lub odsetkom mógłby być uczyniony zarzut przedawnienia, wydanie nakazu zapłaty wówczas tylko nastąpić może, gdy zarazem przerwa lub wstrzymanie przedawnienia wykazanem będzie dokumentami wyżej podanego rodzaju. Pozwanemu doręcza się jeden egzemplarz pozwu razem z odpisami załączników, drugi egzemplarz z dokumentami oryginalnymi zwraca się powodowi. Gdy pozew wyniesiono przeciw więcej pozwanym, każdemu pozwanemu doręcza się całkowity egzemplarz pozwu razem z załącznikami. Gdy nie podano wymaganej liczby egzemplarzy razem z załącznikami, egzemplarze opatrzone w załączniki w miarę ich liczby doręczono będą pozwanym, w porządku, w którym ich wymieniono w pozwie. W rezolucji zaś wyraża się, którym z współpozwanych pozew doręczonym nie będzie; przeciw tym pozew zostaje bez skutku. (§ 1. ces. rozp.)

Gdy powód lub pozwany nie jest tą osobą, która w dokumentach wyżej wymienionych, podana jest za wierzyciela lub dłużnika, lecz osoba, która wskutek stosunków prawnych, nie dających się poznać z dokumentu, wstąpiła w miejsce pierwotnie uprawnionego lub obowiązanego; tudzież jeżeli pełnomocnictwa lub inne do udowodnienia wierzytelności potrzebne załączniki przedłożonego dokumentu, nie należą do rzędu wyżej wymienionych dokumentów, i nareszcie, gdy zobowiązanie pozwanego w innym względzie zawisło od dowodu faktów nie objętych właściwym dokumentem – wówczas nakaz zapłaty z zagrożeniem egze-

kucyi wtedy tylko wydanym być może, jeżeli te okoliczności udowodnione będą innymi dokumentami, w oryginale załączonymi, i do rzędu wspomnianych dokumentów należącymi (§ 2. ces. rozp.)

Gdy proces nie nada się do wydania nakazu zapłaty, sąd odmówi żądania, jednakowoż zarządzi postępowanie istocie rzeczy właściwe (§ 3. ces. rozp. Powodowi służy jednak rekurs od rezolucyi odmawiającej wydania nakazu płatniczego, i rekurs ten ma miejsce bez względu na przedmiot i kwotę wierzytelności tylko w ciągu dni 8. i to według przepisów post. sumar. (§ 14. ces rozp.)

Przeciw nakazowi zapłaty służą pozwanemu we wszystkich wyżej podanych przypadkach następujące dwa środki prawne:

1. rekurs w ciągu dni 8. jeżeli pozwany utrzymuje, że nakaz płatniczy nie powinien był być wydany, że więc wydanie nakazu płatniczego nie odpowiada warunkom rozp. ces. z 1855. i reskr. min z r. 1859. Rekurs ten nie ma mocy wstrzymującej ani co do rozprawy wskutek wniesionych zarzutów zarządzonej, ani co do egzekucyi na zabezpieczenie dozwolonej.

2. Zarzuty (Einwendungen) przeciw żądaniu skargą dochodzonemu. Fakta i środki dowodowe, którymi pozwany udowodnić chce, iż roszczenie dochodzone nie istnieje, mają być przedstawione w zarzutach, a nie w rekursie. Zarzuty uważa się za obronę i powinny być ustnie lub na piśmie wniesione w terminie, na dopełnienie zobowiązania naznaczonym, nie wliczając dni biegu pocztowego. Wskutek wniesionych zarzutów

sąd zarządza postępowanie sumaryczne, a na żądanie jednej ze stron, dla ważnych jednak powodów, postępowanie zwyczajne na piśmie. Po zamknięciu postępowania sąd orzeknie wyrokiem, czyli nakaz zapłaty utrzymanym zostaje w swej mocy, czyli też, i jak dalece zmianie ulega. Przeciw temu wyrokowi służą zwyczajne środki prawne, sumarycznem postępowaniem dozwolone.

W przypadku wniesienia zarzutów, albo rekursu, albo obu tych środków, sąd udziela powodowi na jego żądanie egzekucyę na zabezpieczenie (Execution zur Sicherstellung) w sposób następujący: Egzekucya na zabezpieczenie prowadzoną być może na majątku pozwanego przez zajęcie i oszacowanie lub sekwestracyę zajętych rzeczy ruchomych lub nieruchomych. Te sposoby egzekucyi także równocześnie mogą mieć miejsce i są nawet i wtenczas dopuszczalne, jeżeli dla dochodzonej wierzytelności już pierwej zastaw był ustanowiony a niedostateczność onegoż wiarogodnie wykazaną jest (§ 4. reskr. min.)

Powód, który zabezpieczony zastawem umownym, wyjednał sobie nakaz płatniczy, prowadzić może egzekucyę na zastawie, nie potrzebując udowodnić jego niedostateczności. (Uchw. najw. tryb. z 16. paźdź. 1872. do L. 23. R. O.) Egzekucya na zabezpieczenie dozwoloną być ma przez rezolucyę bez wysłuchania pozwanego. Rzeczy zajęte, będą wedle okoliczności albo w sądowe zachowanie wzięte, albo trzeciej osobie do przechowania oddane.—

Wierzyciel, który ma umowne prawo zastawu na realności, może na podstawie [illegible] żądać prowizorycznej sekwestracyi dochodów tej samej realności, nie potrzebując wykazywać niedostateczności hipoteki (O.N.T. z 28/1 1881 l. 14197 P.S.C. Nr 33/881)

W przypadkach, w których sekwestrator ma być ustanowiony, winien go powód natychmiast ~~ustanowić~~ przedstawić. Sąd ustanowi albo przedstawionego, albo jeżeli przeciw temu wątpliwości zachodzą, wedle własnego wyboru innego sekwestratora i uwiadomi strony o zarządzeniu swojem. Jeżeliby przeciw mianowanemu sekwestratorowi zarzuty czyniono, sąd po wysłuchaniu obu stron takowe rozstrzygnąć ma. (§ 5. reskr. min.)

Jeżeli pozwany udowodni dokumentami takiego rodzaju, jakie do uzyskania nakazu zapłaty potrzebne są, iż pretensya powoda co do niego, nie istnieje prawnie w całości albo w części, natedy na jego prośbę natychmiast zarządzone być ma zupełne albo częściowe wstrzymanie egzekucyi. Jeżeli zaś udowodnionem będzie, iż egzekucya w większej rozciągłości dozwoloną lub wykonaną jest, jakto do zupełnego zabezpieczenia dochodzonej wierzytelności wraz z odsetkami potrzebnem było, natedy ograniczenia egzekucyi żądać można. W tej mierze natychmiast termin jak najkrótszy ~~termin~~ ustanowić, a przedmiot rezolucyą rozstrzygnąć należy.

(§ 6.) Pozwany może kwotę potrzebną do pokrycia dochodzonej wierzytelności wraz z odsetkami złożyć każdego czasu w sądzie w gotówce, lub w papierach rządowych i wartościowych na giełdzie notowanych, przez co natychmiast od egzekucyi na zabezpieczenie w miarę złożonej sumy lub wartości papierów odstąpić należy. Papiery rzeczowe o tyle tylko przyjęte być mogą na zabezpieczenie o ile dochodzona wierzytelność wraz z odsetkami przez ich wartość bieżącą, wiadomą w dniu złożenia z dziennika urzędowego, na

mocy § 1374. powszechnej księgi ustaw zabezpieczoną jest. Wszelka, wedle tychże postanowień złożona rzecz, ma być uważana od chwili złożenia, jako zastaw sądownie ustanowiony dla wierzytelności dochodzonej (§. 7. reskr. min.)

Jeżeli dla odwrócenia szkody, lub osiągnienia korzyści, przy rzeczach w zachowanie wziętych, środki zaradcze są potrzebne lub pożyteczne, wówczas takowe zarządzone być mogą na żądanie jednej ze stron, z przyzwoleniem przeciwnika. W razie sporu w tej mierze sąd go z wszelkiem uwzględnieniem praw właściciela przez rezolucyę rozstrzygnie. W przypadkach bardzo naglących może na żądanie którejkolwiekbądź strony, nawet bez wysłuchania przeciwnika nastąpić potrzebne zarządzenie. (§ 8. reskr. min)

Rekurs wniesiony od rozporządzeń w niniejszem postępowaniu wydanych, podany będzie w sądzie I. inst. piśmiennie lub ustnie. Przy przedłożeniu rekursu do wyższ. sądu, doręczyć należy przeciwnikowi odwołującego się, rubrum rekursu lub protokołu spisanego. W rekursie okoliczności i dowody, które w pierwszej inst. nie były przedstawione, mogą być tylko wtenczas przytoczone, jeżeli rezolucya bez wysłuchania rekurenta na jednostronne żądanie przeciwnika została wydaną. (§ 9. r. min.) Rekursy wniesione być winny w ciągu dni 8. po doręczeniu rezolucyi, przeciw której wystosowane były. Rekursy wniesione po upływie czasu tego, sąd I inst. z urzędu pisma odrzucić powinien.

Do tego terminu nie będą policzone dni biegu pocztowego (§ 10. r. min.) Wykonanie dozwolonej egzekucyi przez rekurs przeciw niej wytoczony, nie będzie wstrzymany. (§ 11. reskr. min.)

Rozdział V.

O procesie egzekucyjnym.

Jeżeli nakaz płatniczy, w poprzednim rozdziale omówiony, nie może być zarządzony, atoli powód opiera należytość swą na dokumentach zupełnie wiarogodnych, wówczas ma miejsce tzw. proces (nie postępowanie) egzekucyjny. (Executivprocess) Takowy polega na przepisach § 397 i 398 u. p. s. i dekr. nadw. z 7. maja 1839. który to dekret nadworny bliżej określając powołane dwa §§ stanowi, co następuje:

Jeżeli skarga opiera się na dokumencie, który na zupełną zasługuje wiarę, wówczas służy powodowi prawo, nawet w przypadkach nadających się do procesu piśmiennego, prosić o wyznaczenie terminu do audyencyi i uczynić już w skardze stósowne żądanie o dozwolenie egzekucyi, celem wykonania prawa skargą dochodzonego. Wskutek takiej skargi, sędzia bezwłocznie wyznaczy krótki termin do audyencyi z tem dołożeniem, iż pozwany w razie niestawienia się, za przyznającego fakt, skargą objęty, uważanym, i że co do żądanej przez powoda egzekucyi, co z prawa wypada, orzeczonem będzie.

A. Jeżeli pozwany

a. nie stawi się w terminie lub

b. Dług uznaje na audyencyi sądowej, albo w podaniu na piśmie wniesionem.

wówczas sąd przez rezolucyę wprost każe pozwanego na zapłatę dochodzonej pretensyi w ciągu dni 14. pod zagrożeniem egzekucyi.

B. Jeżeli zaś pozwany poczyni takie zarzuty,

a. względem których wyrok stanowczy zaraz wydanym być może, wówczas obydwie strony bezwłocznie ustnie rozprawić się mają, i spór, jeżeli to być może, w tym samym dniu wyrokiem rozstrzygnąć należy.

b. jeżeli jednak zarzuty poczynione wymagają wydania wyroku przedstanowczego w celu prowadzenia dowodu, albo odroczenia terminu do audyencyi, wówczas rozprawę dalej prowadzić należy według przepisów kod. post. aż do rozstrzygnięcia sprawy wyrokiem; powodowi zaś, jeżeliby nie był dostatecznie zabezpieczonym, na prośbę jego może być oddzielną rezolucyą dozwolona egzekucya na zabezpieczenie dochodzonej pretensyi wraz z należytościami ubocznemi. W tym celu może być dozwolone i zajęcie przedmiotów przez pozwanego złożonych stosownie do §1425. k.c. do depozytu sądowego złożonych.

Do tej ustawy dodajemy następne uwagi:

1. postępowanie jest ustne

2. proces egzekucyjny ma za przedmiot tylko zapłatę sum pieniężnych

3. dokument, na którym powództwo się opiera, przedłożyć

zu Einleitung des [illegible]verfahrens nach § 298a G.O. (§ 397 gal. G.O.) genügt die Beibringung einer bloßen Abschrift der Urkunden, worauf sich das in der Klage gestellte Begehren gründet (Hofdecret v. 1/5 1883, Z. 5089 Gesetzbl. Nr. 9/1883)

należy w oryginale i w odpisie; pierwszy zwraca się powodowi, drugi udziela się pozwanemu.

4. w wypadkach pod A. wymienionych sąd sprawę rozstrzyga rezolucyą, od której służy rekurs.

5. egzekucya na zabezpieczeni ma miejsce nie tylko w wypadkach pod B. b, ale według dekr. nadw. z 25. stycznia 1841. takie w przypadkach pod A i B. a./ Egzekucya ma miejsce nawet, gdyby pozwany zaprzeczył prawdziwości podpisu swego. Egzekucya na zabezpieczenie stosuje się obecnie do reskr. min. z 18. lipca 1859. (Ob. rozdział poprzedni i Część II. rozdź. XXX. pod L II. lit. k.)

Rozdział VI.

O postępowaniu w sprawach wynikłych z umów o najem lub dzierżawę w ogóle, tudzież o postępowaniu przy wypowiedzeniu i oddaniu najętych rzeczy nieruchomych, lub za nieruchome uznanych, mianowicie młynów statkowych i innych na statkach wystawionych budowli.

Postępowanie to polega na postanowieniu ces. z 16 listopada 1858 L. 213. Dz. u. p.

I. Przedmiot postępowania.

{ Ob. [illegible] [illegible] czy wszelkie spory z kontraktu dzierżawy należą do kompetentnego sądu [illegible] z 13 [illegible] z r. 1870 }

Przedmiotem postępowania są wszelkie spory wynikłe z kontraktu najmu i dzierżawy, wypowiedzenie sądowe takowych, wszelkie rozprawy i zarządzenia tyczące się wypowiedzenia i zwrotu wydzierżawionych lub najętych gruntów, budynków i innych rzeczy nieruchomych, lub prawnie za nieruchome uznanych, mianowicie młynów statkowych i innych na statkach wzniesionych budowli. Przepisy ces. rozp. stosować należy i wtenczas, gdy nowy posiadacz rzeczy najętej lub wydzierżawionej występuje przeciw najemcy lub dzierżawcy na mocy § 1120. k. c. (orz. najw. tryb. z 11. lutego 1873.

Do l 40. Rep. orz.) Przepisy wzmiankowanego postępowania stosują się także do kontraktów (§ 1103 k. c.) wedle których dobra, celem prowadzenia gospodarstwa wypuszczane bywają za stoinko, wg część płodów, bez przyznania odbiorcy prawa emfiteutycznego lub prawa płacenia czynszu ziemnego. Kontrakty te uważane będą w tym względzie jako kontrakty dzierżawne, chociaż wedle prawa cyw. uważać je należy za kontrakty spółki.

II. Właściwość sądu (§ 1.

Wszelkie wyszczególnione sprawy należą wyłącznie, bez różnicy osoby, przed sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się przedmiot dzierżawy lub najmu. Jeżeli znajduje się on w okręgach kilku sądów, natenczas wybór między tymi, o ile w kontrakcie jeden z tych sądów nie jest na ten przypadek wyznaczony, służy powodowi, w wypowiadaniu zaś temu, kto wypowiada.

Doręczenie rozporządzeń sądowych, i egzekucya przeciw osobom podlegającym jurysdykcyi najwyższego nadwornego urzędu marszałkowskiego, przez tenże wykonane być winno.

III. Postępowanie przy wypowiedzeniu (§ 2–10)

A. Wypowiedzenie w znaczeniu właściwem,

t.j. takie które jest potrzebnem według przepisów kod. cyw., aby zapobiedz domniemanemu odnowieniu kontraktu, lub aby takowy

Nawet wobec warunku, że umowa o najem kończy się bez wypowiedzenia, wypowiedzenie najmu uczynione być powinno w tym wypadku, jeżeli pierwotna umowa domniemanie przedłużoną została (O.N.T. z 7/10 1869 l. 8167 Pravnik Nr. 26/1870)
Tak samo orz. Najw. Tryb. z dn. 22 czerwca 1882 l. 6814 P. S. Ad. Nr. 31/1882 ≠ 117.
Tak sam O.N.T. z 8/1 1884 l. 14842 P.S.A. Nr. 7/884 –

rozwiązać.

1. Termin wypowiedzenia (§. 2.)

Wypowiedzenie kontraktu dzierżawy lub najmu nastąpić ma:

a. na przypadek szczególnej umowy stron o terminie wypowiedzenia, i zwrot przedmiotu dzierżawy prawidłowo tylko w tymże terminie, gdy zaś nie ma takiej umowy, wówczas

b. tam, gdzie przez szczególny zwyczaj miejscowy, lub wydane w tym względzie przepisy, ustanowione są do ustąpienia z przedmiotów dzierżawy pewne dni roku, z oznaczonymi terminami wypowiedzenia, nastąpić winno wypowiedzenie przed upływem czasu w tym względzie wyznaczonego.

Rozp. gub. zachodn. Galicyi z 8 lutego 1803 (dekr. nadw. z 28 stycznia 1803 ustanawia dla Krakowa i przedmieść, co następuje: Umowy o najem zawarte na dzień, tydzień lub miesiąc, kończą się z upływem dnia, tygodnia lub miesiąca. Gdyby zaś zawarto umowę na dwa lub kilka miesięcy, bez oznaczenia ich liczby, i nie zastrzeżono wyraźnie terminu do wypowiedzenia, wypowiadać należy na dni 14. przed wyjściem miesiąca, zaś w najmach ćwierćrocznych na 6. tygodni przed upływem kwartału, a w najmach pół lub całorocznych na 3. miesiące przed upływem tego czasu.

c. We wszystkich innych przypadkach wypowiedziane być winny dzierżawy przynajmniej 6. miesięcy; najmy przynajmniej 3. miesiące, a najmy, których umówiony czas trwania nie dochodzi roku, przynajmniej 14 dni przed terminem, w którym przedmiot dzierżawy lub najmu ma być oddany. –

2. Prawo do wypowiedzenia (§ 3).

Kontrakty dzierżawy i najmu mogą być wypowiedziane sądownie lub zasądownie tak przez puszczającego w najem, lub dzierżawcę, jakoteż przez najemcę lub dzierżawcę. Wypowiedzenie przedsięwzięte skutecznie przez jedną stronę może być wykonane przez drugą stronę przeciw wypowiadającemu.

3. Rodzaje wypowiedzenia

a. Wypowiedzenie sądowe (§ 4-8)

Wypowiedzenie sądowe wnieść można na piśmie lub uczynić ustnie. Podanie pisemne lub sporządzony protokół zawierać musi prawną przyczynę (tytuł) wypowiedzenia, nazwiska, imiona i miejsce zamieszkania obu stron razem z oznaczeniem przedmiotu kontraktu dzierżawy lub najmu i terminu, w którym tenże ma ustać. Wypowiadający nie jest obowiązany twierdzeń swych ani udowodnić, ani uprawdopodobnić.

Jeżeli wypowiadający mieszka poza obrębem okręgu sądowego, wtedy w podaniu wymienioną być winna mieszkająca w tymże okręgu osoba umocowana, której rozporządzenia sądowe mają być doręczone.

Wypowiedzenia nie odpowiadające niniejszym przepisom, lub wniesione do sądów niewłaściwych, odrzucone będą z urzędu z podaniem przyczyn. Ażeby wypowiedzenie sądowe miało skutek już w najbliższym nadchodzącym terminie, winno być takowe nie tylko przed upływem czasu ustanowionego § 2. lit a. i b. wniesione, ale także i doręczone.

Wypowiedzenia wniesione dopiero po upływie tego terminu odrzucone będą z urzędu. Wypowiedzenie wniesione przed rozpoczęciem umówionego lub ustawowego terminu wypowiedzenia, nie mogą być odrzucone z tego jedynie powodu.

Jeżeli wypowiedzenia nie odrzuca się z urzędu, należy doręczyć duplikat podania lub odpis protokołu stronie przeciwnej, z nakazem, aby zarzuty swe przeciw wypowiedzeniu, jeżeli zamyśla takowego zaprzeczyć, podała w 8. dniach na piśmie lub ustnie, inaczej po upływie tego terminu żadne zarzuty przyjęte nie będą, a wypowiedzenie staje się wykonalnem. Nie ma miejsca restytucya z powodu zaniechania tego terminu (§.6)

Strona chcąca wypowiedzieć, winna udać się do sądu w takim czasie, azeby doręczenie wypowiedzenia jeszcze zawczasu nastąpić mogło. Doręczenia takie winny być bezwłocznie uskuteczniane.

Gdyby jednak mimo tego doręczenie wypowiedzenia nie nastąpiło, aż dopiero po upływie terminu wyznaczonego w §2. lit a b. wypowiedzenie pozostanie przecież skuteczne, jeżeli przeciw niemu nie były uczynione zarzuty w terminie w tym względzie wyznaczonym. (§.7)

Wypowiedzenie doręczone być winno temu, komu się wypowiada, a na przypadek jego nieobecności, lub gdyby go nie zastano, jego ustanowionemu pełnomocnikowi, lub gdyby takowy nie był ustanowionym, temu, kto w jego imieniu utrzymuje nadzór nad przedmiotem dzierżawy lub najmu.

Jeżeli wypowiedzenie żadnej z tych osób na własne ręce oddanem być nie może, natenczas woźny przybije natychmiast wypowiedzenie w obecności domowników, których by zastał, albo dwóch świadków i to wewnątrz mieszkania, lub gdyby takowe było zamknięte, zewnątrz od wchodu, dowie się także o powodach i trwaniu nieobecności, i zda o tem sądowi piśmienną relacyę.

Przybicie wypowiedzenia zastępuje miejsce doręczenia; wszelako dla nieobecnych ustanowiony będzie bezwłocznie kurator, któremu należy odpis wypowiedzenia udzielić i zarazem o tem uwiadomić, iż wypowiedzenie uskuteczniono przez wypowiedzenia przybicie.

Termin ustanowiony do uczynienia zarzutów przeciw wypowiedzeniu liczy się w takim wypadku od dnia, w którym kuratorowi jego ustanowienie oznajmiono (§. 8.)

b. Wypowiedzenie zasądowe.

Wypowiedzenie zasądowe wywiera tylko wtenczas skutek wypowiedzenia sądowego, gdy jest stwierdzone:-

α. aktem notaryalnym

β. protokołem urzędowym podpisanym przez stronę, która się wypowiada, lub przynajmniej

γ. poświadczeniem piśmiennem, wydanem przez tę samą stronę w formie dowodnej, przepisanej procedurą cywilną dla dokumentów prywatnych,-

a które to dokumenty (α-γ) zawierają dokładne wymienienie

nazwisk i imion stron obu, przedmiotu kontraktu dzierżawy, czasu, w którym tenże ustaje, i chwili uskutecznionego wypowiedzenia (§ 9.

I przeciw takiemu zasądowemu wypowiedzeniu wnieść winien do sądu przeciwne swe oświadczenie na piśmie lub podać ustnie do protokołu, ten przeciw któremu wypowiedzenie jest wystósowane i to przed upływem dni 8 po onym dniu, w którym wypowiedzenie według przedłożonego dokumentu nastąpiło, jeżeli chce uniknąć następstw w § 6. oznaczonych.

Przepisy, tyczące się wypowiedzeń zasądowych zawarte są w § 20. (§ 10)

B. Sądowe upomnienie.

Przy kontraktach gasnących bez poprzedniego wypowiedzenia po upływie pewnego czasu, a zatem nie wymagających wypowiedzenia, może tak puszczający w najem lub dzierżawę, jako też biorący w najem lub dzierżawca w razie obawy, iżby przedmiot dzierżawy w należytym czasie może nie był oddany lub odebrany, prosić o sądowe zarządzenie, mocą którego przeciwnik z góry odbiera stosowne polecenie.

Na podanie takie, które wszakże tylko w ciągu ostatnich 6. miesięcy przed upływem czasu dzierżawy lub najmu przyjętem być może, nakazać należy przeciwnikowi z zachowaniem przepisów § 6. stósownie do wypadku, by przedmiot dzierżawy w czasie oznaczonym pod zagrożeniem egzekucyi zwrócił lub odebrał, lub też wniósł w dniach 8. na piśmie lub ustnie swe zarzuty do sądu, gdyż po upływie tego czasu zarzuty nie będą dopuszczone, lecz nakaz

zwrócenia lub odebrania przedmiotu dzierżawionego lub najmu stanie się wykonalnym. Z powodu zaniechania tego terminu nie ma miejsca restytucya (§.11.)

IV. Postępowanie w sporach wynikłych z kontraktów o najem i dzierżawę (§§.12.13.15. i 16.)

Do wszelkich sporów z kontraktów dzierżawy i najmu stosowane być winny przepisy o postępowaniu sumarycznem, biorąc atoli wzgląd na szczególne postanowienia zawarte w ces. postanowieniu z 16. listopada 1858, a to bez różnicy, czy spór toczy się o istnienie kontraktu, lub tylko o sprawa z tegoż, tudzież bez względu na jakość pretensyi i na ilość należytości. Postępowanie w sprawach drobiazgowych nie ma miejsca, gdy skargi wypływają z kontraktu najmu lub dzierżawy, wyjąwszy, gdy w nich idzie li tylko o ściągnięcie czynszów dzierżawnych lub najmowych (§4. ust. z 27/4. 873.)

Zarzuty czynione przeciw nakazowi wydanemu na mocy §.6. lub 11. uważane będą za skargę (§.12.)

Zarzuty te nie będą obroną jak w procesie wekslowym i nakazowym, z czego wynika, że strona czyniąca zarzuty występuje jako powód, a zatem uzasadnić winna zarzuty tak, jak to w ogóle powód jest obowiązany. Obowiązek dowodzenia ciąży na stronie czyniącej zarzuty.

Wszelkie podania zaopatrzone być mają zewnątrz znaczeniem „w sprawach dzierżawy lub najmu" tudzież załatwiane

i doręczane przez sądy z największym pośpiechem. Rozprawy odbywać się będą także podczas feryj sądowych z wyjątkiem niedziel i świąt. W rozprawach nad zarzutami przeciw sądowemu wypowiedzeniu, niemniej nad pozwami, którymi dochodzi się wniesienia lub wygaśnienia kontraktu dzierżawy lub najmu z innych przyczyn, a nie z powodu upłyniętego czasu, albo też żądany od wynajmującego oddania rzeczy zadzierżawionych lub najętych, wchodzą w zastosowanie przepisy § 13. i 14. a nadto następne wyjątki od postanowień postępowania sumarycznego:

a. jeżeli żądaniem jest rozwiązanie kontraktu dzierżawy lub najmu, z powodu zaniechania uiszczenia zapłaty czynszu w czasie właściwym, wtedy zarzut potrącenia o tyle tylko ma miejsce, o ile do udowodnienia przeciwstawionej należytości wzajemnej nie potrzeba przeprowadzenia dowodu ze świadków lub znawców.

b. Świadkowie, których przesłuchanie w przeciągu 8 dni nastąpić nie może, nie będą uwzględnieni na zarzut przeciwnika.

c. do dowodu z przysięgi przystąpić należy w ciągu 3. dni poszłej prawomocności wyroku, a gdy tenże w ostatniej zapadł instancyi, po tegoż doręczeniu.

d. zgłoszenie się z apelacyą i rewizyą, z którem połączone być winny zażalenia, jak najzwięźlej ułożone, tudzież rekursa od rezolucyj pierwszej lub drugiej inst. wniesione być winny na piśmie lub ustnie w trzech dniach po doręczeniu wyroku lub rezolucyi do sądu pierwszej instancyi.

e. rekursa od nakazów wydanych na zasadzie § 6. i 11. nie mają

miejsca.

f. prośba o usprawiedliwienie niestawienia się na audyencyi wniesioną być winna w 3. dniach od dnia, w którym ustała przeszkoda do stawienia się na audyencyi, a prośba o restytucyę z powodu ubiegłego terminu prekluzyjnego w 3. dniach po upływie tegoż terminu.

Zarzuty lub dowody, które w rozprawie wskutek postanowień pod lit. a. i b. nie mogły być przeprowadzone, mogą być przez tego, który inaczej straciłby takowe, przedstawione i przeprowadzone za pomocą oddzielnego postępowania sumarycznego.

V. Środki zabezpieczające, prowizoryczne (§14.)

Jeżeli przedmiot dzierżawy lub najmu używany bywa niezgodnie z kontraktem lub w sposób, który go widocznie naraża na zepsucie lub stratę wartości, lub który mu zagraża szkodą niepowetowaną, tedy zarządzona być może sekwestracya przedmiotu dzierżawy lub najmu podczas trwania rozprawy, na żądanie strony zagrożonej, a to albo bezwarunkowo albo wedle okoliczności za ubezpieczeniem; nareszcie przedmiot powierzony być może tej stronie, która przeciwnikowi daje ubezpieczenie.

Jeżeli idzie tylko o pojedyncze zarządzenia, celem zachowania przedmiotu najmu, lub w dzierżawach o dalsze prowadzenie porządnego gospodarstwa, albo tylko o zakaz pojedynczych szkodliwych czynności, tedy sąd nakazać może przedsięwzięcie właściwych za-

rządzeń, albo zaniechanie wspomnianych szkodliwych czynności, a to pod karą pieniężną lub aresztu, według okoliczności zadaniem zabezpieczenia, za następstwa z tych czynności wynikające. Takie tymczasowe środki zarządzone być mogą prawidłowo tylko po wysłuchaniu strony drugiej. W naglącem i poświadczonem niebezpieczeństwie, wywiązującem się ze zwłoki, może jednak sąd zarządzić żądane środki nawet bez wysłuchania strony przeciwnej. Rekurs nie powstrzymuje wykonania takich tymczasowych zarządzeń (§ 14.)

V. Termin do ustąpienia z przedmiotu najętego i wydzierżawionego, gdy obowiązek ustąpienia jest już niewątpliwy (§ 17. i 18.)

Jeżeli wypowiedzenie kontraktu dzierżawy lub najmu (§ 6.) lub nakaz odebrania albo oddania przedmiotu najętego lub wydzierżawionego (§ 11.) nie były zaprzeczone, albo też wyrokiem prawomocnym uznano takowe za skuteczne, tedy najemca rzeczy nieruchomych, tam, gdzie szczególne przepisy nie ustanawiają nic innego, ze względu na zwyczaj miejscowy, rozpocznie opróżnienie najpóźniej trzeciego dnia przed upływem czasu najmu i zostawi temu, kto ponim obejmie przedmiot najęty, miejsce przyzwoite i dostateczne na schowanie części jego ruchomości, zaś ostatniego dnia czasu najmu opuści i odda w zupełności przedmiot najęty. (W Krakowie trwa ten czas przez 8 dni, licząc od

dnia, w którym się najem kończy, a to na mocy zwyczaju.) Podobnie rozpocznie dzierżawca opuszczenie dóbr dzierżawionych, w których znajdują się budynki, najdalej ósmego dnia przed upływem czasu dzierżawy i odda odbiorcy tyle tego rodzaju budynków, iżby w nich część swoich ruchomości mógł pomieścić, i ile takowych potrzeba do dalszego prowadzenia gospodarstwa; ostatniego zaś dnia czasu dzierżawy opuści i odda przedmiot dzierżawy w zupełności. Inne przedmioty dzierżawne oddane być winny bezwłocznie z upływem czasu dzierżawy (§.17.)

Jeżeli wskutek skargi bez poprzedniego wypowiedzenia uznano kontrakt dzierżawy lub najmu za rozwiązany lub zgasły, natenczas ustanawiają się w wyroku termina wyżej (§.17.) podane (§18.)

VII. Egzekucya (§19. 20 i 21.)

Gdy dzierżawca lub najemca celem dopełnienia obowiązku częściowego lub zupełnego opuszczenia i oddania przedmiotu dzierżawy lub najmu, nie przedsięwziął potrzebnych ku temu środków aż do południa ostatniego dnia, w którym do tego był obowiązanym, natenczas takowe uskutecznione będzie na żądanie tego, komu na tem zależy, jeszcze tego samego dnia przez sąd, wedle okoliczności za pomocą straży.

Jeżeli czas najmu lub dzierżawy upłynął przed prawomocnością sądowego orzeczenia, zapadłego wskutek uczynio-

nych zarzutów, natenczas prosić można o egzekucyę z orzeczenia jeszcze drugiego dnia po zaszłej tegoż prawomocności, albo drugiego dnia po doręczeniu orzeczenia wydanego w ostatniej instancyi (§ 19.)

Jeżeli żądano egzekucyi na mocy wypowiedzenia zasądowego (§ 9.) przeciw któremu nie uczyniono zarzutów, a w dowód którego załączono poświadczenie notaryalne, protokół urzędowy albo poświadczenie strony przeciwnej, wszelako legalizowane, natenczas prośbie bezwłocznie według przepisów zawartych w § 19. zadość uczynić należy. Jeżeli jednak dla udowodnienia uskutecznionego wypowiedzenia przedłożono tylko dokument prywatny, tedy na podanie o egzekucyę, opatrzone tym dokumentem, wyznaczyć należy jak najkrótszy termin do audyencyi, wedle okoliczności jeszcze na ten sam dzień, na który jednak tylko nad tem pytaniem rozprawa toczyć się ma, czy poświadczenie jest prawdziwe.

Jeżeli przeciwnik wyraźnie temu nie zaprzecza, lub nie stanie na terminie, egzekucya bezwłocznie ma być dozwoloną i wykonaną będzie. Gdyby jednak prawdziwości dokumentu zaprzeczano, sąd wyda wyrok po przeprowadzeniu w tej mierze rozprawy (§ 20.)

Wypowiedzenia, które ze strony dzierżawcy lub najemcy nie podlegały zarzutom, tudzież wszelkie przeciw niemu uzyskane zarządzenia tymczasowe albo rezolucye i wyroki

są skuteczne i wykonalne, także przeciwko jego poddzierżawcy lub podnajemcy, choćby nawet wypowiedzenie przeciw temu ostatniemu nie było wystósowane, lub takowy do rozprawy nie był przywołany.

Gdyby jednak między puszczającym w dzierżawę lub najem, a poddzierżawcą lub podnajemcą, zachodziła szczególna umowa, tedy sądowe zarządzenia, rezolucye lub wyroki uzyskać należy także przeciw poddzierżawcy lub podnajmującemu (§. 21.)

VIII. Dorozumiane odnowienie kontraktów o najem lub dzierżawę. (§. 22.)

Kontrakty dzierżawy lub najmu, które gasną z upływem czasu bez poprzedniego tychże wypowiedzenia (§ 1114. k.p.c) wtenczas tylko, w skutek tego, że dzierżawca lub najemnik dalej używa przedmiotu dzierżawy lub najmu, lub z niego użytkuje, a puszczający w najem lub dzierżawę temu się nie opiera; uważać należy za odnowione w sposób dorozumiany, jeżeli w 14 dniach po upływie czasu dzierżawy lub najmu, albo gdyby kontrakt taki pierwotnie na krótszy czas, niż na miesiąc, zawarty został, w czasie równającym się połowie czasu pierwotnie umówionego po upływie kontraktu, ani puszczający w dzierżawę lub najem nie wniósł pozwu o zwrócenie, ani też dzierżawca lub najemca o odebranie przedmiotu dzierżawy lub najmu. —

Spory między spadkobiercami o używanie majątku spadkowego – nie w drodze prowizorycznej lecz w zwykłej drodze prawnej rozpoznawane być mają (O.N.T. z 12/4 1882 L. 3619 P.S.A. Nr. 23/882)

Rozdział VII.

O postępowaniu w sporach o naruszenie posiadania.

W celu odzyskania posiadania już utraconego, służy:

1. właściwa skarga wydobywcza czyli o własność (§ 366. k.c.)

2. skarga wydobywcza na zasadzie prawnie domniemanej własności powoda (§ 372. k.c.)

3. Skarga na mocy § 346. dozwolona przeciw wadliwemu posiadaczowi.

Skargi pod L. 1 i 2. rozpoznawane być mają w drodze postępowania zwyczajnego. Dla skarg pod L. 3. i dla skargi z powodu niepokojenia posiadania, zaprowadzono odrębne postępowanie postan. ces. z 27. paźdź. 1849. L. 12. dz. u. p. i skargi te zowią się „skargami o naruszenie posiadania" a postępowanie „possessorium summarissimum".

I. Właściwość sądu

W dziale I. podaliśmy zasadę § 35. N. J. objętą, wedle której tylko sądy powiatowe właściwemi są do osądzenia skarg o naruszenie posiadania.

II. Skarga o naruszenie posiadania.

A. Warunki:

Warunkiem tej skargi jest naruszenie posiadania, a więc niepokojenie w posiadaniu, albo wyzuwanie z posiadania. Powód przedstawi fakt ostatniego spokojnego stanu posiadania i fakt naruszenia tegoż; a w razie zaprzeczenia tych faktów udowodni takowe. Naruszenie, tj. bezprawne przerwanie dotychczasowego faktycznego stanu, nastąpić może albo przez faktyczne wtargnięcie się, po którego ustaniu, posiadacz znów tak swobodnie rozrządzić może rzeczą, jak to przed naruszeniem uczynić mógł, albo naruszenie polega na istotnem wyzuwaniu dotychczasowego posiadacza, który odtąd zostaje wykluczonym od dawniejszego wpływu na rzecz lub prawo. Z tego wynika, iż samo tylko zatrzymanie rzeczy lub samowładna zmiana tytułu owładnięcia nie są naruszeniem posiadania (Słusznie też reskr. min. z 17. marca 1856. L 2126. stanowi, iż w sprawach o ustąpienie z mieszkania lub dzierżawy, nie ma miejsca zastosowanie postanowienia ces. z 29. paźdz. 1849.) Polega to na tem, że według §. 5. rozp. ces. przy rozprawie, w przedmiocie naruszenia, rzecz idzie jedynie o dochodzenie i udowodnienie ostatniego faktycznego stanu posiadania i nastąpionego tegoż naruszenia; że przeciwnie pytania tyczące się tytułu prawnego, dobrej lub złej wiary, w zwyczajnej drodze prawa rozwiązane być mają. Ustawa mówi o faktycznem posiadaniu, przez co wyrazić chce, iż do tabularnego posiadania nie może być

Dzierżawca lub najemca nieruchomości może być w spokojnem posiadaniu swych praw najmu i dzierżawy naruszony przez szereg sprzedaży nieruchomości na publicznej licytacyi z przyznania posiadania tejże (Orz. z 9/2 1881 L. 1204. G. S. W. 46 z r. 1881)

stosowane rozp. ces. o naruszeniu posiadania, iż ten, kto dopiero nabyć chce posiadania lub popierać silniejsze prawo do posiadania, udać się musi do zwyczajnej drogi prawa. Sąd broni tylko tego faktycznego stanu posiadania, który miał miejsce w chwili naruszenia. Jest to rzeczą obojętną, czyli naruszenie nastąpiło potajemnie, czy też gwałtem lub podstępem (§ 345. i 1464. k.c.) Sam tylko zakaz wykonywania prawa pewnego, które pomimo tego zakazu wykonanem bywa bez wszelkiej przeszkody i bez wszelkiej zmiany faktycznego stanu, nie może być uważane za naruszenie w rozumieniu rozp. ces. z 27. paźdź 1849. W takim przypadku posiadacz wystąpić może ze skargą wywoławczą (uchw. najw. tryb. z 2. grudnia 1853.)

B. Przedmiot naruszenia posiadania.

Przedmiotem mogą być ruchomości i nieruchomości, tudzież prawa np. dzierżawy i najemnika prawo. Najmujący w faktycznem posiadaniu rzeczy najętej, przez wynajmującego naruszony, może przeciw niemu wystąpić ze skargą o naruszenie posiadania. (orz. najw. tr. z 7 stycz. 853 L 3. Ks. Orz.)

C. Powód

Skarga o naruszenie posiadania służy jedynie posiadaczowi, nie dzierżycielowi, jako takiemu. (§ 345-347, 851. kc. i §. 2-5, 10-15 ces. rozp. z r. 1849.) a to bez względu, czy posiadanie jest prawnem lub nieprawnem, godziwem lub niegodziwem, i

czy powód jest posiadaczem w dobrej lub złej wierze.

Twierdzimy, że skarga o naruszenie posiadania służy także posiadaczowi wadliwemu, nie zawadza o przepis § 346. k.c. bo § ten nie oznacza osoby powoda, lecz osobę pozwanego, tudzież istnieje tylko jedno posiadanie, i tego broni ustawa, a sposób jego powstania jest według §. 339. całkiem obojętny. Wtenczas tylko zachodzi wyjątek, gdy pozwany czyni zarzut, że powód od niego, (t.j. pozwanego) nabył posiadanie w sposób wadliwy, wtedy bowiem sam pozwany, może wystąpić przeciw powodowi, z skargą o naruszenie posiadania i zwrocenie rzeczy bezprawnie zabranej. Wolno mu więc prawo to wykonać, i w sposobie zarzutu (excepcyi) co za sobą pociągnie ten skutek, że powód będzie z skargą oddalony, a pozwany pozostanie w posiadaniu; przypuściwszy wszakże, iż zarzut wadliwości posiadania powoda nastąpił w ciągu czasu na wniesienie skargi o naruszenie posiadania zakreślonego (30 dni) (ob. niżej J.) Do tego tylko przypadku odnosi się § 347. k.c. i §. 10. post. ces. Niewadliwość posiadania powoda jest więc wtenczas tylko stanowczą, gdy pozwany zarzuca, iż powód od niego nabył posiadanie, ex vi, clam vel precario.

Kto posiada także prawo na rzeczy cudzej, które bez dzierżenia takowej nie jest wykonalnem, np. prawo dzierżawcy, biorącego w najem, ma jako posiadacz prawa (nie jako dzierżyciel) samodzielne skargi posiadawcze dla obrony dzierżenia. —

Polega to na zasadach prawa karnego, iż dzierżyciel jako taki bronić może swego dzierżenia w drodze koniecznej obrony.

D. Pozwany.

Skarga o naruszenie posiadania służy przeciw nieprawnie niepokojącemu w posiadaniu (§ 339 k.c.) i przeciw posiadaczowi rzeczy, który wskutek samowładnego wyzuwania dotychczasowego posiadacza, stał się wadliwym (§ 346) tudzież przeciw prowadzącemu budowę, jeżeli przez to posiadacz nieruchomości lub prawa ściśle rzeczowego narażonym jest na niebezpieczeństwo w swoich prawach. (§ 340–342. k.c. i § 8 postan. ces.)

Skarga wytoczoną być ma przeciw właściwemu, nieprawnie niepokojącemu, tj przeciw temu, od którego ze skutkiem domagać się można przywrócenia dawnego stanu, a zatem nie przeciw, z rozkazu drugiego działającym. Nawet wprowadzenie w posiadanie przez sędziego zarządzone, uprawnia do skargi o naruszenie posiadania każdego trzeciego, którego nakaz sądowy się nie tyczy, skoro wykonanie tego nakazu narusza jego spokojne posiadanie (orz. najw. tryb. z 29. paźdz. 1872. L. 24. Rep. orz.)

E. Żądanie

Skarga zmierza do wstrzymania niepokojenia (§ 339) albo przywrócenia do dawnego stanu (§ 346.) Powód też dokładnie określi swe żądanie, i żądać może także wynagrodzenia szkody (§ 339, 346) które jednak sędzia wówczas tylko przysądzi, jeżeli pozwany takowe dobrowolnie uznał.

(§ 5. rozp. ces.) Zapłacenia kosztów sądowych jednak, żądać może powód.

F. Czas do wniesienia skargi.

Skarga o naruszenie posiadania może być wniesioną tylko w przeciągu dni 30. licząc od chwili osiągniętej wiadomości o naruszeniu posiadania, wliczając jednak do tego czasu dni feryalne (tempus continuum.) Przepis, że pismo, do którego wniesienia termin ustawowy w niedzielę lub święto upływa, w najbliższym dniu powszednim wniesione być może, stosować należy i do postępowania w sporach o naruszenie posiadania (Orz. najw. tryb. z 16. kwietnia 1861. L. 38. Ks. Orz.) Po upływie wzmiankowanego czasu służy jedynie możność wytoczenia zwyczajnej skargi o posiadanie (possessorium ordinarium) albo skargi o własność. Powód wymieni dzień nastąpionego naruszenia, jak niemniej dzień osiągniętej wiadomości, w razie zaś zaprzeczenia ze strony pozwanego, — twierdzenie to udowodni.

G. Forma

Wspomniona skarga ma formę skargi zwyczajnej i może być wniesioną na piśmie, lub ustnie podaną do protokołu. W pierwszym przypadku umieścić należy zewnątrz wyrazy „naglące z powodu naruszonego posiadania." Działanie stron przez adwokatów, nie jest wymagane. Podania mogą być do sądu wnoszone i bez podpisu adwokata (orz. najw. tryb. z 15. czerwca 1864. L. 62. Ks. Orz.)

III. Zarządzenie sądowe na wniesioną skargę.
(§ 6. i 7. post. ces.)

Sędzia winien w czasie jak najkrótszym, a gdyby to być mogło, jeszcze na ten sam dzień, lub dzień następny, wezwać obie strony z tem napomnieniem, że się stawić mają ze wszystkiemi dokumentami i świadkami, na którychby się powołać chciały, i że w razie niestawienia się jednej z nich, twierdzeniom strony przeciwnej, o ile takowe nie będą odparte przedto, innemi dowodami, wiara daną i stósownie do nich orzeczenie wydanem będzie. Jeżeli już z skargi okazuje się, że sądowe naoczne obejrzenie będzie potrzebnem, wtedy sędzia zaraz pierwszy termin do rozprawy na miejsce sporu wyznaczy i do tego biegłych przywoła.

IV. Postępowanie czyli rozprawa.

A. Cel rozprawy (§ 5.)

Przy rozprawie rzecz idzie jedynie o dochodzenie i udowodnienie faktu ostatniego rzeczywistego posiadania i nastąpionego jego naruszenia; a orzeczenie sądowe ograniczy się do obrony i przywrócenia posiadania naruszonego. Kto dopiero chce nabyć posiadanie lub popierać silniejsze prawo do posiadania, musi się udać do zwyczajnej drogi prawa, na której również i wszelkie spory o tytuł, dobrą lub złą wiarę w posia-

daniu i o wynagrodzenie szkody dobrowolnie nieprzyznanej, rozpoznawać należy. (§ 320. 328. 335. 339. 372. 373. i 384 k.c.)

B. Zarzut niewłaściwości sądu.

Nad zarzutem niewłaściwości sądu nie wolno rozprawiać oddzielnie, i takowego oddzielnem orzeczeniem rozstrzygać. Rozprawa w tym przedmiocie połączoną być winna z rozprawą w rzeczy głównej. Sędzia winien odrzucić ten zarzut tą samą stanowczą rezolucyą, którą rzecz główną rozstrzyga. Jeżeli sędzia się przekona, że nie jest właściwym, odrzuci skargę albo wprost, albo w toku rozprawy, albo po zamknięciu takowej.

C. Postępowanie, gdy jedna, lub obie strony stają. § 11.

Gdy na wyznaczony termin jedna ze stron nie stanęła, stan posiadania, jaki przez stronę obecną jest podany, o ile się temu dowody przedkładane nie sprzeciwiają, za prawdziwy uznany i rezolucya, zaocznie wydana, utrzymanym być winien.

Jeżeli obie strony stają, sędzia się starać winien, przy samej rozprawie nakłonić strony do ugody, czy to względem samego przedmiotu spornego, czy to względem tymczasowego zarządzenia, mającego obowiązywać aż do stanowczego rozstrzygnienia sporu.

Jeżeli ugoda nie przyjdzie do skutku, sędzia przeprowadzi dalszą rozprawę, która wyłącznie do naruszonego posiadania

odnosić się winna. W zasadzie sędzia postępuje z urzędu.

D. Odroczenie audyencyi (§.12.)

Bez porozumienia się obu stron, odroczenia rozprawy nie ma, chyba, że w rozprawie zachodzi przeszkoda, której odwrócić nie można.

E. Przesłuchanie świadków i znawców (§.13)

Co do faktów spornych, należy w razie potrzeby z urzędu natychmiast przesłuchać protokolarnie świadków i biegłych. Pozostawia się roztropności sędziego, ilu, i których świadków i biegłych przesłuchać i jakie pytania im zadać należy. Świadkowie i biegli przysięgę wykonać powinni według powszechnych przepisów procesowych.

F. Wyłączenie przysiąg stron (§14)

Odbieranie przysięgi od stron miejsca nie ma. –

V. Tymczasowe zarządzenie sądowe (§ 8.9.10)

1. Jeżeli stosownie do § 340–342. zachodzi potrzeba wydania przed osądzeniem jeszcze sporu, nakazu do przedsiębiorcy nowej jakiej budowli (lub roboty) aby dalszej budowy nie prowadził, wtedy na żądanie powoda zaraz przy załatwieniu skargi to, co potrzeba, zarządzonem być winno (§.8.)

2. W innych także przypadkach, jeżeli bezprawne uszkodzenie zagraża naglącem niebezpieczeństwem, może być pozwanemu

bezwarunkowo lub za zabezpieczeniem nakazanem, aby aż do ukończenia sporu pod stósowną karą pieniężną lub aresztu wstrzymał się od wszelkich tego rodzaju działań i wszelkich zmian w przedmiocie spornym.

3. Nawet podczas rozpoczętej i nieskończonej jeszcze rozprawy mogą być żądane, a przez sędziego dozwolone tymczasowe zarządzenia, zmierzające do zapobieżenia gwałtom lub do odwrócenia niepowetowanej szkody, szczególniej, gdy jest spornem, która ze stron znajduje się w posiadaniu niewadliwem. W tym celu obowiązany jest sędzia albo stósownie do § 347. kc. zarządzić sekwestracyę, albo obu stronom zakazać wszelkich czynności, zmierzających do posiadania, albo wreszcie powierzyć sporny przedmiot tej stronie, która przeciwnikowi daje zabezpieczenie, albo z innych powodów, uwzględniając wszelkie okoliczności większe ma prawo do opieki sądowej.

VI. Osądzenie sprawy (§ 15.)

Po ukończonej rozprawie spór natychmiast, ile możności jeszcze tego samego dnia rozstrzygnąć należy przez rezolucyę stanowczą (Endbescheid) która razem z powodami wydaną, i obu stronom bezzwłocznie doręczoną być winna. Rozstrzygnięcie to jest tylko tymczasowem prawidłem dla ostatniego faktycznego stanu posiadania, albo obejmuje stósownie do § 340 aż do 342. k. c. tymczasowy zakaz, lub nakazuje ustanowienie zabezpieczenia; nie przeszkadza atoli żadnej stronie popie-

rać w drodze zwyczajnego postępowania silniejsze do posiadania prawo, i zawisłe od tegoż prawne roszczenia (§ 15. mylnie powołuje § 343 k. c. p.)

VII. Prawne środki (§ 16. 17.)

1. W toku rozprawy wszelkie środki prawne przeciw rozporządzeniom sądowym są wyłączone. Po zamknięciu rozprawy zaś ma miejsce tylko rekurs od rezolucyi stanowczej z wyłączeniem wszelkich innych środków prawnych, a szczególnie restytucyi.

2. Strony połączyć mogą razem z rekursem swe zażalenia przeciw zarządzeniom sądowym, w toku rozprawy wydanym. Rekurs wniesionym być winien na piśmie albo ustnie do protokołu w ciągu dni 8. z wyłączeniem dni feryalnych (Ob. orz. najw. tryb. z 16. kwietnia 1861. do L. 38. Ks. Orz. wyżej II. F.)

Gdy rekurs wniesiono w czasie właściwym, sędzia I inst. przedłoży wszystkie akta natychmiast, bez zarządzenia audyencyi do spisania takowych, sędziemu 2. inst. i dołączy oryginalny protokół naocznego obejrzenia, sprawozdania biegłych lub zeznań świadków, chyba że strony przedłożyły odpis tego protokołu.

VIII Egzekucya (§ 18)

Na zasadzie rezolucyi I. inst. należy dozwolić egzekucyi

stronie wygrywającej, bez względu na to, że termin do rekursu jeszcze nie upłynął, albo, że rekurs rzeczywiście został założony. Czyli podczas rekursu, do wyższej instancyi wniesionego rozporządzenia tymczasowe, wydane przy załatwieniu skargi lub podczas rozprawy, natychmiast znowu ustać, czyli aż do prawomocności rezolucyi ostatecznej utrzymane być mają, to pozostawia się roztropności Sędziego I. inst.

IX. Poszlaki karygodnego czynu (§ 19.)

Jeżeli z rozprawy pokazują się poszlaki karygodnego czynu, sędzia winien przepisów ustawy karnej przestrzegać, lecz zarazem w przedmiocie sporu, o ile to wyłącznie do sądu cywilnego należy, według powyższych przepisów bez przerwy działać. –

Rozdział VIII.

Uwiadomienie o sporze i wezwanie o zastępstwo.

Literatura: Fischer, Lehre von der Streitverkündigung Wien 1843 roku.

W dziale II. mówiliśmy o zawiadomieniu o sporze, tudzież o wezwaniu o zastępstwo sądowe, wskutek których osoba trzecia wyjść może do procesu toczącego się między innemi osobami. Ustawa sądowa podaje jedynie przepisy, w jaki sposób zawiadomienie o sporze i wezwanie o zastępstwo sądownie mają być uskuteczniane.

I. Uwiadomienie o sporze (§. 49.)

Uwiadomienie o sporze uskutecznia się wniesieniem podania zwyczajnego do sądu właściwego dla osoby, mającej być uwiadomioną. Podanie wnosi się w 2. okazach, z których okaz opatrzony załącznikami, udziela się wzmiankowanej osobie do wiadomości. Przepis §. 49. stanowi, że powód winien wnieść wspomniane podanie przed wniesieniem skargi, pozwany zaś przed upływem połowy pierwszego ter-

terminu, wyznaczonego do wniesienia obrony. Ostatni ten przepis odnosi się do postępowania na piśmie. W procesie słownym wnosi się owo podanie przed wniesieniem obrony, a to na mocy §.21. Uwiadomienie później uskutecznione pociąga za sobą skutki opóźnienia. Ostatnie zdanie §.49. od wyrazów „w przeciwnym razie etc" do końca uchylone zostało przez §.931. k. c.

II. Wezwanie o zastępstwo (§.50.)

Wezwanie o zastępstwo w sporze nastąpić ma w tym samym czasie, w jakim uwiadomienie o sporze uskutecznionem być winno, gdyż wezwanie o zastępstwo mieści zawsze w sobie uwiadomienie o sporze, wszelako nastąpić może i później, strona wszakże ponosi skutki opóźnienia. Jeżeli powód przedstawia swoją skargę ustnie, a sędzia spostrzeże, że powód domagać się może od trzeciego zastępstwa sądowego, winien wezwać powoda, aby zażądał zastępstwa od trzeciego. W razie przychylenia się do tego, skarga dopiero po nastąpionem wezwaniu o zastępstwo protokolarnie spisaną być może. Gdyby powód nie chciał domagać się zastępstwa, sędzia uczyni o tem wzmiankę w protokole i przyjmie skargę do takowego (§.21. l.3. To samo rozumie się o pozwanym.

W ten sam sposób postąpi sędzia, gdyby tylko uwiadomienie o sporze miało miejsce. Jeżeli powód z dostarczonych przez pozwanego dowodów przekonał się, że mu służy prawo żądać

zastępstwa (przed wyniesieniem nowej skargi) od osoby trzeciej, wolno mu będzie odstąpić od pozwu i domagać się zastępstwa przed wyniesieniem nowej skargi. (Dekr. nadw. z 15 styczn. 1787.)

O zastępstwo wzywa się w zwykłem podaniu wniesionem do tego sądu, któremu podlega osoba o zastępstwo wezwana. Sąd udziela jej wzmiankowane podanie do wiadomości.

Poprzednikowi o zastępstwo wezwanemu pozostawić należy czas dostateczny do namysłu; strona, która przed upływem tego czasu wniosła skargę, lub wdała się w spór, ponosi skutki swego pośpiechu, albowiem wezwany poprzednik przystąpić tylko może do sprawy w tym stanie, w jakim się także w chwili przystąpienia znajduje (Dekr. nadw. z 8. lutego 1809.)

Gdy wezwany oświadcza gotowość swoją do zastępstwa, wówczas zależy od wzywającego i wezwanego, czy proces zgodnie i jako spólnicy popierać zechcą. W razie nieporozumienia popieranie procesu należy do strony wzywającej o zastępstwo. (§. 50.) Przepis ten zastosować należy i do uwiadomienia o sporze.

III. Proces o zobowiązanie do zastępstwa i proces o wynagrodzenie szkody (§. 51.)

Jeżeli poprzednik o zastępstwo wezwany nie chce bronić strony wzywającej go o pomoc sądową, a spór powstaje, czyli poprzednik obowiązany jest do zastępstwa, a następnie do ewikcyi, na przypadek niepomyślnego dla wzywającego wyni-

Ku procesu, wówczas może być o to przeprowadzony odrębny proces, między wzywającym o zastępstwo jako powodem, a wezwanym jako pozwanym. Wyrok, wkładający na wezwanego obowiązek zastępstwa, może być wykonanym w myśl §410. ust. sąd. Proces ten wszakże nie ma skutku praktycznego, albowiem wykonanie wyroku nie prowadzi do pożądanego celu, a wzywający o zastępstwo mimo tego wyroku nie jest uwolnionym od prowadzenia przeciw poprzednikowi procesu o wynagrodzenie szkody, gdyby przegrał sprawę główną t.j. sprawę, która stała się przyczyną wezwania o zastępstwo. Dla domagania się zaś ewikcyi od poprzednika wystarczy wyrok niepomyślnie dla wzywającego w sprawie głównej zapadły. Jeżeli strona domagająca się zastępstwa od trzeciego, albo uwiadamiająca go o sporze, przegrywa sprawę główną, a trzeci nie skłania się dobrowolnie do wynagrodzenia szkody (§922. k.c) wówczas strona wystąpić musi przeciw trzeciemu sądownie i odrębny prowadzić proces o to, co z prawa wypada, bez względu, czyli trzeci przystąpił do procesu w sprawie głównej, lub też nie; wszelako ani ten proces, ani proces o to, czyli wezwany obowiązanym jest do zastępstwa, nie mogą tamować postępowania, zwłaszcza postępowania egzekucyjnego w sprawie głównej. Zastępstwa w ~~sprawie głównej~~ sporze żądać można jedynie od bezpośredniego poprzednika. Poprzednik wezwany o zastępstwo, może znów żądać zastępstwa od swego bezpośredniego poprzednika, stosując analogicznie to, cośmy wyżej podali. —

Rozdział IX.

O procesie wywoławczym.

(Rozdz. VII. VIII. i IX. ust. sąd.)

Według § 60. ust. sąd. nie służy nikomu prawo zniewalania przeciwnika do wynoszenia skargi o jego prawo, wyjąwszy w przypadkach, w ustawie przewidzianych. Ta zasada ma dwojakie znaczenie.

1. Kto się chce zrzec prawa swego, nie może w tym względzie doznać przeszkody ze strony trzeciego, a

2. uprawniony nie może być zniewolony dochodzić swego prawa. To zależy jedynie od jego woli.

W pierwszym przypadku podana zasada nie ulega żadnemu wyjątkowi, w drugim zaś podpada wyjątkom, gdyż nieraz sędzia sam wzywa kogoś, aby dochodził prawa swego pod zagrożeniem pewnych następstw szkodliwych np. w postępowaniu spadkowem. Częstokroć służy i stronie samej prawo takie. Czynność sędziego nazywamy w tym przypadku wezwaniem przez edykta, lub pisma publiczne (Edictalvorladung) czynność zaś strony wywołaniem (provocatio Aufforderung) Proces niemiecki odróżnia 2. rodzaje wywołania, które według początkowych słów odnośnych ustaw rzymskich nazywają się:

1. provocatio ex lege „Diffamari" etc. constitutio quinta codicis de ingenuis manu missis (Lib VII. tit. 14)

2. provocatio ex lege „Si condendat" (lex 28 lib 46. tit I. D. de fidejussoribus et mandatoribus)

Tylko pierwszy rodzaj przyjęto w procesie austr. co też wskazuje łaciński napis rozdziału VII. ust. sąd.

Provocatio ex lege „Diffamari" polega na przechwałce wywołanego, że mu służy prawo przeciw wywołującemu. Provocatio ex lege „Si condendat" polega na uzasadnionej obawie wywołującego, że mu grozi szkoda przy dłuższej zwłoce w wytoczeniu skargi przez wywołanego, np. że straci może świadka potrzebnego do obrony etc. W miejsce tej prowokacyi podaje proces austr. dzielniejsze środki, jak np. przesłuchanie świadków dla wiecznej pamięci. Nadmieniamy wszakże, że mylnem jest wyprowadzenie obydwóch rodzajów prowokacyi z wymienionych ustaw rzymskich, gdyż provocatio ex lege „Diffamari" polega na powadze glossy, na praktyce niemieckiej, i ustawach państwa niemieckiego; provocatio zaś ex lege „Si condendat" polega jedynie na powszechnem prawie zwyczajowem. Z ustawy ex lege „Diffamari" dałoby się ~~chyba~~ tylko wyprowadzić wywołanie w tym przypadku, gdy się ktoś ostanie osobowym drugiego wyrazić w sposób niegodziwy, czy to publicznie, czy to wobec kilku osób. Procedura ~~wywoławcza~~ austr. dopuszcza procesu wywoławczego:

1. z powodu przechwałki tzw. proces wywoławczy właściwy, a

2. wskutek innych, prawem dozwolonych przyczyn bez po-

przedzającej przechwałki, tzw. proces wywoławczy szczególny.

I. O właściwym procesie wywoławczym – z powodu przechwałki (§ 61–67)

Kto się przechwala, że mu służy przeciw drugiemu prawo, nazywa się „przechwalającym się" (jactans der Berühmer) – ten drugi zaś, jeżeli wzywa przed sąd przechwalającego się, aby udowodnił prawo przechwalane, nazywa się „wywołującym" (der Aufforderer, provocans) a skarga jego wywoławczą (die Aufforderungsklage, actio provocatoria) Przechwalający się nazywa się w tym przypadku „wywołanym" (der Aufgeforderte, provocatus) Jeżeli wywołany wskutek skargi wywoławczej, wyniósł skargę, za pomocą której usiłuje dowieść, iż mu służy przeciw wywołującemu prawo przechwalane, nazywa się ta skarga „wywołaną" (die Aufgeforderte Klage, actio provocata)

A. Przechwałka (die Berühmung, diffamatio)

Ta zachodzi, gdy ktoś przez wyrazy (słownie lub na piśmie) albo przez działania, albo przez oboje łącznie daje poznać, iż mu służy przeciw drugiemu pewne oznaczone prawo, mogące być sądownie za pomocą skargi dochodzonem, która to przechwałka, gdyby się uzasadnioną okazała, połączoną byłaby z uszczerbkiem dla drugiego. Jeżeli się ktoś przez działania przechwala (przechwałka domniemana) winny być takowe tej natury, iżby po rozważeniu wszelkich zachodzących okoliczności nie dopu,

szczały żadnej wątpliwości, że przedsiębiorący takowe chce dać poznać, że mu służy przeciw drugiemu pewne prawo (§ 863. k.c.) np. ktoś zaczyna polować na gruncie drugiego i nie wstrzymuje się od tego, pomimo jego sprzeciwiania się (dzielniejszym środkiem jest wniesienie skargi o naruszenie posiadania)

Praktyka uważa przechwałkę, zaszłą w cztery oczy, albo mieszczącą się w liście wystosowanym do obowiązanego, co jednak sprzeciwia się istocie przechwałki, gdyż ta nastąpić winna wobec osób obcych, a nie wyłącznie wobec tego, przeciw które- mu służyć ma prawo przechwalane. Przechwałka zachodzi bez względu, czy nastąpiła umyślnie, czy tylko z omyłki.

Zgłoszenie się z roszczeniem do upadłości również uważać należy za przechwałkę; z tego powodu nie jest wyłączone wywołanie zgłaszającego się, by dowiódł przechwalanego prawa. (Orz. najw. tryb. z 7. marca 1878. L 98. Rep. Orz.)

Prawo przechwalane musi być tej natury, iżby w chwili wywołania mogło być skargą dochodzone. Przy przechwałce rozróżnić należy fakt przechwałki od jej przedmiotu tj. prawa, a którem się ktoś przechwala; fakt przechwałki jest przedmiotem skargi wywoławczej, dochodzenie zaś prawa przechwalanego przedmiotem skargi wywołanej (tj. sprawy głównej)

Przedmiotem przechwałki mogą być prawa osobiste i rzeczowe, wszelako nie każda przechwałka uprawnia do wywołania.

W następujących przypadkach wywołanie nie ma miejsca:

1. działania, na zasadzie których posiadanie rzeczy lub prawa wykonywanem bywa, nie może być uważane za przechwałkę, gdyż posiadacz rzeczy lub prawa nie może być skargą wywoławczą zniewolony do okazania tytułu swego posiadania (§ 62. ust. sąd § 323. i 324. k. c. obacz pod B)

To samo rozumie się o tabularnem posiadaniu rzeczy lub prawa, gdyż wpisanie prawa w księgi tabularne nie jest przechwałką. Kto zaskarżyć chce ważność wpisu w księgach publicznych uskutecznionego, ma się domagać w drodze skargi wykreślenia wpisu przed upływem czasu ustawą do zadawnienia potrzebnego (D. nadw. z 29 czerw. 818 i § 61-67. ust. hip. z 25 lipca 1871.)

2. Jeżeli prawo, z którem się ktoś przechwala służy przechwalającemu się już wprost na mocy ustawy; przepis § 63. przypuszcza bowiem, że wywołany obowiązany jest udowodnić istnienie prawa. Takie udowodnienie jest wszakże w tym przypadku zbyteczne, gdyż prawo w mowie będące wprost z ustawy wypływa, a zatem sędziemu znane być musi np. przechwałka, że ktoś dom swój podwyższyć może na jedno piętro i tym sposobem pozbawić sąsiada widoku przypuszczając wszakże, że w danym przypadku dom nie jest obciążony służebnością niepodwyższania go.

3. Gdy się ktoś przechwala, że nie ma pewnego zobowiązania względem drugiego; § 61. bowiem mówi o przechwalaniu się z prawem, które służyć ma przeciw drugiemu.

4. Gdy się ktoś dopuści przeciw drugiemu obelg, lub mów

szkodliwych, nie roszcząc sobie jakiegoś prawa przeciw zbeszczeszczonemu, pokrzywdzony udać się winien do sądu karnego.

5. Jeżeli o przedmiot przechwałki toczy się już spór lub przedmiot nie może być dochodzonym w drodze procesu cywilnego.

B. Strony

Wywołującym może być jedynie ten, kto w skardze wywołanej jest właściwym pozwanym. Jeżeli więc wywołujący zmusić chce przechwalającego się do wyniesienia skargi wydobywczej, powinien złożyć dowody na to, że on, tj. wywołujący jest posiadaczem rzeczy odnośnej, albowiem on tylko może być pozwany skargą wydobywczą (§. 369. k.c.) Zatem idzie, że posiadacz rzeczy nigdy nie może być skargą wywoławczą zniewolony do wyniesienia skargi wydobywczej; niemożebnem bowiem jest dla niego, by wystąpił z tą skargą w roli powoda. Nie tylko posiadanie, ale samo dzierżenie zasłania dzierżącego przed skargą wywoławczą. (§. 323. i 324. k.c. jest zatem niestósownie sformułowany)

Prawo do wyniesienia skargi wywoławczej przechodzi na dziedziców, jeżeli roszczenie, z którem się przechwalano, może być dochodzonem przeciw nim, jako dziedzicom. Wywołanym może być tylko osoba ściśle oznaczona, a to ta, która się przechwalała z prawem, a która w razie prawdziwości przechwałki mogłaby zapozwać wywołującego o prawo przechwalane. Skarga wywoławcza nie może być wystósowaną przeciw dziedzicom przechwalającego się; skarga wszakże przechwalającemu się do-

ręczona, musi być przez jego spadkobierców popierana.

C. Skarga wywoławcza (§ 63-65.)

Wywołujący powinien w skardze wywoławczej:

1. przedstawić i udowodnić fakt zaszłej przechwałki, i dokładnie opisać prawo, z którem się wywołany przechwalał.

2. żądać, aby pozwanemu polecono, iżby dowiódł prawa do przechwalanego, a w przeciwnym razie, iżby mu w tym względzie wieczne milczenie nakazane było, t. j. że jego prawo powództwa za zgasłe uważanem będzie, a zatem, że prawa swego nie będzie mógł więcej dochodzić, chociażby mu rzeczywiście służyło. –

Skarga na piśmie wniesiona oznacza się z zewnątrz nazwą „Skarga wywoławcza". Przed zarządzeniem właściwego postępowania winien sędzia rozpatrzyć się w przedmiocie skargi, albowiem obowiązanym jest w rezolucyi, zarządzającej postępowanie zagrozić pozwanemu wiecznem milczeniem, a zatem upadkiem w sprawie. Sędzia więc zbada, czy skutek tej skargi, przypuszczając, że przechwałka zaszła, pozwany zniewolonym być może do wniesienia skargi wywołanej o prawo przechwalane.

Gdyby się sędzia przekonał, że to nastąpić nie może, natenczas odrzuci skargę; w przeciwnym zaś razie zarządzi postępowanie ustne lub piśmienne lub sumaryczne, dodając, aże-by pozwany co do obwinienia go o przechwałkę, na takową odpo-

wiedział, tj. podał obronę przeciw skardze wywoławczej, albo z swej strony wyniósł skargę wywołaną, albowiem w przeciwnym razie wieczne milczenie nakazanem mu będzie.

Termin, w którym pozwany ma dać odpowiedź na skargę wywoławczą, tj. wnieść winien obronę lub skargę wywołaną, jest w postępowaniu ustnem i na piśmie ten sam, jaki pozwanemu wyznaczyć należy do podania obrony na piśmie (§ 65.)

D. Sąd właściwy dla skargi wywoławczej.

Pozew wywoławczy powinien na mocy § 11. N.J. być wniesiony przed ten sąd, w którym wywołany musiałby poszukiwać prawa, z którem się przechwalał, bez względu na zaszłą przechwałkę lub wywołanie, tj. sąd, przed który wywołujący pozwanym być by musiał o uznanie prawa, z którem się wywołany przechwalał.

Skargę wywoławczą należy więc wnieść przed sąd, który jest właściwy dla skargi wywołanej, a zatem według różnicy sprawy, przed sąd osobisty, rzeczowy lub kauzalny. Jurysdykcya w sprawach wywoławczych, jest jurysdykcyą szczególną; z tego powodu mogą być posiadacze dóbr tabularnych pozwani przed sądy powiatowe i odwrotnie. Jeśli dla skargi wywołanej kilka jest sądów właściwych, wywołującemu pozostawia się wolny wybór między nimi; przed sąd obrany należy wnieść skargę wywołaną (§ 31. N.J.)

E. Postępowanie w procesie wywoławczym (§ 66 i 67.)

Wskutek postanowienia sądowego na wniesioną skargę wywoławczą wydanego, obowiązkiem będzie wywołanego, albo;

1. bronić się przeciw skardze wywoławczej, albo

2. wnieść skargę wywołaną.

W pierwszym przypadku ma miejsce właściwy proces wywoławczy. Wywołany broni się przeciw skardze wywoławczej, wnosząc przeciw tejże obronę, co wtenczas uczyni, jeżeli z jego strony żadnej nie było przechwałki, albo przechwałka dopuszcza wywołania. Wywołany twierdzi więc, że nie jest obowiązany wnieść skargi o prawo w nowie będące, żądając zarazem oddalenia powoda ze skargą wywoławczą. Wskutek obrony wnosi się replika i duplika. Wyłącznym przedmiotem tego procesu jest pytanie, czyli twierdzona przechwałka zaszła, i czy ona uprawnia do wywołania przeciwnika.

Po zamknięciu postępowania zapada wyrok orzekający jedynie o tem, czyli wywołany jest obowiązany dowieść prawa przechwalanego, a więc wnieść skargę wywołaną, czy też powód ma być oddalony ze swoją skargą. Jeżeli w tym ostatnim przypadku wyrok staje się prawomocnym, sprawa staje się zakończoną. Jeżeli zaś wywołany upada w procesie, sąd wyznaczy mu w samym wyroku wyż podany termin do wniesienia skargi wywołanej pod zagrożeniem wiecznego milczenia.

Gdy wywołany nie wnosi ani obrony przeciw skardze wywoławczej, ani skargi wywołanej, wywołujący wykazując zaoczność pozwanego, może prosić o wyznaczenie terminu do spisania aktów, wskutek czego zapada wyrok wkładający na wywołanego wieczne milczenie.

F. Postępowanie wskutek wyniesionej skargi wywołanej

Jeżeli wywołany wynosi skargę wywołaną bądź to wprost na
skargę wywoławczą, bądź dopiero wskutek wyroku skazującego go na
udowodnienie prawa przez niego przechwalanego, wówczas pozwa-
ny winien prawa tego dowieść tak dokładnie, jak w każdej innej
skardze. Pozwany wyniesie skargę tę przed ten sam sąd, przed któ-
rym pozwanym był skargą wywoławczą, nawet wtenczas, gdyby mu
służyło co do wyniesienia skargi prawo wyboru między kilku sąda-
mi (§. 41. N. J. ob wyżej l. D.)

Na wspomnioną skargę zarządzi sędzia postępowanie podo-
bnie, jak na inną zwykłą skargę. Po przeprowadzonym procesie
zapada wyrok przyznający albo odmawiający wywołanemu pra-
wa, z którem się przechwalał. Jeżeli wywołany po wyroku niepo-
myślnie dla niego na skargę wywoławczą zapadłym, zaniecha
wynieść skargę wywołaną w terminie wyrokiem tym zakreślo-
nym, wywołujący domaga się spisania aktów, wskutek czego
zapada wyrok zaoczny, nakazujący wywołanemu wieczne milczenie.

Postępowanie takie prawie powszechnie przestrzegane, nie da się
wszakże usprawiedliwić, gdyż bez względu nawet na to, że nie ma ża-
dnych pism procesowych, któreby mogły być spisane, w danym przyp.
idzie jedynie o egzekucyę wyroku zapadłego w procesie, a grożącego
nakazem wiecznego milczenia.

Z tejto przyczyny winna być wniesiona prośba o egzekucyę, wsku-
tek czego wydaje sąd rezolucyę wkładającą na wywołanego wie-

czne, milczenie pod zagrożeniem kary pieniężnej. Skarga wywołana na piśmie wniesiona oznacza się zewnątrz nazwą „skarga wywołana“

II. O procesach szczególnych wywoławczych.

Oprócz procesu wywoławczego z powodu przechwałki, zachodzą także szczególne przypadki wywołania dopuszczone po części ustawą sądową, po części odrębnemi ustawami. Są one tej natury, że przy zajściu właściwej okoliczności powstaje zarazem dla strony prawo wywołania, skutkujące i przeciw spadkobiercom wywołanego, albo wywołać się mającego. Wspomnione przypadki są dwojakiego rodzaju:

1. takie, gdzie od strony zależy, czy chce w drodze wywołania zniewolić przeciwnika do dochodzenia pewnego prawa, lub czy tego niechce uczynić. W tym ostatnim wszakże przypadku bez obawy skutków szkodliwych; i

2. takie, w których strona sądownie wywołać winna przeciwnika w terminie oznaczonym, chcąc uniknąć skutków szkodliwych. Do tych przypadków liczymy niżej podane przypadki od A. do E., do pierwszych zaś przypadki od F. do J.

A. Wywołanie wskutek orzeczenia władzy skarbowej zapadłego z powodu przekroczenia ustaw stęplowych, przemycania towarów, tytoniu itp. (§ 68 i 69. ust. sąd.)

Proces ten wywoławczy utracił już swe znaczenie praktyczne,

gdyż od 1. kwietnia 1855. z przestępstw cłowych ma miejsce postępowanie karne z urzędu, niedopuszczające procesu wywoławczego.

B. Wywołanie z powodu załatwienia rachunków wydanego przez właściwą Izbę obrachunkową (Buchhalterei, erledigung) § 70 u. s.)

Na rachunki złożone przez urzędnika publicznego do złożenia takowych obowiązanego, wydaje Izba obrachunkowa (obecnie od, dział obrachunkowy) wrazie zachodzących błędów, omyłek tzw. wytknięcie błędów (monita, Bemänglung). Wskutek tego podaje urzędnik swe wyjaśnienia (Erläuterungen) poczem następuje załatwienie (Erledigung) ze strony izby obrachunkowej, orzekające, czy od urzędnika przypada zwrot, i w jakiej ilości. Wyjaśnienia winny być wniesione w terminach zakreślonych, z których upływem załatwienie zaocznie ma być wydanem.

Załatwienie, wkładające na urzędnika obowiązek zwrotu wzywa w zakończeniu urzędnika, aby na przypadek, gdyby się mniemał uciążonym, udał się albo do drogi prawa, albo do drogi prawa i łaski, a to w przeciągu 6. lub 12. tygodni, stosownie do tego, czy urzędnik w chwili wręczenia załatwienia mieszka lub nie mieszka w tej samej prowincyi, w której wydano załatwienie, gdyż po upływie tego terminu, rekurs nie ma miejsca, a zwrot małych miast nastąpić winien.

Od uciążliwego załatwienia nie można się nigdy odwołać do jakiejś wyższej instancyi, można tylko wnieść skargę wywo,

ławczą, przeciw Prokuratoryi Skarbu tego kraju koronnego, gdzie
urzędnik ma swoje stałe miejsce zamieszkania, a to w tym celu,
aby Prokuratorya Skarbu w drodze prawa, t.j. za pomocą skargi
w terminie w §. 65. zakreślonym, należycie udowodniła, jako
urzędnik rzeczywiście jest obowiązanym do zapłacenia tych
kwot, których zwrot załatwienie Izby obrachunkowej włożyło na
urzędnika, w przeciwnym bowiem razie wieczne milczenie jej
nakazanem, a urzędnik od zwrotu uwolnionym będzie. Skarga
wywoławcza powinna być wniesiona w przeciągu wyż spom-
nianych 6. lub 12. tygodni, a to na mocy patentu z 16 stycznia 1786.
i dekr. nadw. z 16. lipca 1825. zmieniających w tym względzie §. 70.
ust. sąd. odwołujący się się do §. 69. Termin ten rozpoczyna się z
dniem po doręczeniu obliczenia rachunkowego. W razie zanie-
chania tego terminu, niedopuszczającego żadnego przesłucha-
nia, załatwienie rachunkowe staje się prawomocnem i może
być w drodze egzekucyi wykonanem. Do skargi wywoławczej do-
łącza się załatwienie rachunkowe i wykazuje się dzień jego
wręczenia, gdyż według §. 69. tylko skarga wywoławcza w należy-
tym czasie wniesiona, udzieloną być może Prokuratoryi
Skarbu do wniesienia skargi wywołanej pod zagrożeniem wie-
cznego milczenia. Z tego też powodu skarga wywoławcza nie
udziela się Prokuratoryi do wniesienia obrony, lecz wprost do wy-
niesienia skargi wywołanej. Gdyby skargę wywoławczą po o-
znaczonym czasie wniesioną udzielono Prokuratoryi do wy-
niesienia skargi, Prokuratorya zwrócić ją może sądowi przy

udowodnieniu, iż zapóźno została wniesioną. W tym przyp. postępuje się, jak przy zwrocie skargi z powodu zarzutu sprawy osądzonej (§ 35. Właściwość sądu stosuje się do § 74. N 7. (Ob. wyż. l. T. D.)

Gdyby urzędnik tylko w drodze łaski prosił o zmianę załatwienia rachunkowego, wówczas takowe staje się prawomocnem i nie może już być więcej zaskarżone w drodze prawa (dekr. nadw. z 11/4 818.)

C. Skarga wywoławcza z powodu tzw. ceduły defektowej (wykazu braku rachunkowego) wydanej urzędnikowi dworskiemu przez jego państwo, wskutek złożonych przez urzędnika rachunków (§ 71 i 169 ust. sąd.)

Od czasu zniesienia stosunku poddańczego, i jurysdykcyi patrymonialnej, straciło to wywołanie swe znaczenie praktyczne.

D. Skarga wywoławcza z powodu zapadłego wyroku polubownego, skazującego stronę wywołującą, która nie zrzekła się drogi prawa (§ 363. ob. niżej.)

E. Skarga wywoławcza, wnieść się mająca przez pozwanego z powodu wyroku na jego niekorzyść przez Sąd przemysłowy wydanego, a wzruszeniu ulegającego (Ob. wyżej Część III. O środkach prawnych)

W podanych pięciu przypadkach, orzeczenie władzy administr. dworu, sędziego polubown. lub przemysłowego staje się prawomocnem i wykonalnem, skoro osoba skazana nie wy-

stępuje ze skargą wywoławczą w terminie ustawą zakreślonym. Odwołanie się od wymienionych orzeczeń nie ma miejsca. Właściwość sądu stosuje się do przepisów § 31 N 7 (ob. wyż. l. I D)

F. Jeżeli prenotowana pretensya z powodu zaniechanego usprawiedliwienia wykreśloną, a na powtórne żądanie wierzyciela ponownie prenotowaną została, natenczas może właściciel realności lub prawa zahipotekowanego, obciążyciel mającego, zapozwać wierzyciela skargą wywoławczą, aby pod zagrożeniem wiecznego milczenia udowodnił swą pretensyę (Dekr. nadw. z 20. czerwca 1818. i § 48. ust. hipot. z r. 1871)

G. Spadek po urzędniku, do składania rachunków obowiązanym, nie może być przyznanym spadkobiercom bez zezwolenia właściwej władzy administracyjnej.

To zezwolenie może być udzielone dopiero po wydaniu załatwienia rachunkowego. Jeżeli więc przyznanie spadku z powodu niewydanego załatwienia ze strony urzędu obrachunkowego za długo zostaje zwlekanem, natenczas służy dziedzicom prawo do wyniesienia przeciw Prokuratoryi Skarbu skargi wywoławczej w celu zniewolenia tejże do udowodnienia roszczeń, dla których spadek ma być zatrzymanym. Wywołanie to wszakże wtenczas tylko nastąpić może, jeżeli przeciw urzędnikowi ma miejsce proces rachunkowy administracyjny (Dekr. nadw. z 6. marca 1789)

H. Dla szybszego postępowania przy przyznaniu kapitału indemnizacyjnego, z powodu oswobodzenia gruntu, może właściciel dóbr tabularnych, na których ciąży pretensya wnioszona, o zonej summę, a która według swej natury nie ma pozostać na gruncie, zniewolić wierzyciela tej pretensyi skargą wywoławczą do udowodnienia ilości pretensyi tej (§ 58. pat. z 8. listopada 853.)

Wywołanie to jednak nie może nastąpić, jeżeli preten, sya podlega orzeczeniu władz administracyjnych (reskr. min. z 5. listopada 1855.

I. o wywołaniu przed rozpoczęciem budowy.

Bez zezwolenia właściwej władzy politycznej nie może być żadna budowa rozpoczętą. Wdanie się władz politycznych w zanie, szoną budowę ma miejsce, z dwóch następujących względów.

1. w celu rozpoznania, czyli zamierzonej budowie nie stoją na przeszkodzie publiczne, a szczególnie policyjne względy. Gdyby takie zachodziły, władza polityczna przedsięweźmie potrzebne zmiany w planie.

2. aby wysłuchać sąsiadów, czyli mają co do zarzucenia przeciw budowie, lub nie. Na przypadek sprzeciwiania się sąsiadów winna władza polityczna nieporozumienia zachodzące między sąsiadami starać się załatwić na drodze dobrowolnej ugody, a gdyby takowa do skutku dojść nie mogła, odesłać strony sprzeciwiające się do drogi prawa. –

Formalny konsens na budowę może władza polityczna

-wtedy tylko wydać, gdy ani względy publiczne, ani zarzuty sąsiadów nie są temu na przeszkodzie. Gdyby tylko sprzeciwienie się sąsiadów stało na zawadzie, władza polityczna winna poprzestać na samem oświadczeniu, iż budowa ze względów publicznych jest dopuszczalną, zezwolenia wszakże na budowę wydać nie może.

Rzeczą przeto będzie domagającego się konsensu na budowę wywołać przed sąd rzeczowy gruntu budowlanego tych sąsiadów, którzy się sprzeciwiają przedsięwzięciu budowy, aby prawa swe sądownie udowodnili (Dekr. nadw. z 12. marca 1840. r.)

Do tej skargi wywoławczej przyłączyć należy plan budowy w 2. okazach (§ 73.) Ten rodzaj procesów wywoławczych różni się od wymienionych rodzajów tem, że

1. skarga musi być wniesioną przed sąd rzeczowy, w którego okręgu leży grunt, na którym budowa ma być przedsięwzięta (§ 73.)

2. wywołanie jest już tem samem uzasadnionem, że sąsiedzi przy rozprawie przed władzą polityczną przedsięwziętej nie chcieli zezwolić na budowę.

Niektórzy utrzymują, że proces wywoławczy z powodu zamierzonej budowy i tem się różni od właściwego procesu wywoławczego, że przeciw skardze wywoławczej nie może być wniesiona obrona, lecz wprost skarga wywołana, i że wskutek tego skarga wywoławcza udzieloną być musi wywołanemu jedynie do wniesienia skargi wywołanej pod zagrożeniem wiecznego milczenia, albowiem § 73. stanowi, „wrazie zaś niewystósowania skargi, będzie sąsiadom

wieczne w onym względzie milczenie nakazane." Twierdzenie to jest mylnem. Osnowa §. 73. jest bowiem równobrzmiącą z osnową §. 61. a mimo to nakazuje § 64. aby skarga udzieloną była wywołanemu do wniesienia obrony, czego trzymać się mamy i przy wywołaniu przed rozpoczęciem budowy, gdyż §. 73. stanowi, że postępować należy tak, jak w procesie wywoławczym. Także i Trybunał najw. uwzględniając ostatnie zdanie §. 73. kilkakrotnie orzekł, (wyrok z 18. marca 1853. L. 1. Ks. Orz.) że wywołany bronić się może wniesieniem obrony, wszelako wtenczas tylko, jeżeli wywołujący chce prowadzić budowę w całości lub w części na gruncie, który się znajduje w posiadaniu wywołanego. Przy rozstrzygnieniu procesu wywoławczego poprzestanie sędzia na rozwiązaniu pytania, czyli zarzuty przez sąsiada przeciw wykonaniu przedłożonego planu budowy uczynione są uzasadnione przy uwzględnieniu stanu rzeczy i przepisów prawa prywatnego (wyrok najw. tryb. z 17. grudn. 1872.)

Przepisy te odnoszą się także do zniesienia budynków lub innych budowli. (§ 342. K. c.)

III. O wezwaniach publicznych (edyktalnych)

W procesie wywoławczym z powodu zaszłej przechwałki, niemniej we wszystkich przypadkach od A do J. wywołujemy osobę indiwidualną, ściśle oznaczoną – z tego powodu nazywa się też wywołanie w tych przypadkach wywołaniem indywidualnem,

dla odróżnienia, od wywołania publicznego, wystósowanego do ogó„ łu osób, dokładnie nieoznaczonych. Wywołanie takie następuje we formie publicznego obwieszczenia, wzywającego wywołanych, do dopilnowania ich praw prywatnych, a zazwyczaj grożącego pe„ wnymi skutkami szkodliwymi.

Takie wezwania publiczne nie pociągają za sobą nigdy pro„ cesu wywoławczego i mają miejsce:

1. w upadłości, (o czem niżej)

2. jeżeli na licytacyę sądową wystawia się realność nie wpisa„ na w księgi gruntowe. Wywołanie wystósowuje się do wierzycieli zastawnych, aby ci dopilnowali swych praw. (dekr. nadw. z 19. listop. 1839. dla Tyrolu wydany, a w niektórych krajach koronnych ana„ logicznie zastósowany.)

3. z powodu założenia ksiąg gruntowych i ksiąg dla kolei żelaznych (Ob. ust. z 28. czerwca 1871. i 19. maja 1874.)

4. przy umorzeniu wpisów hipotecznych, dłużej nad lat 50. cią„ żących (§ 118.–121. ust. grunt.)

5. przy umorzeniu dokumentów zaginionych, gdzie się wzy„ wa posiadacza tego dokumentu, by się z nim zgłosił do sądu. (§ 201. – 203. k. p. c)

6. jeżeli dziedzice całkiem nie są znani sądowi, natenczas sąd ich wzywa, by się zgłosili do spadku (§ 128. pat z 9. sierpn. 1854.)

7. wezwanie wierzycieli spadkowych dla zgłaszenia się ze swemi należytościami (§§ 813–815. k. c. i § 133.-136 ust. z 9. sierpn. 854 l. 208.)

8. przy postępowaniu, które poprzedza zajęcie dawnych depozy„

tów na rzecz Skarbu (dekr. nadw. z 30. paźdź. 1802.)

9. przy oddzieleniu jakiejś części od nieruchomości, w księgach publicznych wpisanej (ust. z 9. lutego 1869 L. 17.)

IV. Skargi, któremi zaprzeczamy zasadności (spra-wiedliwości) orzeczeń władz administracyjnych.—

Są 2. przypadki, gdzie orzeczenia, przez władze administracyj-ne wydane, muszą być zaskarżane w drodze sądowej w przeciągu ozna-czonego terminu, albowiem w przeciwnym razie nabywają powagę orzeczenia prawomocnego, nieulegającego już więcej naruszeniu. W tych przypadkach winien powód w skardze udowodnić, że orzecze-nie jest niesprawiedliwe, i domagać się wyroku sądowego, iż nie jest obowiązanym do tego, co na niego wkłada orzeczenie władzy admin.

Tu należą:

A. Orzeczenia zagrażające odebraniem dóbr Skarbowych, wzię-tych w dzierżawę, albo zarządzające odebranie tych dóbr. Orzeczenie takie wydaje Starostwo powiatowe oznaczające dzierżawcy termin 14. dniowy do wypełnienia kontraktu dzierżawnego, a zagrażające po bezskutecznym upływie tegoż terminu, odebraniem dóbr, które natychmiast może być wykonanem, skoro zwłoka grozi niebezpie-czeństwem. Dzierżawca mocen jest zaskarżyć w drodze sądowej to orzeczenie, a w tym celu wynieść ~~za sobą~~ skargę przeciw Prokura-toryi Skarbu. Na przypadek uskutecznionego odebrania dóbr win-na być Skarga wniesioną w przeciągu dni 45. (pat. z 31. grudn. 1800.)

To samo postępowanie ma miejsce względem wydzierżawionych dóbr gminnych, wszelako skarga wytoczoną być winna przeciw gminie (Dekr. nadw. z 29. sierpn. 1835.)

B. Orzeczenia władz administracyjno wojskowych, mocą których ktoś skazany został na wynagrodzenie szkody, tudzież załatwienia centralnej Izby obrachunkowej wojskowej. – Skarga wyniesioną być winna przeciw Prokuratoryi Skarbu w przeciągu 2. miesięcy, licząc od dnia wręczenia orzeczenia; sąd wszakże tylko wtenczas przyjąć może skargę, jeżeli powód udowodnił, iż dostatecznie zabezpieczył należytość skarbową, lub ją złożył do depozytu sądowego. (Dekr. nadw. z 28. marca 1804.) Najwyższy senat wojskowy orzekł 25. kwietnia 1855. r. że w przypadkach wzmiankowanych ma miejsce skarga wywoławcza..

Do rzędu tych skarg zaliczyć możemy i następujące 2. przypadki:

C. Wypowiedzenie sądowe kontraktu najmu lub dzierżawy udziela sąd przeciwnikowi z nakazem, aby zarzuty swe przeciw wypowiedzeniu podał w 8. dniach, gdyż po upływie tego terminu żadne zarzuty przyjęte nie będą, a wypowiedzenie staje się wykonalnem. (§ 6. rozp. ces. z 16. listopada 1858.) To samo tyczy się sądowego upomnienia przy kontraktach nie wymagających wypowiedzenia, aby strona w czasie właściwym oddała lub odebrała przedmiot najmu lub dzierżawy (§ 11. tegoż rozp.) Zarzuty uczynione w tych przypadkach przeciw nakazowi sądowemu, uważają się za skargę, którą zaprzeczamy zasadności nakazu sąd. utwierdzając to zaprzeczenie

D. Jeżeli otworzono upadłość co do majątku stowarzyszeni za-

robkowych, i gospodarczych, a sąd zarządził i twierdził sporządzone obli-czenie dopłat poszczególnych członków, każdy z tychże ma prawo wy-nieść pozew, mocą którego zaskarża obliczenie dopłat, o ile się do niego odnosi (§ 66 i 86. ust. z 9. kwietnia 1873.)

Rozdział X.

O procesie rachunkowym

(Rozdział X. ust. sąd.)

Rachunki mogą się stać przyczyną wywiązania się procesu w 3. przypadkach:

I. Gdy ktoś obowiązanym jest do składania rachunków, a nie składa takowych,

II. Gdy ktoś złożył rachunek, a nie otrzymał ani uznania rachunku za rzetelny ani zarzutów przeciw temuż ze strony od-bierającego rachunek.

III. Jeżeli ktoś rachunek złożył, a odbierający takowy:
A. sądownie,
B. zasądownie czyni zarzuty przeciw rachunkowi.

do I. W pierwszym przyp. obowiązany jest do składania rachunków pozwanym być winien przed sąd swój osobisty o złoże-nie rachunków. Ponieważ w tym przypadku nie ma miejsca wła-ściwy proces rachunkowy, przeto przepisy rozdz X. ust. sąd. nie

nie mają być stosowane;

Jeżeli ktoś został wyrokiem skazany na złożenie rachunku, wyrok wykonanym bywa w myśl §.410. Ten, komu rachunek ma być złożony, może według okoliczności wynieść skargę o zwrot tego, co dał osobie, która do składania rachunku jest obowiązaną, aby tym sposobem zniewolić ją do wykazania, co się stało z odebranymi ~~piądz~~ pieniądzmi, lub innemi rzeczami.

do II. W drugim przypadku wchodzą w zastosowanie przepisy §165 i 166. Składający rachunek, winien jak w procesie wywoławczym wnieść skargę przed sąd, przed któryby go odbierający rachunek pozwać musiał, a więc przed sąd osobisty składającego rachunek, i wykazawszy w niej, że pozwanemu złożył rachunek, żądać, aby ten albo rachunek za rzetelny uznał, albo zarzuty przeciw rachunkowi poczynił, a to w terminie, stosownie do okoliczności wyznaczyć się mającym. Wskutek tej skargi wyznacza sąd audyencyę w celu wysłuchania stron co do oznaczenia terminu. Na podstawie rozprawy wydaje sąd rezolucyę (nie wyrok) mocą której wyznacza się odbierającemu rachunek termin do uznania rachunku za rzetelny, albo do poczynienia przeciw niemu zarzutów, z tem zagrożeniem, że na przypadek bezskutecznego upływu terminu rachunek uważać się będzie za rzetelny.

Wskutek tej rezolucyi może odbierający rachunek,

1. wydać składającemu takowy bądź sądownie bądź zasadownie uznanie rachunku, czyli tzw. absolutorium z rachunku – w tym przypadku ustaje dalsze pośrednictwo sądu. –

2. Jeżeli odbierający rachunek, nie dotrzymuje terminu, składający rachunek może żądać spisania aktów, wskutek czego sąd wydaje wyrok zaoczny, w którym uznaje rachunek za usprawiedliwiony. (§. 166.)

3. Jeżeli odbierający rachunek czyni zarzuty przeciwnemu, natenczas ma miejsce właściwy proces rachunkowy (ob. niżej L. III.)

do III. A. Jeżeli odbierający rachunek czyni zarzuty przeciw rachunkowi, czy to wprost, czy dopiero wskutek skargi wyniesionej przez składającego rachunek, natenczas ma miejsce właściwy proces rachunkowy (§. 167. i 168.) który przeprowadza się na piśmie, chociaż najw. trybunał dopuścił w jednym przypadku nawet postępowania sumarycznego.

Zarzuty przez odbierającego rachunek poczynione stanowią w procesie rachunkowym właściwą skargę. Każdy zarzut rachunkowy winien być przedstawiony oddzielnie i oznaczony liczbą bieżącą, z dokładnem wyjaśnieniem przyczyny, na której uzasadnionym zostaje (§. 167.) Odpowiedź na poczynione zarzuty, zawierająca odparcie tychże, stanowią obronę. Poparcie zarzutów (Supermängel) stanowi replikę, a ostateczne odparcie tychże duplikę. Pisma procesowe oznaczają się także podanemi nazwami. Konkluzya skargi zawierającej zarzuty, opiewa: „aby zarzut pod L. 1. co do kwoty 100. Zł, zarzut pod „L. 2. co do kwoty 50. Zł etc. – za prawdziwy uznany, a składający „rachunek na zapłacenie ogólnej sumy skazany został." –

Do odpowiedzi na zarzuty oznaczyć należy taki sam termin, jak do obrony. Do poparcia zaś zarzutów – taki sam, jak do repliki, a do ostatecznego odparcia tychże taki sam, jak do dupliki (§. 68.) Po zamknięciu procesu zapada wyrok, a na przypadek zaocznosci jednej

ze stron, wyrok zaoczny.

B. Jeżeli odbierający rachunki czyni zasądownie przeciw tymże zarzuty, nadówczas składający takowe, może poczynienie zarzutów poczytać za przechwałkę, i przez wniesienie skargi wywoławczej wywołać właściwy proces rachunkowy, t.j. wniesienie monitów rachunkowych, czyli zarzutów przeciw rachunkowi. Zależy jednak od jego woli, czyli i kiedy zechce zniewolić odbierającego rachunki za pomocą skargi wywoławczej do sądowego poczynienia zarzutów pod zagrożeniem wiecznego milczenia.

Wolno mu też pominąć całkiem zasądowe czynienie zarzutów, a jeżeli chce, zmusić odbierającego zwykłą skargą do sądowego poczynienia zarzutów. Trybunał najw. orzekł d. 28. czerwca 1854. że nie masz ustawy, według której z powodu złożonych rachunków musiałoby być zarządzone i przeprowadzone postępowanie w rozdz. X. przepisane, albowiem postępowanie to ma miejsce tylko na żądanie składającego rachunki. Jeżeli tenże zrzeka się tego postępowania, i występuje jako powód, postępować należy jak z powodu każdej innej skargi. Składający rachunki wtenczas się chwyci tego środka, jeżeli mu się na zasądzie tego rachunku zwrot należy, w tym bowiem przypadku wyniesie się skargę o zapłacenie tego zwrotu.

Przepisy w rozdz. X. zawarte stosują się także do rachunków zarządcy masy upadk. (d. nadw. z 13. lutego 1795) i sekwestratora (§. 393. u. s.) jeżeli z powodu tych rachunków spór powstaje. — Co do upadłości otwartych w dn. 1. kwietn. 869. lub później, wchodzą w zastosowanie §§ 149–153 ust. o upadł. Rachunki opiekunów i kuratorów podlegają postępowaniu zakreślonemu w § 203–214. ust. z 9 sierpn. 854 o postęp. w sprawach niespornych.

Rozdział XI.

O sędziach polubownych.

Sędzia polubowny jest to osoba wybrana przez strony celem rozsądzenia ich sprawy, i obowiązująca się rozstrzygnąć takową.

I. Ustanowienie sędziego polubownego (§ 359 i 360)

Rozstrzygnienie sporu przez sędziego polubownego wymaga dwóch umów:

1. jednej między stronami spierającemi się, które zgadzają się poddać spór między niemi wynikły pod rozstrzygnienie sędziego, lub sędziów polubownych, przez siebie wybranych. Umowa ta, tzw. kompromis, albo zdanie się na sąd polubowny, pod zagrożeniem nieważności na piśmie zawartą być musi (§ 359.)

2. Umowy między stronami a sędzią polubownym, wskutek której ten ostatni obowiązuje się spór rozstrzygnąć. Umowa ta ustnie zawartą być może.

do 1. Każdy może zapisać się na sąd polubowny względem praw, któremi dowolnie rozrządzać może. Prawny zastępca osób niezdolnych do samodzielnego zawiadywania swym majątkiem, może się zdać na sąd polubowny imieniem tychże osób za zezwoleniem sądu nadopiekuńczego, albo zawisłą czynić ważność wyroku polubownego

od przyzwolenia sądu nadopiekuńczego.

Do 2. Sędziego polubownego strony dowolnie mianują. Prawidłowo może każdy przyjąć urząd sędziego polubownego, kto w ogóle zdolnym jest do zawierania umów. Wyłączeni są wszakże wszyscy publiczni sędziowie, którzy powołani są do rozstrzygnięcia sporu (§. 360.); a na mocy Dekr. nadw. z 2. listopada 1790. i 27. marca 1800. wyłączony jest w ogóle każdy sędzia powiatowy i każdy radca wszystkich sądów trzech instancyj, zostający w służbie czynnej.

Strony powołać mogą jednego lub kilku na sędziów polubownych i mogą nawet ustanawiać instancye (Dekr. nadw. z 15. stycznia 1787.) Jeżeli jedna ze stron umiera przed wydaniem wyroku polubownego, wyrok nie staje się przez to nieważnym.

II. Postępowanie i orzeczenie (§. 361.)

Sędzia polubowny winien postępować według tego porządku, na który strony się zgodziły, a w braku odnośnego postanowienia według przepisów ustawy sądowej austryackiej.

Jeżeli przysięga ma być odebraną, albo świadek przesłuchanym, albo jeżeli się wymaga zdania znawców, sędzia polubowny udać się winien o to do sędziego zwyczajnego, który właściwym by był do rozstrzygnięcia sprawy. Sędzia polubowny nie czyni wszakże tego w przypadku, gdzie nie jest obowiązany trzymać się przepisów ustawy sądowej. (Orz. najw. tryb. z 30. paźd. 1861.)

Orzeczenie sądu polubownego jest wyrokiem i bywa wydawanem w formie wyroków sądów publ. z odwołaniem się do kompro-

misu. Sędzia polubowny, który zwleka wydanie orzeczenia w sprawie, może być do tego znaglonym w drodze procesu.

III. Środki prawne służące przeciw wyrokowi polubownemu (§§. 362. 364.)

Jeżeli strony ustanowiły dla sędziów polubownych instancyę, strona pokrzywdzona winna się odwołać do wyroku sędziego niższego sądu, do sędziego wyższego. Jeżeli strona czuje się być pokrzywdzoną wyrokiem polubownym, wydanym w ostatniej instancyi, albo jeżeli instancyi nie było, wydanym wyrokiem polubownym, naówczas należy odróżnić, czy strony w kompromisie wyraźnie zrzekły się dalszego odwołania się w drodze prawa od wyroku polubownego, lub czy tego nie uczyniły.

1. Jeżeli strony wyraźnie tego się zrzekły, t.j. jeżeli wyraźnie oświadczyły, że poprzestaną na wyroku sądu polubownego, wówczas bezwarunkowo do niego stósować się muszą z wyjątkiem następujących dwóch przypadków:

a. jeżeli zaszło widoczne oszustwo, albo

b. jeżeli sędzia polubowny przekroczył granice nadanej mu władzy.

W obu tych przypadkach strona pokrzywdzona wnieść winna skargę przed sąd zwyczajny I. inst. a to w przypadku pod a. przed sąd karny w przeciągu czasu zadawnienia, w przypadku pod b przed sąd cywilny w ciągu dni czternastu po wręczeniu wyroku polubownego. Gdyby w przypadku pod a. dochodzenie karne upadło, może być wyrok polubowny według ustawy §. 362. zaskarżony w

drodze cywilnej. Pytanie o ważność wyroku polubownego rozstrzyga
(wyrokiem) wyłącznie sędzia zwyczajny, wydając wyrok (najwyższe
postanowienie z 4. maja 1833 r.)

2. Jeżeli strony wyraźnie się nie zrzekły dalszego odwołania się,
wówczas strona pokrzywdzona nie może od wyroku polubownego za-
łożyć apelacji do zwykłego sądu drugiej inst. lecz wolno jej w prze-
ciągu dni czternastu po wręczeniu wyroku polubownego, wytoczyć
spór przed sąd zwyczajny i dalej tak postępować, jak gdyby o tę rzecz
nie było w sądzie polubownym żadnej rozprawy, ani jej nie rozsądzo-
no. (§. 363.) Termin ten 14. dniowy nie jest odwłocznym. Przy rozwią-
zaniu pytania, jak ten spór ma być wytoczonym przed sąd zwyczaj-
ny, rozróżnić należy:

a. jeżeli powód nie jest zadowolony z wyroku polubownego, wów-
czas poda zwykłą skargę do sądu właściwego, w którym to przypad-
ku przedstawić może okoliczności i środki dowodowe, które przedtem
nie były przedstawione.

b. jeżeli zaś pozwany, tj. skazany wyrokiem polubownym
czuje się być pokrzywdzonym, wówczas uważać może wyrok ten
za przechwałkę przeciwnika, wystąpi więc ze skargą wywoław-
czą, żądając, aby przeciwnikowi nakazano, iżby skargą wywo-
łaną dochodził prawa przyznanego mu wyrokiem polubownym,
inaczej nakazanem mu będzie wieczne milczenie. Wyrok polu-
bowny staje się prawomocny:

1. jeżeli strony wyraźnie w kompromisie oświadczyły, że na wy-
roku polubownym poprzestaną, a więc zrzekają się wszelkiego

dalszego odwołania się od tegoż, chyba, że strona pokrzywdzona zaskarżyła w właściwym czasie ważność wyroku polubownego, albo, wiem w tym przypadku wyrok polubowny nie może być egzekwowany (Uchw. najw. tryb. z 11. marca 873 L. 42. Rep. orz.)

2. jeżeli strony nie zrzekły się wprawdzie odwołania, jednakowoż w przeciągu dni 14. po wręczeniu wyroku polubownego nie został wytoczony spór przed sąd zwyczajny.

IV. Wykonanie wyroku polubownego (§. 365.)

Według ustawy sąd. dla Galicyi zachodniej jedynie sędzia zwyczajny zezwolić może na egzekucyę z wyroku sądu polubownego. Podanie odnośne zaopatrzone być winno w Kompromis i wyrok polubowny w oryginale, tudzież dowód na wręczenie stronom wyroku polubownego. O pierwszy stopień egzekucyi podać należy prośbę do tego sędziego zwyczajnego I. inst. który w chwili wniesienia tej prośby właściwym by był sędzią orzekającym. Tosamo rozumie się o egzekucyjnej intabulacyi prawa, wyrokiem polubownym przyznanego.

Dodatek.

Istnieją niektóre sprawy, które według ustaw rozstrzygnięte być mogą tylko przez sędziego polubownego, jako to:

1. niektóre sprawy banku narodowego, w których to razie najw. trybunał występuje jako sąd polubowny.

2. Spory zakładu ubezpieczenia od pożarów etc. etc.

3. We wszystkich sporach między Galicyjsk. Towarzystwem kre

dytowem ziemskiem, a jego członkami, jako takimi wyrokuje za„
da nadzorcza z zupełną władzą sądu polubownego. Przytem za„
chowane być ma postępowanie dla spraw wekslowych przepisa„
ne. Stronom, któreby się wyrokiem pokrzywdzonemi być mnie„
mały, otwartą jest droga do odwołania się do sądów wyższych II.
i III. inst. a to stosownie do przepisów, jakie pod tym względem
dla spraw wekslowych istnieją. (§ 41. 42. statutów z r 1868)

4. Jeżeli statut giełdy ustanawia sąd polubowny dla sporów z
czynności giełdowych, spory rozstrzyga sąd polubowny, chyba,
że strony na piśmie inaczej się ułożyły. Odwołanie się od wyroku
sądu polubownego statutem giełdowym ustanowionego, nie mo„
że mieć miejsca. Skargę o uznanie wyroku polubownego za nie„
ważny, wnieść należy na piśmie w terminie 8 dniowym, nieod„
włocznym, licząc od dnia wręczenia wyroku – przed sąd zwy„
czajny I. inst. któryby był właściwy dla tej sprawy. Skarga
winna być podpisana przez adwokata. Wniesienie tej skar„
gi nie wstrzymuje wszakże egzekucyi z tego wyroku. (§ 6.
ust. z 1. kwietnia 1875.) –

Rozdział XII.

O areszcie, czyli przymusie osobistym.

Z istoty procesu wypływa, że egzekucya może dopiero nastąpić po przejściu wyroku w rzecz osądzoną, wszakże prawo dozwala wierzycielowi domagać się zabezpieczenia swej należytości przez tzw. środki zaradcze tymczasowe, o których rozdziały 28, 29 i 30. ust. sąd. stanowią. Rozdziały te mają za przedmiot różnorodne zarządzenia sądowe, zapomocą których dozwala się tymczasowego zabezpieczenia na korzyść strony, nie mogącej żądać wykonania prawa swego w drodze egzekucyi. W poczet środków zaradczych tymczasowych wchodzą:

1. tymczasowy przymus osobisty;
2. zapowiedzenie rzeczy ruchomych;
3. sekwestracya prowizoryczna lub tymczasowa;
4. złożenie rzeczy do depozytu sądowego;
5. kaucya.
6. prenotacya a pod pewnem zastrzeżeniem i adnotacya w księgach hipotecznych;
7. zajęcie i oszacowanie jako środek zaradczy prowizoryczny.

Przymus osobisty jest w postępowaniu cywilnem 2jaki:

1. prowizoryczny, z powodu obawy, że dłużnik ucieknie, a

2. jako środek egzekucyjny, aby dłużnika przymusić do dostarczenia środków wypłaty. Ustawą z 4. maja 1868. zniesiono przymus osobisty egzekucyjny za wekslowe lub inne pieniężne długi.

Prowizoryczny przymus osobisty jest to przytrzymanie dłużnika podejrzanego o ucieczkę, albo zabierającego się do ucieczki, albo znajdującego się już w ucieczce, dozwolone przez sędziego cywilnego przed rozpoczęciem procesu, lub w toku tegoż, w celu, aby dłużnik nie uciekł. O tym przymusie stanowi rozdz. XXVIII. ust. sąd.

I. Warunki dozwolenia aresztu osobistego.

A. Strona, żądająca aresztu, powinna mieć do dłużnika pretensyę rzetelną i wypłatną, w dowód której albo

1. przedkłada dokument na zupełną wiarę zasługujący, t.j. taki, który stanowi zupełny dowód pretensyi, jeżeli przeciwnik uzna go za prawdziwy (§.367.) albo

2. nie mając takich dokumentów,

a. przedkłada dokumenty uprawdopodobniające byt pretensyi, i zarazem

b. składa dostateczną kaucyę, z którejby przytrzymanym być mający wynagrodzonym być mógł za ostawienie i szkodę wyrządzić się mogącą. (§.368.) W braku wszelkich dokumentów przymus nie może być dozwolonym (Inaczej praktyka)

B. Strona domagająca się aresztu uprawdopodobnić winna wiarygodnem świadectwem lub w inny sposób, że dłużnik dla wzmiankowanego długu podejrzanym jest o ucieczkę

albo że się zabiera do ucieczki, albo, że się już znajduje w ucieczce, nareszcie

P. Osoba, mająca być przytrzymaną, nie może być prawnie uwolnioną od aresztu, na który zezwolić może sędzia cywilny. Do osób uwolnionych należą:

1. wszystkie osoby, które dotychczas podlegały jurysdykcyi wojskowej cywilnej (pat. z 20 kwietn. 1782) wszelako ulegają przymusowi osobistemu:

a. żołnierze należący do rezerwy i obrony krajowej, jeżeli nie są w służbie czynnej, i

b. żołnierze, którzy są na urlopie aż do powołania, przeniesienia do rezerwy, albo aż do zupełnego uwolnienia (reskr. min. z 3. marca 1867. i ust. z 5. grudnia 1868. § 53.)

Jeżeli żołnierz w przypadku pod a i b powołanym został do służby przez władzę wojskową, znosi się natychmiast przymus osobisty.

2. Urzędnicy państwa (pat. z 25. paźdz. 1798) dopóki pozostają w służbie czynnej.

Prawo to służy także:

a. praktykantom zaprzysiężonym, zaopatrzonym dekretem nominacyi (dekr. nadw. z 18. grudnia 1800.)

b. urzędnikom urzędu zastawniczego, szpitali, niemniej w ogóle wszystkich takich zakładów, które utrzymywane bywają z funduszów, któremi rząd bezpośrednio zawiaduje, dalej urzędnikom miejskim i wydziału krajowego (dekr. nadw. z 16.

stycznia 1799. i 3. kwietnia 1838.

c. służbie dworu cesarskiego, która pobiera stałą płacę ze skarbu państwa (dekr. nadw. z 26. kwietnia 1799) tudzież urzędnikom teatrów nadworných (dekr. nadw. z 8 lutego 1828.) nie zaś aktorom nadwornym (dekr. nadw. z 1. lipca 1833.)

d. subjektom apteki nadwornej (dekr. nadw. z 3. kwietnia 1805.)

e. nauczycielom publicznym i nauczycielom szkół ludowych miejskich, nie zaś kościelnym (dekr. nadw. z 3. lipca 1801 – 10 sierpnia 1822 i 9. lutego 1841.)

f. przełożonym gmin żydowskich (dekr. nadw. 22 lutego 1828.)

3. Zawiadowcy zakładów wyrabiających proch (reskr. min. z 31. kwietnia 1853.)

4. Konzulowie generalni, konzulowie, wicekonzulowie i kanclerze francuzcy, ustanowieni w monarchii austr. ulegają w ten czas tylko przymusowi osobistemu, gdy są kupcami, i gdy się rozchodzi o dług handlowy. (Umowa z 16. grudnia 1866.) Ten przywilej służy także konzulom państwa niemieckiego, królestwa hiszp. etc.

II. Dozwolenie.

O dozwolenie przymusu osobistego podaje się prośba, nie skarga. Jeżeli wszystkie zachodzą warunki, sąd dozwala przez rezolucyę aresztu bez słuchania dłużnika, nakazując wyznaczonemu urzędnikowi sądowemu, wykonanie aresztu. Jeżeli kaucya ma być złożona, wykonanie nastąpi za poprzedniem złożeniem kaucyi do rąk delegowanego urzędnika lub sądu. (prośba potrójnie.)

III. Sąd właściwy.

Przepis § 369. został zastąpiony przepisem § 46. normy jurd. według którego podania o dozwolenie prowizorycznego aresztu, zapowiedzenia sądowego, sekwestracyi prowizorycznej lub innego środka tymczasowego zaradczego, mogą być wnoszone według wyboru domagającego się, albo przed sąd, który jest właściwym dla sprawy głównej, albo przed ten sąd powiatowy (także miejsko deleg.) w którego okręgu zabezpieczenie prowizoryczne ma być uskutecznionem. Jeżeli podanie wniesione jest do sądu powiatowego niewłaściwego dla sprawy głównej, naówczas ma miejsce jurysdykcya szczególna dla prowizorycznego zabezpieczenia.

IV. Wykonanie aresztu.

Delegowany urzędnik sądowy wręcza dłużnikowi rezolucyę dozwalającą aresztu i zarazem go przytrzymuje. Rekurs założony od tej rezolucyi, nie ma mocy wstrzymującej. Prawidłowo dłużnik ma być przeprowadzonym do aresztu zwyczajnego, wszelako od sędziego zależy, zezwolić, aby dłużnik zatrzymanym był w swem mieszkaniu, lub też, aby zabezpieczenie względem niego nastąpiło w inny sposób np. przez oddanie straży.

Różnica, jaka tu zachodzi, jest ta, że utrzymanie dłużnika zatrzymanego w areszcie zwyczajnym, dostarczonem być musi na jego żądanie przez wierzyciela, w przeciwnym razie dłużnik sam potrzebne koszta ponosić winien. Sąd wymierza koszta na utrzymanie dłużnika w areszcie zwyczajnym zatrzymanego, które wie-

rzyciel w ratach, przez sąd wyznaczanych z góry płacić winien. W razie niedotrzymania tych rat musi być dłużnik na żądanie swe bez wszelkiej rozprawy uwolnionym, i dla tego samego długu nie może być już więcej przyaresztowanym (dekr. nadw. z 18. paźdz. 1817. i 8. marca 1853)

Dłużnik, zatrzymany w swem mieszkaniu, nie mogący ponosić kosztów straży, odprowadzonym zostanie do aresztu zwyczajnego (dekr. nadw. z 12. września 1796)

V. Usprawiedliwienie dozwolonego aresztu prowizorycznego, i właściwość sądu. (§ 372.)

Żądający aresztu jest obowiązany skargą usprawiedliwić dozwolony areszt. Skarga ta wnosi się albo równocześnie z prośbą o dozwolenie aresztu, albo w ciągu dni 14. po wykonanym areszcie według § 6. noweli z r. 1874. Termin ten nie jest odwłoczny. Areszt przypuszcza rzetelną i zapadłą pretensyę; z tego powodu żądanie skargi może mieć za przedmiot tylko rzeczywistą wypłatę i uznanie aresztu za usprawiedliwiony. Na skargę zarządza sędzia postępowanie ustne. Jeżeli przed wykonaniem aresztu toczył się już spór o ten sam dług, naówczas nie ma potrzeby wnieść skargi usprawiedliwiającej, jednak wierzyciel wykazać musi, że spór wisi. Skarga usprawiedliwiająca ma być wniesioną

1. przed sąd dla sprawy głównej właściwy, skoro sąd ten dozwolił aresztu.

2. jeżeli aresztu dozwolił sąd powiatowy, w którego okręgu przytrzymano dłużnika, wierzyciel mocen będzie wnieść skargę usprawiedliwiającą:

a. przed sąd dla sprawy głównej właściwy, albo

b. przed wzmiankowany sąd powiatowy.

Skargi jednak należące według zasad normy jurd. przed sąd kolegialny I. inst. nie mogą być wnoszone przed sąd powiatowy, który dozwolił aresztu, lecz tylko przed sąd kolegialny I. inst, w którego okręgu sąd powiatowy ma swą siedzibę. (reskr. min. z 19. czerwca 1855.)

W przyp. pod b. zachodzi szczególna jurysdykcya osobista.

VI. Czas trwania aresztu prowizorycznego

Areszt ten nie jest ograniczony do pewnego czasokresu, gdy przeciwnie areszt egzekucyjny tylko rok cały nieprzerwanie trwać może. (§ 465. i dekr. nadw. z 13 czerwca 1806) Areszt prowizoryczny wyrokiem usprawiedliwiony, zamienia się na areszt egzekucyjny, a to z dniem wręczenia wyroku I. inst. usprawiedliwiającego areszt. (dekr. nadw z 21. stycznia 1808.) Postanowienie to atoli obecnie zachowuje swą działalność, o ile się nie rozchodzi o areszt za wekslowe lub inne pieniężne długi. Areszt prowizoryczny z powodu takich długów dozwolony, znosi się z dniem wręczenia wyroku usprawiedliwiającego areszt, a dłużnik zostaje puszczony na wolną nogę.—

VII Zniesienie aresztu prowizorycznego
(§ 371 i 373.)

Areszt znosi się:

1. jeżeli dłużnik dług swój zaspokoił.
2. jeżeli dłużnik dług swój dostatecznie zabezpieczył,
3. jeżeli wskutek skargi usprawiedliwiającej pretensya domagającego się aresztu nie została uznaną za uzasadnioną;
4. jeżeli wierzyciel niedotrzymał terminów rat, w których koszta utrzymania dłużnika miały być złożone. (ob L IV.)
5. jeżeli dłużnik udowadnia, że jest uwolniony od aresztu;
6. wskutek powołania do służby wojskowej żołnierza przytrzymanego w areszcie, a
7. wskutek zapadnięcia wyroku usprawiedliwiającego areszt dozwolony dla wekslowego lub innego pieniężnego długu (wyrok najw. tryb. z r 1860) –

W przypadkach pod l 1-4. i 7. uważać należy, czyli dłużnik nie jest zatrzymany także dla innych długów.

VIII Skarga o zadosyćuczynienie (§ 373.

Jeżeli skarga usprawiedliwiająca w czasie właściwym nie była podaną, albo jeżeli pretensya domagającego się aresztu nie została uznaną za uzasadnioną, dłużnik ma prawo wnieść skargę o zadosyćuczynienie z powodu osławienia i wyrządzonej szkody. Skargę tę wnieść można w czasie trwania aresztu przed sąd, który go dozwolił (§ 386) a po zniesieniu aresztu przed sąd osobisty wierzyciela.

Rozdział XIII.

O zapowiedzeniu rzeczy ruchomych.

(Verbot auf fahrende Güter.)

Przez zapowiedzenie (condictio Verbot) rozumiemy nakaz sądu, mocą którego na żądanie wierzyciela (zapowiadającego) poleconem bywa osobie trzeciej (zapowiedzianemu) mającej w ręku rzeczy ruchome dłużnika, aby takowych pod własną odpowiedzialnością nikomu bez zezwolenia sądu nie wydawała. Tym sposobem dłużnik nie może rozrządzać temi rzeczami dowolnie na niekorzyść swego wierzyciela. (Zapowiedzenie ma za przedmiot rzeczy ruchome.

I. Warunki (§§. 374. 376. i 377.)

Zasady, na których polega areszt prowizoryczny, stosują się także do zapowiedzenia. Zapowiedzenie może być dozwolone przed wytoczeniem procesu o prawo wierzyciela, lub w ciągu tego procesu. — Warunki dozwolenia są:

1. Rzeczy ruchome, które mają być zapowiedziane, muszą być własnością dłużnika i znajdować się w ręku trzeciego.

Jeżeli trzeci nie ma w ręku rzeczy dłużnika, jednak obowiązany jest na jego korzyść do pewnego świadczenia, naówczas

sędzia nakazuje trzeciemu, aby się wstrzymał z świadczeniem na rzecz swego wierzyciela, t.j. dłużnika osoby żądającej zapowiedzenia. (Jeśli się rzeczy znajdują w ręku dłużnika, ma miejsce sekwestracya (§ 389.)) Jeżeli wierzyciel sam ma w ręku rzeczy dłużnika, lub obowiązany jest do jakiejś zapłaty na jego rzecz, nówczas zapowiedzenie tylko w ten sposób osiągnąć może, że rzeczy, albo wypłatę należytości złoży do sądu; jeśli zaś rzecz do tego nie jest zdolną, domaga się przechowania rzeczy przez trzeciego, a w obu przypadkach żąda zapowiedzenia wzmiankowanych przedmiotów.

2. Żądający zapowiedzenia winien uprawdopodobnić, że zostaje w niebezpieczeństwie nieodebrania zapłaty od swego dłużnika, dla braku innych dostatecznych funduszów lub dla innych przyczyn np. że dłużnik jego opuszcza kraj, mieszka za granicą lub t.p.

3. Żądający zapowiedzenia przedłoży w dowód swej pretensyi
a. dokument na zupełną wiarę zasługujący (§ 376.) i
b. w braku takowego, dokument uprawdopodobniający pretensyę. W tym przypadku wszakże zaofiaruje i złoży kaucyę, z którejby dłużnik otrzymał zadośćuczynienie za ostawienie i wyrządzoną mu szkodę.

4. Rzeczy ruchome nie powinny być wyjęte z pod zapowiedzenia lub egzekucyi (Obacz naukę o egzekucyi.)

Jeśli się te warunki ziściły, sąd zezwala przez rezolucyę bez wysłuchania dłużnika na zapowiedzenie rzeczy

stosunkowo do wysokości należytości wierzyciela.

II. Przedmiot zapowiedzenia

Przedmiotem zapowiedzenia są wyłącznie rzeczy ruchome dłużnika, o ile nie są wolne od zapowiedzenia. Wszelkie rzeczy wyjęte z pod egzekucyi, są wolne i od zapowiedzenia i na odwrót, chyba, że ustawa wyraźnie uwalnia od zapowiedzenia, nie zaś od egzekucyi.

III Sąd właściwy. (§. 378.)

W miejsce tego §u weszło postanowienie §46. N.J. o którym mówiliśmy w rozdziale poprzednim.

IV. Wykonanie zapowiedzenia.

Prośba o zapowiedzenie wnosi się w trzech okazach.

Polecenie sądu różnem jest z uwzględnieniem następujących przypadków:

1. rzeczy dłużnika znajdują się u trzeciego (§. 372. i 379.) sąd dozwalający zapowiedzenia winien ostrzedz tego, w którego ręku znajduje się rzecz zapowiedzianą być mająca, aby z takowymi wcale nie wydawał pod własną swoją odpowiedzialnością. Zapowiedziany, któremu nakaz należycie doręczonym został, winien do niego się zastósować, choćby nawet podlegał innej władzy sądowej, i żadnego polecenia w tym względzie od swoj władzy nie otrzymał. Jeżeliby rzeczy zapowiedziane ulegały

zepsuciu, lub zachowanie tychże wiele kosztowało, wówczas na prośbę jednej lub drugiej strony sprzedane być winny przez publiczną licytacyę za poprzedniem oszacowaniem, a zebrane pieniądze w depozycie sądowym zachowane być winny.

2. Rzecz znajduje się w sądowem zachowaniu (art 380) W takim przypadku winien sąd dozwolone zapowiedzenie w księdze depozytowej zanotować lub wezwać ów sąd, w którego przechowaniu rzecz się znajduje.

3. Zapowiedzenie funduszów pieniężnych, pobieranych przez dłużnika z kas publicznych, np. pensyi, emerytalnej etc. (§. 381) Zapowiedzenie takie ulega przepisom reskr. min. z 9. maja 1860. (Ob. naukę o egzekucyi)

4. Zapowiedzenie sądowe obligacyj publicznych i ich odsetek uskutecznia się według przepisów reskr. min. z 2. lipca 1859. (ob. naukę o egzekucyi)

5. przy zapowiedzeniu sumy pieniężnej, którą osoba trzecia uiścić winna dłużnikowi wierzyciela żądającego zapowiedzenia, nakazuje się temu trzeciemu (zapowiedzianemu) aby się wstrzymał z wypłatą, dopóki sąd nie wyda właściwego zlecenia;

6 przy zapowiedzeniu rzeczy dłużnika znajdujących się u samego wierzyciela i przy zapowiedzeniu należytości, które tenże uiścić ma swemu dłużnikowi, postąpić należy jak wyżej podano pod L. I. 1. Zwracamy na to uwagę, że otrzymać można zapowiedzenie rzeczy dłużnika, na których osobom trzecim służą prawa rzeczowe, np. prawo zastawu. –

Według dekretu nadwornego z 8. listopada 1832. można zapowiadać obligacye imienne długu państwa nawet ustnie i zasądownie, byleby wierzyciel był w stanie podać liczbę, datę, wysokość kapitału i odsetek, tudzież nazwiska, na które opiewają obligacye.

W takim przypadku może się wierzyciel udać do właściwej kasy kredytowej i ustnie uczynić zapowiedzenie, które przez 24. godzin jest skuteczne. Wszelako wierzyciel winien przed upływem tego czasu wnieść do kasy prośbę na piśmie o zapowiedzenie z oświadczeniem, że się już udał do Sądu o dozwolenie zapowiedzenia. Piśmienne to zapowiedzenie zasądowe ważnem jest przez 14. dni, w przeciągu których nadejść wszakże winno zezwolenie sądowe na zapowiedzenie. Zapowiedzenie administracyjne wychodzi od władz administracyjnych przełożonych nad kasą, w której odnośne fundusze pieniężne się znajdują i ma na celu unieruchomić kapitał, dopóki jego ściągnięcie nie nastąpi przez właściwe władze administracyjne lub sądowe.

V. Skutki prawne zapowiedzenia.

Zapowiedzenie wywiera ten skutek, że rzecz zapowiedziana wyjętą zostaje z podwładzy właściciela, i że wierzyciel na przypadek pomyślnego wyroku względem prawa, na którego zabezpieczenie rzecz zapowiedział, na rzeczy tejże egzekucyę prowadzić może. Właściciel rzeczy zapowiedzianej nie może ani takową dowolnie rozrządzać, ani dobrowolnem odstąpieniem zapowiedzia-

nej wierzytelności udaremnić zabezpieczenie wierzyciela. Wskutek zapowiedzenia nie nabywa wszakże wierzyciel zapowiadający prawa rzeczowego na rzeczach zapowiedzianych, dlatego też osoba trzecia nie może doznawać przeszkód w popieraniu egzekucyi na rzeczach zapowiedzianych, chociażby ta osoba przedtem nie była uzyskała zapowiedzenia, a nawet gdyby prośba o egzekucyę po dozwoleniu zapowiedzenia wniesioną była (Dekr. nadw. z 5. kwietn. 1791.)

Z tego samego powodu nie nadaje zapowiedzenie w upadłości żadnego pierwszeństwa w uporządkowaniu wierzycieli (Dekr. nadw. z 4. czerwca 1789.) – Zatem też idzie, że między zapowiedzeniami na jednej i tej samej rzeczy uzyskanemi nikomu z wierzycieli nie służy pierwszeństwo, i że temu z nich pierwszeństwo przyznanem będzie, który pierwszy na mocy wyroku usprawiedliwiającego zapowiedzenie, domagał się egzekucyi, chociażby nawet tylko egzekucyi na zabezpieczenie przez zajęcie rzeczy. (§ 12. reskr. min. z 18. czerwca 1859. i § 339. ust. sąd.)

Rozumie się samo przez się, że prawa rzeczowe przez osoby trzecie przed dozwoleniem zapowiedzenia uzyskane nie mogą być wzruszone przez zapowiedzenie później uzyskane, mają zatem pierwszeństwo przed prawem zastawu nabytem w drodze egzekucyi przez zapowiadającego wierzyciela, wszelako już po nabyciu swych praw rzeczowych.

VI. Usprawiedliwienie zapowiedzenia (§ 384.)

Równie, jak prowizoryczny areszt osobisty, musi być usprawiedliwione i zapowiedzenie przez wyniesienie skargi, w której udowadnia się wierzytelność, na której zabezpieczenie uzyskano poprzednio zapowiedzenie. Wierzytelność winna być rzetelną i wypłatną.

Skargą tą żądamy, aby pozwanego uznano za obowiązanego zapłacić sumę etc. w przeciągu dni 14. i aby uzyskane zapowiedzenie uznane było za usprawiedliwione. Co do właściwości sądu obowiązuje to, cośmy w poprzednim rozdziale pod L VI. powiedzieli. Jeżeli skarga usprawiedliwiająca nie może być wyniesiona w ciągu dni 14. wierzyciel prosić może o przedłużenie terminu (§ 6. nowel z 874.) Podanie o zwłokę wnosi się do tego sądu, do którego wniesiona być winna skarga usprawiedliwiająca. Jeżeli sądem tym nie jest sąd, który dozwolił zapowiedzenia (ob. L VI. rozdz. poprz.) wierzyciel uwiadomi ten sąd o zażądanej zwłoce, a względnie o wyniesieniu skargi usprawiedliwiającej a to w dniach 14. (§ 384.) Jeżeli wierzycielowi służy prawo wyboru między sądami co do wyniesienia skargi usprawiedliwiającej, wnieść należy prośbę o zwłokę do sądu, który dozwolił zapowiedzenia.

VII. Zniesienie zapowiedzenia (§§ 383 i 385.)

Zapowiedzenie znosi się na żądanie strony.

1. Jeżeli dłużnik dług zupełnie zaspokoił, albo dostatecznie zabezpieczył. W razie zaś sporu o to, czyli zaofiarowane zabez-

pieczenie jest przyjmowalnem, spór ten jak najspieszniej na au-dyencyi rozstrzygniętym być winien.

2. Jeżeli skarga usprawiedliwiająca w należytym czasie podaną nie była (§ 385.)

3. Gdy skargę wprawdzie w czasie właściwym wniesiono, przed sąd, który zapowiedzenia nie dozwolił, wszelako sędziego, dozwalającego zapowiedzenia nieuwiadomiono o wniesie-niu skargi w dniach 14. po jej wniesieniu (§ 384, 385.)

4. Gdy wskutek skargi usprawiedliwiającej prawo za-powiadającego uznano za nieuzasadnione. W ostatnich trzech przypadkach dłużnik, żądać może słusznego wynagrodze-nia za osławienie i wyrządzoną szkodę. Skarga o wynagro-dzenie podaną być winna, dopóki zapowiedzenie trwa, do sądu, gdzie uzyskanem było zapowiedzenie, po zniesieniu zaś one-go do sądu, któremu zapowiadający podlega co do swej osoby (§ 385. 386.)

Zapowiedzenie tedy za do sporządzenia, sędzia stosowanym wszelkim nie wstrzymuje ani [illegible] ogólnego, chociaż dopiero po tém zapowiedzeniu dozwolonej (D. N. z 4/4 1789 l. 1015 lit b; D. N. z 5/4 1791 l. 134 lit c) Z. u. s.) (O. N. T. z 25/11 1879 l. 12562 Dz. Rozp. Dz. Urz. Nr. 17 z r. 1880)

Rozdział XIV.

O sekwestracyi i innych środkach zaradczych tymczasowych.

I. O sekwestracyi.

Przez sekwestracyę rozumiemy oddanie z polecenia sądu rzeczy cudzej osobie trzeciej pod zarząd, względnie przechowanie, celem wyjęcia takowej z pod wpływu osób innych. Sekwestracya jest dwojaka: tymczasowa i egzekucyjna.

O pierwszej stanowi rozdział 30. ust. sąd. Sekwestracya prowizoryczna zależy prawidłowo od wniesienia skargi, tyczącej się rzeczy, mającej być zasekwestrowaną, albowiem odnośne ustawy mówią o powodzie i pozwanym. (§§ 387–389. 339 ust. sąd. i §. 1101. k.c.) Przedmiotem sekwestracyi mogą być rzeczy ruchome i nieruchome. Sekwestracya nie ma miejsca, jeżeli rzecz może być przyjętą do przechowania sądowego.

A. Przypadki sekwestracyi.

1. Jeżeli między powodem a pozwanym spór się toczy o posiadanie rzeczy lub prawa jakiegoś, np. prawa propinacyi, a żaden z nich nie znajduje się w posiadaniu, albo żaden z nich prawa do posiadania natychmiast wykazać nie może, naw-

czas sędzia, przed którym spór wytoczono, dozwala sekwestracyi rzeczy lub prawa. (§ 387.) Ustawa przypuszcza, że żadna ze stron nie znajduje się w posiadaniu godziwem, albowiem w razie godziwego posiadania idzie w zastosowanie przepis § 388. Do podanego przypadku zaliczyć należy i ten, gdy jedna strona udowodniła, że jej przeciwnik znajduje się w posiadaniu niegodziwem, ona jednak sama nie może natychmiast wykazać prawa swego do posiadania. (§. 347. k.c. i § 10. postępowania w sprawach o naruszenie posiadania.) W wzmiankowanym przypadku dozwala sędzia na żądanie jednej lub drugiej strony sekwestracyi bez słuchania przeciwnika, np. kilku spadkobierców zgłosiło się do spadku w taki sposób, że się wzajemnie wykluczają, i żadnemu z nich na mocy §. 810. k. c. nie oddano zarządu i używania spadku. W tym razie sędzia wyznacza jednego, który jako powód winien wystąpić. Jeżeli tenże wniósł skargę w czasie oznaczonym, każda ze stron spór wiodących domagać się może sekwestracyi spadku (§ 127. ustęp 1. pat. z 9. sierpnia 1854) Jeżeliby zaś jednemu z wyż wspomnionych spadkobierców powierzono zarząd i użycie spadku, natenczas ma miejsce drugi przypadek sekwestracyi (§ ~~388~~ 127. ustęp 2. powołanego pat.)

2. Drugi przypadek sekwestracyi (§ 388) Jeżeli pozwany znajduje się w godziwem posiadaniu rzeczy lub prawa, o którą to rzecz powód występuje ze skargą, wówczas sędzia dozwala sekwestracyi pod następującymi warunkami:

Powód powinien:

a. wykazać niebezpieczeństwo, że pozwany mógłby rzecz lub prawo w ciągu procesu zepsuć, pozbyć, albo inną szkodę wyrządzić, i

b. zaofiarować dostateczne zabezpieczenie za szkodę pozwanemu zkąd wyniknąć mogącą. Wskutek podania o sekwestracyę pozwany będzie wysłuchany co do niebezpieczeństwa przez powoda twierdzonego i co do dostateczności zaofiarowanego zabezpieczenia nie zaś co do zarzutów tyczących się sprawy głównej. Po wysłuchaniu zapada rezolucya dozwalająca lub odmawiająca sekwestracyi. (dekr. nadw. z 31. października 1800.)

3. Trzeci przypadek sekwestracyi (§ 339.) Powód bezwarunkowo wygrywający sprawę w I. inst. może się domagać podczas postępowania apelacyjnego sekwestracyi na zabezpieczenie przyznanego mu prawa. Według dekr. nadw. z 31. paźdź 1800. postąpić należy w tym przypadku, jak w drugim przypadku, obecnie wszakże wygrywający może natychmiast prosić o egzekucyę na zabezpieczenie, o czem mówiliśmy w nauce o środkach prawnych.

4. Czwarty przypadek sekwestracyi. (§ 1101. k. c.) Puszczającemu w najem lub dzierżawę służy na zabezpieczenie czynszu z najmu lub dzierżawy ustawowe prawo zastawu na rzeczach w § 1101. k. c. wymienionych. (dekr. nadw. z 10. kwietnia 1837.) Prawo to wszakże wykonane być może na tych tylko rzeczach najemnika lub dzierżawcy, które w czasie wniesienia skargi o wypłatę czynszu znajdują się w mieszkaniu a względnie na dobrach wydzierżawionych. Na przypadek wniesienia tej skargi służy wierzycielowi prawo żądać w osobnem podaniu z załączeniem

prezentowanego napisu skargi, aby sądownie opisano rzeczy, kt. re się w czasie wniesienia skargi znajdują w mieszkaniu lub w do, brach wydzierżawionych. Opisanie to winno na mocy dekr. nadw. z 5. listop 1819. i 11. marca 1820 natychmiast być dozwolone bez słu, chania przeciwnika, chyba, że zachodzą uzasadnione wątpliwości.

Opisaniem tem nie nabywa się prawa zastawu, bo to istnieje już od chwili wniesienia rzeczy do mieszkania lub dóbr wierz, chonych, lecz prawo zastawu już istniejące zabezpiecza się tym sposobem. Rzeczy opisane pozostają w posiadaniu najemnika lub dzierżawcy, nie mogą być jednak przez niego samowładnie usunięte. (§ 1103. k.k.) Jeżeli wynajmujący po wniesieniu skargi o zapłatę czynszu w celu zabezpieczenia tegoż żąda sekwestracyi rzeczy najemnika lub dzierżawcy, natenczas właściciel nie jest obo, wiązany wykazać wymogów § 288. (uchw. najw. tr. z 25 wrześn 872 L 77 K.O.)

5. Piąty przypadek sekwestracyi zawarty w § 14. ces. rozp. z 16. listopada 1858. stanowiącego o postępowaniu w sporach z kontra, któw o najem wynikłych.

6. Szósty przypadek sekwestracyi podaje §. 289. ust. sąd. Jeżeli zachodzą wszystkie w rozdz. 29. ust. sąd. podane warunki, od kt. rych zależy dozwolenie zapowiedzenia rzeczy dłużnika, wierzyciel może żądać, aby rzeczy dłużnika podejrzanego o ucieczkę, nie będące nawet przedmiotem skargi, które jednak na zaspokojenie wie, rzyciela użytemi być by mogły, dłużnikowi odjęto i osobie trze, ciej do przechowania oddano. Wyraz „Arest" w §. 289. znaczy a, reszt na rzeczy, czyli zapowiedzenie. _

7. Siódmy przypadek sekwestracyi (§. 348. k. c.) § ten dozwala sekwestracyi i w tym przypadku, kiedy wydanie rzeczy żądanem jest od dzierżyciela przez więcej razem dopominających się o jej pożądanie, a między nimi nie znajduje się żaden, w czyim imieniu rzecz jest trzymaną.

B. Sąd właściwy.

Właściwość sądu stosuje się do przepisów §. 46. N. J. (Ob. rozdz. o arecie osobistym) Z właściwości sądu do postępowania spadkowego wynika, że podczas trwania postępowania tego t. j. aż do przyznania spadku, żaden inny sąd dozwolić nie może sekwestracyi spadku spornego (Dekr. nadw. z 4. lipca 1845. i § 37 N. J.)

C. Wykonanie sekwestracyi.

Sekwestracyi domagać się należy w zwykłem podaniu, wskutek czego zapada rezolucya (Dekr. nadw. z 31. paźdź. 1800.) Sędzia dozwalający sekwestracyi winien zarazem według § 390. wezwać strony, aby się w ciągu dni 14. po wręczeniu rezolucyi względem sekwestratora ułożyły, i takowego w tym samym czasie sądowi przedstawiły. Jeżeli każda ze stron inną osobę przedstawia na sekwestratora, sędzia wyznaczy audyencyę, i po wysłuchaniu stron mianuje na ich niebezpieczeństwo sekwestratora. Tosamo zachodzi, jeżeli jedna tylko strona przedstawiła sekwestratora (§ 391.) Sekwestratora mianuje się dekretem sądowym polecającym, aby o rzeczy lub prawie zasekwestrowanem miał staranie, jako dobry gospo-

darz, wszelkie zaś pożytki składał tam, gdzie sąd dla bezpieczeństwa po wysłuchaniu obu stron postanowi.

Nominacya sekwestratora należy do sądu dozwalającego sekwestracyi. Wprowadzenie jednak sekwestratora do nieruchomości, niepodlegających temu sądowi należy do sądu rzeczowego (§ 51. N.j.) który wezwanym być winien o wprowadzenie sekwestratora. Sąd oddaje rzecz sekwestrowaną sekwestratorowi przez delegowanego urzędnika sądowego.

Sekwestratorowi dla przedsiębiorstwa ustanowionemu mają być takie tylko listy i przesyłki pocztowe wydane, które obejmują pieniądze albo wartości pieniężne (Reskr. min. z 2 lipc. 877. L. 8510)

Sekwestrator obowiązany jest najdalej w dni 30. po upływie każdego roku złożyć rachunki sądowi, ten zaś winien w razie, jeżeliby się strony inaczej nie ułożyły, udzielić rachunki obydwom na ręce powoda w celu zatwierdzenia takowych lub czynienia zarzutów, w którym to przypadku tak jak z innymi rachunkami postąpić należy w § 393. Obie strony poczynić mogą zarzuty przeciw rachunkom, jednak w jednym i tym samym podaniu, gdyż między nimi zachodzi wspólność prawa względem sekwestratora, a na przypadek, gdyby przyszło do procesu rachunkowego, strony występowałyby jako uczestnicy sporu. Sekwestratorowi należy się wynagrodzenie za jego trudy, które sędzia po wysłuchaniu stron wyznacza. Sekwestrator nie może jednak żądać, aby mu z uwzględnieniem § 266. k.c. dano po 5% czystego dochodu jako wynagrodzenie. Jeżeli realność jaka już jest

zasekwestrowaną, a ktoś trzeci domaga się także sekwestracyi, sekwestracya późniejsza dozwala jej z tem dołożeniem, iż się poleca zamianowanemu już sekwestratorowi, aby przy zarządzie realności i złożeniu rachunków uwzględniał także późniejszą sekwestracyę (dekr. nadw. z 6. maja 1814.) Jeżeli zasekwestrowano dochody realności, na której znajdują się zahipotekowane wierzytelności, prawo wszakże wierzyciela, na którego rzecz sekwestracyi dozwolono nie było zahipotekowane, naówczas sekwestrator winien opłacać z przychodów, o ile te wystarczają, odsetki i inne daniny rocznie opłacać się mające, a wzmiankowany wierzyciel może jedynie wykonywać swe prawa na resztujących przychodach. (§ 394.) Dochody rzeczy zasekwestrowanej, których się czepia osoba domagająca się sekwestracyi, składają się do sądu aż do zakończenia procesu właściwego. Podane przepisy tyczą się także sekwestracyi zarządzonej przez władzę administracyjną. W tym względzie stanowi dekret nadw. z 17. listopada 1798. co następuje:

1. Sekwestrator ustanowiony przez władzę administracyjną przedkłada urzędowi politycznemu wykaz dochodów i rozchodów, rachunki wszakże z załącznikami właścicielowi realności lub właściwym interesowanym. Według prowizorycznego porządku wydanego dla zachodniej części Galicyi z dn. 9. paźdz. 1855. a mającego być zachowanym przy egzekucyi w celu ściągania podatków, rachunek przedkłada się starostwu powiatowemu, które takowy udziela właścicielowi realności.

2. Spory o rachunki między sekwestratorem a osobami

interesowanemi sąd rozstrzyga.

3. Opieszałego sekwestratora zniewala władza polityczna do złożenia rachunków, a

4. nie wymaga się, aby o administracyjnej sekwestracyi uwiadamiano sąd właściwy; przeciwnie, kto się domaga sekwestracyi sądowej, winien wykazać, że realność wolna jest od sekwestracyi politycznej.

D. Usprawiedliwienie sekwestracyi prowizorycznej.

Ponieważ dozwolenie sekwestracyi prawidłowo zależy od poprzedniego wyniesienia skargi, czego strona dowieść ma w prośbie o sekwestracyę, przeto sekwestracya nie wymaga usprawiedliwienia przez wyniesienie skargi. To samo rozumie się o siódmym przypadku sekwestracyi; jedynie szósty przypadek (§ 389) wymaga wyniesienia skargi usprawiedliwiającej.

E. O skutkach prawnych sekwestracyi prowizor.

Skutki te są te same, które podaliśmy przy zapowiedzeniu rzeczy ruchomych. Sekwestracya więc nie nadaje żadnego prawa rzeczowego, i nie może przeszkodzić egzekucyi popieranej przez trzeciego na rzeczach zasekwestrowanych.

II. O innych środkach zaradczych tymczasowych.

A. Prenotacya pretensyi na rzeczy nieruchomej.

O tej prenotacyi stanowi § 395. w miejsce którego wszakże weszły postanowienia §§ 438 i 445. k. c. a obecnie przepisy ustawy o księgach gruntowych z 25. lipca 1871. przyczem zwracamy uwagę na to, że sąd dozwolić może prenotacyi jako egzekucyi na zabezpieczenie. (§ 387. 6. ust. hip.)

B. Złożenie rzeczy spornej do depozytu sądowego.

§ 387. Jeżeli summa jakaś, aż do ukończenia sporu złożoną została do depozytu sądowego, zawisło od stron, czyli się chcą zgodzić na korzystne umieszczenie kapitału (Dekr. nadw. z 23 paźdz. 1794)

C. Adnotacya albo zapisek w księgach hipotecznych, że pozycya, do której się zapisek odnosi, jest sporną.

(§ 20. b. i § 61.-71. ust. hip. z 1871.)

D. Prenotacya pretensyi wierzyciela na nieruchomościach, dłużnikowi w spadku przypadłych.

(§ 822. k. c. i § 24. ust. hip.)

E. Sekwestracya majątku bezprawnych wychodźców.

(patent z 24. marca 1832. r.)

F. Zajęcie lub przechowanie bezprawnie nasladowanych przedmiotów, przywilejów przemysłowych.

(patent z 15. sierpnia 1852.) Ob. Część II. Dział II.

G. Sekwestracya majątku zbiegów wojskowych.

Takowa się uskutecznia na wezwanie pułku lub oddziału armii przez ten sąd cywilny, pod którego zarządem znajduje się pozostały majątek. (Dekr. nadw. z 4. marca 1842. i § 208. kk. wojskowego i reskr. min. z 4. listopada 1852.)

H. Sekwestracya i zajęcie majątku całego lub odpowiedniej części majątku ruchomego osób oskarżonych o zdradę główną, o rozruch lub bunt celem zabezpieczenia zrządzonych przez to szkód i kosztów (reskr. min. z 5. paźdź. 1854. i §. 370. proc. karn.)

J. Szczególnych środków, zapobiegających nadwerężeniu praw, dozwala ustawa: w sporach o naruszenie posiadania i w sporach wynikłych z kontraktów o najem lub dzierżawę. (Ob. wyżej rozdź. 5 i 6.)

K. Egzekucya na zabezpieczenie, czyli tzw. egzekucya prowizoryczna.

Egzekucya ta wymierzoną jest do majątku dłużnika i obejmuje zajęcie i oszacowanie, lub sekwestracyę zajętych rzeczy ruchomych i nieruchomych. Egzekucya ta polega na przepisach reskr. min. z 18. lipca 1859. i zależy od tego wa,

runku, aby wierzyciel już poprzednio nie był dostatecznie zabezpieczony. Była ona udzieloną przez rezolucyę bez poprzedniego wysłuchania przeciwnika, a rekurs od tej rezolucyi nie ma mocy wstrzymującej.

Egzekucya wzmiankowana ma miejsce:

1. w procesie nakazowym (ob. wyżej rozdz. III.)

2. podczas postępowania apelacyjnego na rzecz powoda wygrywającego bezwarunkowo sprawę w I. inst. (§ 339. ust. sąd. i § 12. powołanego reskr. min.)

3. w procesie egzekucyjnym (§ 397. i 398. u. s. dekr. nadw. z 25. maja 1839. i § 12. powołanego reskr. min.) Ob. rozdz. IV.

4. w procesie sumarycznym

a. jeżeli pozwany zakłada apelacyę lub rewizyę od wyroku I. lub II. inst. skazującego go bezwarunkowo na zapłatę (§ 56. post. sumar.) i

b. jeżeli skarga zasadza się na dokumencie zasługującym na zupełną wiarę, jednak dopuszczono dowód ze świadków lub oględzin naocznych (§ 55. post. sum. i § 12. powołanego reskr. min.) Ob. wyżej rozdz. II.

5. Wskutek wniesienia zażalenia nieważności przeciw wyrokowi zapadłemu w postępowaniu w sprawach drobiazgowych egzekucya z wyroku nie wstrzymuje się, wszak że sąd I. lub II. inst. może na wniosek strony zarządzić, że tylko egzekucya na zabezpieczenie miejsce mieć będzie, jeżeli stronie grozi szkoda niepowetowana (§ 22. post. w spraw. drobiazg.)

Dodatek

Od postanowień zawartych w rozdziale 28, 29 i 30. ust. sąd. zachodzą następujące wyjątki:

1. Prokuratorya Skarbu w zastępstwie skarbu państwa o tyle jest uprzywilejowaną, że żądać może zapowiedzenia, aresztu osobistego, sekwestracyi, i innych środków zabezpieczających, jeżeli dowiedzie, że śledztwo się toczy przeciw dłużnikowi, albo jeżeli przedkłada rozporządzenie ministerstwa, albo władz centralnych lub krajowych, nakazujące przedsięwzięcie tych środków zabezpieczających, w którym to przypadku nie potrzebuje składać kaucyi. (dekr. nadw. 18 wrzeń. 1786.) Przywilej ten służy Prokuratoryi Skarbu, jeżeli działa imieniem Skarbu państwa, albo takich funduszów, które bywają utrzymywane ze Skarbu państwa, nie zaś, jeżeli prokuratorya działa w imieniu innych funduszów lub korporacyj (dekr. nadw. z 29. stycznia 1839.) Przywilej ten tyczy się także kar pieniężnych wymierzonych w sprawach defraudacyjnych. (tyczących się przestępstw ustaw skarbowych) dekr. nadw. z 10/4 844.

2. Co do zabezpieczenia takich pretensyj, które nie ulegają postępowaniu sądowemu, lecz wyłącznie przez władze administracyjne rozpoznawane, sądzone i w orzeczeniach wykonywane bywają, władze te bezpośrednio udać się mają do sądu, i nie wymaga się, aby odnośne wezwanie zaopatrzone było w formalności ustawą sąd. przepisane.–

Władze wzmiankowane mogą też wezwać w tym względzie prokuratoryę Skarbu o przedsięwzięcie właściwych środków zabezpieczających (dekr. nadw. z 24 październ. 1806.) Jednak we dług dekr. nadw. z 24. październ. 1845. powołane są wyłącznie prokuratorye Skarbu do przedsięwzięcia kroków w celu uzyskania prenotacyi pretensyj skarbowych, polegających na tytule prawa prywatnego.

Przepis ten więc nie ma zastosowania:

a. jeżeli się rozchodzi o prenotacyę w celu zabezpieczenia zaległych podatków rządowych lub innych opłat skarbowych, nie polegających na tytule prawa prywatnego. W tych więc przypadkach władza administracyjna bezpośrednio udać się może do sądu (dekr. nadw. z 11. kwietnia 1848.) i

b. przy zabezpieczeniu pieniężnych kar wymierzonych w sprawach defraudacyjnych (reskr. min. z 10. czerwca 1850.)

Gdy skarb państwa w celu ściągnięcia zaległych podatków i dodatków przystępuje do prowadzenia egzekucyi na nieruchomościach wpisanych w księgi publiczne, a egzekucya ma być popieraną w sądzie, w którego siedzibie nie jest ustanowiona prokuratorya skarbowa, natenczas może także urząd podatkowy imieniem Skarbu bez wykazania szczególnego do tego upoważnienia władzy przełożonej domagać się 1º i 2º stopnia egzekucyi (zajęcia i oszacowania) 3º stopnia licytacyi) wszakże jedynie na mocy szczególnego upoważnienia dyrekcyi skarbowej krajowej.

Co do innych przypadków popierania takiej egzekucyi wszyst„kich trzech stopni na dobrach nieruchomych, prokuratorya skar„bu występować ma w imieniu skarbu (reskr. min. z 24 kwietn. 871.)

Władze publiczne mogą żądać od sądu prenotacyi w tych przypadkach, gdzie takowe według ich zakresu działania powołane są już z urzędu zarządzić zastawne ubezpieczenie roszczeń skarbu państwa albo funduszów i zakładów pozo„stających pod zarządem państwa, kraju lub gminy, tudzież roszczeń tyczących się zwrotów wynikłych z zarządu majątka„mi znajdującymi się pod opieką rządową. (§ 38. l. 1. ust. hip. z 871 r.)

Zabezpieczenie pretensyj nie ulegających postępo„waniu sądowemu nie wymaga usprawiedliwienia w drodze sądowej.

3. Szczególne postępowanie ma miejsce w przedmiocie ściągania zaległego cła i podatków konsumcyjnych (dekr. nadw. z 10. lutego 1832.)

4. Niżej będzie mowa o zabezpieczeniu roszczeń pań„stwa do osób sędziowskich, które przekroczywszy swój obowią„zek urzędowy nadwerężyły prawa stron i przezto wyrządzi„ły im szkodę, której nie zaradzają środki prawne w postępo„waniu sądowem dopuszczone. (Ust. z 12. lipca 1872.)

Rozdział XV.

O postępowaniu w dochodzeniu prawa powództwa z tytułu nadwerężenia prawa przez urzędników sędziowskich w wykonaniu swych czynności urzędowych.

W dziale I. części II. rozdz. V. poznaliśmy warunki, pod którymi powstaje owo prawo i przeciw komu służy. O sposobie dochodzenia tego prawa podajemy na zasadzie ust. z 12. lipca 1872. co następuje:

I. Właściwość sądu

Dla skargi, mającej na celu poszukiwanie wynagrodzenia szkody, właściwy jest ten trybunał II. inst. w którego okręgu ma siedzibę ów sąd, który lub którego urzędnik nadwerężył prawo. Jeżeli kto wywodzi roszczenie do wynagrodzenia szkody z rozporządzenia prezesa lub z uchwały rady tego samego sądu krajowego wyższego, o który na zasadzie podanego prawidła jest dla skargi właściwym, natenczas najwyższy trybunał wydelegnje na żądanie powoda lub pozwanego inny sąd krajowy wyższy, do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy.

Jeżeli pozwanym jest państwo, prokuratorya skarbowa w siedzibie sądu procesowego, powołana jest do zastępstwa państwa.

Jeżeli skarga wyniesioną jest przeciw więcej urzędnikom sędziow„
skim, lub łącznie przeciw państwu i urzędnikom sędziowskim, na
których ciąży wina, idą w zastósowanie zasady o uczestnictwie
w sporze.

I. Skarga.

W skardze winna strona przedstawić fakta, z których wywodzi
roszczenie swe do pozwanego, jakoteż oznaczyć przedmiot i rozcią„
głość doznanej szkody, a pod względem roszczonego wynagro„
dzenia, winna uczynić ściśle oznaczone żądanie. Środki dowodo„
we winien powód, ile możności przedstawić, lub takowe wskazać.
Skargę tym przepisom nieodpowiadającą, odrzuca się z urzędu; w
przeciwnym razie sąd zarządza postępowanie sądowe, stosujące
się do przepisów procesu cywilnego zwyczajnego, o ile ustawa powo„
łana nic innego nie stanowi.

Jeżeli skarga jest wymierzona przeciw poszczególnym urzędni„
kom sędziowskim, do uzasadnienia jej przeciw każdemu pozwanemu
urzędnikowi, potrzebny jest dowód, że nadwerężenie prawa zasadza
się na przekroczeniu obowiązku urzędowego przez poszczególnych
pozwanych.

Jeżeli skargę wystosowano tylko przeciw państwu, starczy dowód,
że nadwerężenie prawa nastąpić mogło li wskutek przekroczenia
obowiązku urzędowego ze strony urzędników sędziowskich, te„
go sądu, od którego czynność urzędowa wyszła. Jeżeli któryś wywo„
dzi roszczenie do wynagrodzenia z uchwały sądu kolegialnego,

nadwerężającej prawo strony, wówczas przeciw samym urzędnikom sędziowskim, na których wina ciąży, lub przeciw takowym i państwu, można wytoczyć skargę tylko wtedy, gdy się o nich powód w drodze postępowania karnego dowie.

Wedle jakiej miary, a jeżeli pozwano kilka osób, w jakim stosunku wynagrodzenie od nich może być żądane, tudzież o ile regres ma miejsce i kiedy gaśnie obowiązek nagrodzenia i regresu, ocenia się wedle prawa powszechnego cywilnego, chyba że ustawa z r. 1872. inaczej stanowi. Wynagrodzenie szkody wynikłej z czynności sądowej urzędnika sędziowskiego, dochodzone będzie jedynie w miarę przepisów ustawy z r. 1872. i tylko w ten sposób tą ustawą wskazany. Zwyczajna droga prawa jest bezwarunkowo wyłączona.

III. Przewód

A. Przedmiot.

Głównym przedmiotem jest pytanie, czy wogóle nastąpiło przekroczenie obowiązku służbowego przez urzędnika sędziowskiego? Gdy strona czepia się jedynie państwa, starczy dowód, iż fakt, wyrządzający szkodę, nie mógł inaczej powstać, jak przez takie przekroczenie. Dopiero, gdy państwo poszukuje zwrotnie swych roszczeń na urzędnikach, powstaje pytanie, który z urzędników przekroczył obowiązek służbowy, i która to czynność stanowi przedmiot przekroczenia? Owe pierwsze pytanie rozwiązuje wyłącznie proces cywilny, i o niem orzeka wyrok sądu procesowego

bez względu, czy śledztwo dyscyplinarne miało miejsce. Orzeczenie sądu Dyscyplinarnego nie wiąże sądu procesowego. Obie strony mogą korzystać z śledztwa dyscyplinarnego, w celu bronienia lub dochodzenia praw, wszakże o obowiązku wynagrodzenia szkody zawsze orzeknie sąd procesowy, niezawiśle od orzeczenia sądu dyscyplinarnego.

B. Zarządzenie postępowania dyscyplinarnego.

Sąd procesowy zarządzając postępowanie sądowe winien zawiadomić o wniesieniu skargi tę władzę, która względem zarzuconego przekroczenia obowiązku urzędowego powołaną jest do postępowania dyscyplinarnego. Władza ta ukończywszy postępowanie dyscyplinarne, zawiadomi sąd procesowy o wyniku.

Strony mają prawo przejrzenia w sądzie procesowym tego zawiadomienia i brania odpisów. Oprócz tego wolno stronom żądać od władzy dyscyplinarnej, aby im pozwoliła przejrzeć akta ukończonego śledztwa dyscyplinarnego i brać odpisy.

Wyłączone są pisma i akta nie wpływające stanowczo na proces o wynagrodzenie szkody. To się rozumie i o pismach, ktoreby wyjawiły głosowanie urzędników sędziowskich, chyba, że strona wie o głosowaniu z śledztwa karnego, lub że pisma dotyczą głosowania tych urzędników sędziowskich, którzy z powodu głosowania skazani byli w drodze dyscyplinarnej. Każda strona może żądać by postępowanie procesowe zostało wstrzymane aż do ukończenia postępowania dyscyplinarnego, jeżeli można przewidzieć, że ostateczny wypadek tego postępowania, lub korzystanie z dochodzeń

w drodze dyscyplinarnej zarządzić się mających, wpłynie na rozstrzygnięcie procesu o wynagrodzenie szkody.

C. Uwiadomienie o sporze.

Gdy skargę wniesiono przeciw państwu, państwo uwiadomić może o sporze tych urzędników sędziowskich, których uważa za odpowiedzialnych za nadwerężenie prawa, uzasadniające roszczenie do wynagrodzenia szkody, a którzy nie są współpozwanymi. Jeżeli roszczenie do wynagrodzenia wyprowadzono z uchwały sądu kolegialnego, urzędnicy głosujący tylko wtedy uwiadomieni będą o sporze, gdy się o nich w drodze procesu karnego dowiedziano, lub w śledztwie dyscyplinarnem zostali ostatecznie uznani winnymi z powodu swego głosowania lub sprawozdania, tyczącego się tej uchwały.

Uwiadomienie uskutecznia się wręczeniem wierzytelnych odpisów rozprawy procesowej, odbytej od chwili uwiadomienia o sporze. Na podstawie uwiadomienia o sporze, może urzędnik sędziowski przystąpić do pozwanego państwa jako ewiktor. Uwiadomienie o sporze nie wkłada na uwiadomionego urzędnika obowiązku do zastępstwa, pomimo to wchodzą wszelkie skutki zaniechanego zastępstwa sądowego.

D. Przysięga

Co do faktów, względem których urzędnicy sędziowscy mają urzędowy obowiązek zachowania tajemnicy, dowód przez przy-

sięgę tychże, jest niedopuszczalny, bez względu, czy występują jako pozwani, lub biorą udział wskutek uwiadomienia o sporze. –

E. Środki prawne.

Przeciw wyrokom w procesie zapadłym i przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom w toku postępowania wydanym, dopuszczalne są te środki prawne, które wedle przepisów procesu cywilnego służą przeciw wyrokom, orzeczeniom i rozporządzeniom sądu I inst. (apelacya i rekurs) chyba, że ustawa z r. 1872. inaczej stanowi. Te środki prawne rozstrzyga ostatecznie trybunał najw.

F. Egzekucya.

Egzekucyi domaga się w sądzie, w którego okręgu ma ona być wykonaną. Gdy nie ma wyroku sądu najwyższego, dołącza się do prośby potwierdzenie, że wyrok, przez sąd orzekający wydany, jest prawomocnym.

IV. Dochodzenie zwrotu przez państwo na urzędnikach.

A. Sposób dochodzenia.

Dwie są drogi dochodzenia zwrotu:

1. nakaz płatniczy

Jeżeli państwo wskutek, przeciw niemu, wniesionej skargi uiściło wynagrodzenie, wówczas domagać się może od sądu procesowego, by nakazem płatniczym polecono zwrot

tym urzędnikom, których wina stwierdzoną została orzeczeniem sądu dyscyplinarnego lub karnego.

Jeżeli skarga była wniesiona przeciw państwu i urzędnikom sądowym, nakaz płatniczy do zwrotu zapłaconej sumy nie może być wydany, gdy wyrok, w procesie o wynagrodzenie przeciw współpozwanym urzędnikom wydany, nie zgadza się z orzeczeniami sądu karnego lub dyscyplinarnego, bądź co do osób za odpowiedzialne uznanych, bądź co do sposobu lub stosunku udziału w odpowiedzialności. Jeżeli nakaz ma być wydany przeciw kilku urzędnikom, kwota, zwrócić się mająca będzie rozdzieloną między nich w równych częściach, chyba że z wyroku zapadłego w procesie głównym, lub z wyroku sądu karnego wynika inny stosunek (§.19.)

Zarzuty przeciw nakazowi płatniczemu mają być wniesione do sądu procesowego w 2. tygodniach od dnia doręczenia; spóźnione odrzuca się z urzędu. Względem zarzutów, w czasie wniesionych, sąd postąpi i wyda orzeczenie, jak co do zarzutów przeciw nakazowi płatniczemu wydanemu na podstawie dokumentów publicznych. Środki prawne użyte przeciw orzeczeniu sądu procesowego rozpoznaje i rozstrzyga trybunał najwyższy. (§20.)

2. Zwyczajna droga prawa.

Jeżeli nakaz płatniczy na mocy §19. wydany być nie może, państwo poszukuje rzeczonego zwrotu na urzędnikach w zwyczajnej drodze prawa, a to w sądzie I. inst. który wedle zasad ogólnych jest

do tego właściwym. Ściąganie zwrotu w drodze administracyjnej miejsca mieć nie może.

Celem poszukiwania zwrotu, prokuratorya skarbowa zastępując państwo, może zawsze żądać, by sąd dyscyplinarny lub karny, albo sąd, od którego, lub od którego z urzędników wyszło nadwerężenie prawa, wymienił tych urzędników sądowych, którzy przedsięwzięli czynność urzędową, uzasadniającą prawo do wynagrodzenia szkody, lub którzy udział w niej brali, jakotéż, aby udzielił wszelkich dowodów, posłużyć mogących do stwierdzenia tego przedsięwzięcia lub udziału (§. 21. 23.)

B. Obrona urzędników (§ 22.)

Czy państwo poszukuje zwrotu zwyczajną drogą prawa, czy takowy nakazem płatniczym jest polecony, urzędnicy nie mogą się zasłaniać zarzutami, rozpoznanymi i rozstrzygniętymi w procesie głównym, popieranym przeciw nim, jako współpozwanym, albo których zaniechali wnieść w procesie głównym pomimo zawiadomienia ich o sporze.

C. Egzekucya. (§ 24.

Egzekucya z nakazów płatniczych i orzeczeń wydanych na zarzuty przeciw nakazom płatniczym, domaga się w sądzie, w którego okręgu ma być egzekucya wykonana. Wcelu ściągnięcia zwrotu mogą być płace i inne dochody służbowe urzędników pociągnięte pod egzekucyę, aż do trzeciej części

wszakże w każdym razie kwota 350. zław. wolną jest od egzekucyi.

V. Tymczasowe środki zabezpieczające (§.25.)

W toku głównego procesu państwa należy, w celu zabezpieczenia zwrotu dozwolić dopuszczalnych procedurą cywilną środków zabezpieczających przeciw urzędnikom sędziowskim bez wymagania zabezpieczenia zadosyćuczynienia za zniewagę i szkodę, jeżeli będzie wykazane w sposób wiarogodny, że ci urzędnicy są do zwrotu obowiązani. Jeżeli wniesiono zarzuty przeciw nakazowi, państwo zażądać może egzekucyi na zabezpieczenie. W tym celu płace i inne dochody urzędników sędziowskich mogą być aż do wysokości wyżej w § 24. podanej, zapowiedziane, lub pod egzekucyę na zabezpieczenie podciągnięte.

VI. Zastosowanie ustawy z r. 1872. do spadkobierców urzędnika.

Jeżeli w czasie wniesienia skargi o wynagrodzenie urzędnik sądowy już nie żyje, albo umrze w toku głównego procesu o zwrot, przepisy ustawy z r. 1872. tak co do głównego procesu, jak co do procesu o zwrot, będą zastosowane do spadku lub spadkobierców tego urzędnika. (§.26.) Wedle przepisów ustawy tej postąpić należy i wtedy, gdy roszczenie do wynagrodzenia opiera się na art 8. ust. zasadn. z 21 gru-

dnia 1867. mianowicie, że urzędnik przedłużył lub zarządził bezprawnie areszt (§. 27.

VII. Wsteczne działanie ustawy z r. 1872.

1. Rozporządzenie cesarskie z 12. marca 1859. zostaje znie-sione. Ustawa z r. 1872. nie narusza przepisów patentów ce-sarskich z 10. lutego 1853. i 22. września 1857. dotyczących wynagrodzenia roszczeń z tytułu sprawowania sądowni-ctwa przez dawne dominia, jakoteż przepisów § 10. ust. z 17. grudnia 1862. o postępowaniu karnem w sprawach drukowych (obecnie § 491. procedury karnej.)

2. Roszczenie do wynagrodzenia z powodu nadwręże-nia prawa, które nastąpiło przed wejściem ustawy z r. 1872. w moc obowiązującą, oceniać należy wedle przepisów, któ-re obowiązywały w czasie nastąpionego nadwrężenia prawa.–

W przypadkach takich należy stósować do postępo-wania przepisy ustawy z r. 1872.; rozprawy atoli, przed we-jściem onej w moc obowiązującą już się toczące, winny być ukończone wedle przepisów rozporządzenia cesarskiego z dn. 12. marca 1859.

Rozdział XVI.

O postępowaniu upominalnem.
(das Mahnverfahren)

Równocześnie z ustawą z 27. kwietnia 1873. o sprawach drobiazgowych ogłoszono ustawę z tegoż dnia do L 67. Dz. u.p. stanowiącą o postępowaniu upominalnem, która w Galicyi, na Bukowinie i w Dalmacyi nie obowiązuje.

W celu ściągnięcia należytości w pieniądzach lub innych rzeczach zamiennych, może wierzyciel żądać w drodze postępowania upominalnego, wydania warunkowego nakazu zapłaty przeciw dłużnikowi osobistemu, jeżeli żądana ilość lub wartość przedmiotu spornego bez doliczenia odsetek i przynależytości nie przenosi sumy 200 fl. wszelako należytości wekslowe nie mogą być przedmiotem tego postępowania.

Do wydawania warunkowego nakazu zapłaty powołane są sądy powiatowe i miejskie delegowane. Sąd załatwia prośbę bez wysłuchania dłużnika. Nakaz zapłaty zawiera jako napis: „nakaz zapłaty" dalej polecenie, by w 14 dniach po doręczeniu nakazu, unikając egzekucyi dłużnik należytość razem z odsetkami i kosztami

w ilości przez sędziego oznaczonej uiścił, albo przeciw nakazowi zapłaty sprzeciwienie się (Widerspruch) założył, a nareszcie wzmiankę, że nakazowi zapłaty tylko wniesienie sprzeciwu moc odjąć może.

Do wniesienia sprzeciwu starczy oświadczenie dłużnika, ustnie lub na piśmie w sądzie złożone, że się nakazowi sprzeciwia. Uzasadnienia sprzeciwu nie wymaga się.

Jeżeli dłużnik wniósł sprzeciw w należytym czasie, nakaz traci swą moc. Wskutek sprzeciwu może powód wnieść skargę.

Prośba o wydanie nakazu zapłaty sprawia ten sam skutek, co skarga, tak co do zawiązania sporu w sądzie, jak co do przerwania przedawnienia, wszelako nie ma wpływu na oznaczenie sądu właściwego dla skargi wzajemnej i sporów związkowych.

Jeżeli nakaz traci moc wskutek sprzeciwu, przedawnienie uważa się za wstrzymane aż do wniesienia sprzeciwu. Jeżeli dłużnik ani zapłaty nie uiścił, ani w właściwym czasie sprzeciwu nie wniósł, na żądanie wierzyciela dozwolona będzie egzekucya na podstawie nakazu. Jeżeli wierzyciel przed upływem 6. miesięcy po doręczeniu nakazu dłużnikowi, egzekucyi nie żądał, nakaz zapłaty co do tego dłużnika utraca swą moc, atoli bez uszczerbku przerwy przedawnienia.

W skardze wniesionej o zapłatę może wierzyciel zarazem żądać wydania nakazu zapłaty; w tym razie wyda sąd nakaz z tym dodatkiem, że w razie sprzeciwienia się nastąpi dalsze postępowanie w przedmiocie skargi.—

Rozdział XVIII.

O uznaniu nieobecnego za zmarłego.

Śmierć człowieka udowadnia się wyciągiem z ksiąg zejścia lub innymi dokumentami publicznymi np. świadectwem sądu karnego, że wyrok śmierci wykonano na skazanym. W braku takich dowodów, dopuszcza prawo dwóch świadków, celem wykonywania praw zależnych od śmierci osoby trzeciej, tj.

I. uznania nieobecnego za zmarłego na zasadzie domniemań §24. kc. dopuszczonych i

II. dowodu śmierci z zeznań świadków (Dekr. nadw. z 17. lut. 1827.)

Uznania nieobecnego za zmarłego i dopuszczenia dowodu na śmierć nieobecnego przez świadków domagać się można:

A. celem powtórnego wejścia w śluby małż. (§112–114 kc) albo

B. w innym celu np. objęcia majątku w posiadanie.

W pierwszym przypadku (A) należy postępowanie do trybunału I. inst. w którego okręgu pozostały małżonek stale zamieszkuje, w innych przypadkach (B) do sądu, który jest powołanym do pertraktacyi spadkowej po nieobecnym, na przypadek wydania orzeczenia uznającego nastąpioną śmierć nieobecnego, albo uznającego nieobecnego za zmarłego. (§88 N.J.)

Dowód na śmierć osoby nieobecnej prowadzi się ze świad-

ków wedle dekretu z 17 lutego 1827. w sposób następny:

A. w razie zamiaru pozostałego małżonka wejścia w powtór-
ny związek małżeński:

1. małżonek wniesie do właściwego trybunału prośbę o prze-
słuchanie świadków przy załączeniu artykułów dowodowych.

2. sąd po ścisłem rozważeniu przedstawionych okoliczności
orzeka rezolucyę, czy na prośbę zezwala, lub czy strony odsyła do
wyjednania uznania nieobecnego za zmarłego na zasadzie
§ 112.-114 kc.

3. Sąd, przychylając się do prośby, ustanowi kuratora dla
małżonka nieobecnego, tudzież obrońcę związku małżeńskie-
go, udzieli obydwom odpisy prośby z artykułami dowodowymi,
celem zgodnego ułożenia pytań szczegółowych. Równocześnie
zamieści sąd w gazetach krajowych 3. razy obwieszczenie, po-
dające okoliczności dotyczące sposobu, miejsca i chwili mniema-
nej śmierci, wzywając zarazem wszystkich, mających jakąś wia-
domość o życiu lub śmierci nieobecnego, aby o tem donieśli sądo-
wi, albo ustanowionemu kuratorowi w terminie przez sąd ozna-
czyć się mającym (3. miesiące do 1. roku.)

4. Sąd otrzymawszy pytania szczegółowe, przesłuchuje
świadków wedle przepisów kod. post. cyw. Jeżeli się okaże potrzeba,
sąd uzupełni pytania szczegółowe, lub doda nowe pytania. Obe-
cnie idą w zastosowanie przepisy §§ 19-21. noweli z r 1874.

5. Odpisy zeznań świadków udzielają się małżonkowi,
kuratorowi i obrońcy związku małżeńskiego, wyznaczając za-

razem audyencyę do powzięcia uwag i zarzutów tych osób. Gdyby wskutek tego okazała się potrzeba powtórnego dochodzenia lub powtórnego przesłuchania świadków, sędzia zarządzi co z prawa wypada.

6. Po zamknięciu rozprawy zapada wyrok orzekający, czy dowód śmierci jest lub nie jest dostarczony. W tym drugim przypadku tj. nieuznania śmierci, służą stronie zwyczajne środki prawne zaskarżenia wyroku. W pierwszym przypadku zaś wyrok przedkłada się zawsze przed ogłoszeniem go sądowi II. inst. a przez ten sąd najwyższemu trybunałowi, który nie jest obowiązany znieść się poprzednio z ordynaryatem, choćby małżonkowie byli katolikami. Reskr. min. z 30. listop. 1849. L. 46 Dz. u. p.) Wyrok ten wyrazić winien chwilę śmierci która się okazuje z zeznań świadków. Jeżeli sąd wyższy spostrzeże istotne wady w postępowaniu, zarządzi ich sprostowanie.

B. Z powodu innego celu. Podobnie postępować należy, gdy strona chce świadkami udowodnić śmierć nieobecnego w innym zamiarze, niż w zamiarze wejścia w powtórne śluby małżeńskie. W tym przypadku odpada ustanowienie obrońcy związku małżeńskiego i przedłożenie wyroku z urzędu sądom wyższym.

Podobne postępowanie zachować należy we wszystkich przypadkach, gdzie śmierć nieobecnego ma być udowodnioną, bez względu, czy dowód ma za przedmiot bezpośrednie spostrzeżenie trupa, lub czy dowód zmierza do stwierdzenia innych okoliczności, dostarczających pewności o koniecznie nastąpionej śmierci (Dekr. nadw. z 25. lutego 1846.)

Rozdział XVIII.

O umorzeniu dokumentów.

Przez umorzenie (Amortisation) rozumiemy orzeczenie, że dokument zagubiony stracił moc i prawną działalność przeciw wystawcy, odpowiedzialnemu z tego dokumentu (§ 201-203. kod. p. c.)

I. Przedmiot umorzenia.

Przedmiotem mogą być jedynie dokumenty pisemne, wyrażające prawne zobowiązanie, a względnie uzasadniające prze-wne prawo np. obligi, dowody zobowiązania się, kwity itd. nie zaś dokumenty, z których posiadaniem żadne nie łączy się prawo np. testamenty, świadectwa, nominacye. Banknoty nie mogą być umarzane (§ 17. statutu Banku narod.) tudzież kupony obligacyj pożyczki narodowej, opiewających na 20. Złr. (Reskr. min. z 26. stycznia 1855. l. 22. Dz. u. p.) Talony (przekazy na wydanie nowych kuponów) (ust. z 2. czerwca 1868.) kartki loteryjne i losy loteryi na cele dobroczynne (dekr. z 14. grudn. 1858.)

II. Sąd właściwy.

1. Wywołanie celem umorzenia obligacyj rządowych i in-

nych papierów kredytowych z nimi na równi położonych, wynieść należy przed trybunał I. inst. w którego siedzibie urzędowej utrzymują się właściwe księgi kredytowe (§ 32. N.J.)

2. Umorzenie weksli należy do Sądu handlowego albo trybunału I. inst. jako sądu handlowego, w którego okręgu znajduje się miejsce wypłaty weksla (§. 60. N.J.) Tosamo tyczy się przekazów banku narodowego.

3. Trybunał I. inst. jest właściwy do postępowania w przedmiocie umorzenia papierów wartościowych, wydanych przez Spółkę akcyjną, lub akcyjną komandytową (ust. z 8. maja 1868. ob. Dział I. o jurysdykcyi kanzalnej trybunału I inst.)

4. Umorzenia innych dokumentów domagać się można albo od sądu powiatowego, właściwego dla żądającego umorzenia ze względu na jego miejsce zamieszkania, albo od sądu powiatowego, właściwego dla tej osoby, przeciw której dokument na dowód służyć ma (§. 32. N.J.) Temu sądowi podlegają także posiadacze dóbr tabularnych. Sąd miejsko delegowany nie jest właściwy do postępowania amortyzacyjnego.

III. Osoba domagająca się umorzenia.

Uprawnionym jest tylko właściciel dokumentu, który własność swą tylko wtenczas wykazać ma, gdy dokument jest imienny, a nie opiewa na jego imię.

IV. Postępowanie.

A. Ogólne prawidła.

Podanie wnosi się do sądu właściwego, opisując dokładnie treść dokumentu, i żądając, by tenże po przeprowadzeniu postępowania w przedmiocie umorzenia uznany był za nieważny (bezskuteczny.)

Sąd winien wysłuchać strony za zobowiązanie z dokumentu odpowiedzialnej, a jeżeli te nie poczynią żadnych gruntownych zarzutów, wydać edykt, w którym opisując dokładnie dokument, wzywa wszystkich, w których ręku dokument znajdować się może, aby go w ciągu roku okazali, gdyż w przeciwnym razie na powtórne żądanie domagającego się umorzenia, za nieważny uznanym będzie. (Co do książeczek Kas Oszczędności wynosi termin edyktalny 6 miesięcy.)

Jeżeli się nikt w terminie nie zgłasza na powtórne żądanie właściciela dokumentu, sąd uznaje dokument za nieważny. (§. 201.–203. k.p.c.)

B. Umorzenie obligacyj rządowych, i innych papierów kredytowych z nimi na równi położonych.

Umorzenie tych dokumentów urządzone jest licznemi ustawami i rozporządzeniami (Ob: Das Verfahren ausser Streitsachen. Wyd. Manz'a 1875 str 167–173.)

C. Umorzenie dawnych wierzytelności hipotecznych.

(§§ 118–121. ust. hip. z 25. lipca 1871.)

Jeżeli od wpisu wierzytelności hipotecznej, a na przypadek, gdyby do niej odnosiły się dalsze wpisy, także od ostatniego z tych wpisów, upłynęło przynajmniej lat 50. a ci, którzy według wpisów są uprawnionymi, albo też ich dziedzice i następcy nie mogą być odszukani, i przez ten czas ani zapłaty kapitału lub procentów nie podnieśli, ani w inny sposób prawa swego nie poszukiwali, dłużnik mocen jest podać do sądu hipotecznego prośbę o zarządzenie umorzenia (§. 118.)

Proszący powinien wyrazić w prośbie powody żądanego umorzenia. Jeżeli sąd hipoteczny uzna za stosowne prośbie zadość uczynić, winien edyktem wezwać tych, którzy roszczą sobie prawa do wierzytelności hipotecznej, aby się z takowemi zgłosili. (§. 119.) W edykcie wyrazić należy dokładnie wpis wraz ze wszystkiemi wniesieniami do takowego odnoszącemi się i ustanowić do zgłoszenia się z roszczeniami termin jednego roku, który wyznaczyć należy w przybliżeniu z uwzględnieniem pierwszego ogłoszenia edyktu i z wymienieniem ostatniego dnia kalendarzowego. Edykt w sądzie przybić i trzy razy w gazetach, na ogłoszenia sądowe przeznaczonych, umieścić należy. Zarządzenie ogłoszenia także w innych dziennikach krajowych lub zagranicznych zostawia się sądowi hipotecznemu (§. 120.)

Jeżeli kto zgłosi się z roszczeniem w ciągu terminu edyktalnego, należy o tem zawiadomić żądającego umorzenia, a interesowanym zachowuje się wolność wyjednania orzeczenia o ich prawie na drodze sporu. –

Jeżeli zaś termin edyktalny bezskutecznie przeminie, sąd hipoteczny dozwoli na żądanie proszącego przez rezolucyę umarzenia tak wpisu, jakoteż wniesień do tegoż odnoszących się, a oraz ich wykreślenia (§ 21.)

Rozdział XIX.

O postępowaniu w sądach handlowych.

Rozdział 41. ust. sąd. pod tytułem: „O postępowaniu w sądach wekslowych" obejmujący §§ 576–589. podaje te postanowienia, któremi się to postępowanie różni od przepisów tyczących się procesu zwyczajnego; stanowi bowiem w § 576. że przepisy ustawy sąd. zachowane także być winny w sądach handlowych i wekslowych o tyle, o ile w tym rozdziale inaczej nie postanowiono.

O ile się rozchodzi o spór wekslowy, wchodzi w miejsce rozdziału 41. ustawy sądowej rozporządzenie ministeryalne z dn. 25. stycznia 1850. stanowiące o postępowaniu w sprawach wekslowych. (Obacz niżej)

Inne postanowienia objęte tym rozdziałem 41. odnoszące się do spraw handlowych, uwzględniliśmy już przy wykła-

dzic procesu zwyczajnego, podając je jako wyjątki, przy-czem wszakże zwracamy uwagę na to, iż te postanowie-nia Rozdziału 41. o tyle tylko wchodzą w zastosowanie, o ile sprawy handlowe toczą się przed sądem handlowym, lub try-bunałem sprawującym jurysdykcyę handlową. Jeżeli więc sprawa handlowa toczy się w innym sądzie do sprawowa-nia jurysdykcyi handlowej nie powołanym, przepisy rozdz. 41. ust. sąd nie idą w zastosowanie.

W sprawach handlowych ma miejsce postępowanie pi-semne lub ustne, stósownie do przepisów ogólnych. (Orz. najw. tryb. z 19. listopada 1872. do L. 30. Rep. orz.) tudzież postępowanie sumaryczne, a nareszcie i postępowanie w sprawach drobiazgowych, jeżeli się sprawa odnośna nada do tego postępowania.

Postanowienia rozdz. 41. ust. sąd. różniące się od posta-nowień ogólnych są:

1. W sprawach handlowych może sąd handlowy zakre-ślać do wniesienia obrony, repliki i dupliki krótsze terminy nad te, które w powszechności się wyznaczają (§. 578.)

2. Powody zapadłego wyroku mają być stronie w ciągu 24. godzin wydane (§. 582.) jeżeli stronie nie wręczono takowych razem z wyrokiem na mocy § 23. nowel z 874.

3. Zgłoszenie apelacyi i rewizyi, zażalenie na niewa-żność, uciążliwości i obrony apelacyjne i rewizyjne, tudzież rekursy - winny być podane w ciągu dni trzech (§. 583.)

Przepis ten ma swoje zastósowanie i w procesach o wyłączenie rzeczy zajętej z pod egzekucyi (Orz. najw. tryb. z 28. Stycz. 1873. do L. 37. Rep. orz.)

4. Termin do zapłacenia długu handlowego winien być oznaczonym w wyroku do dni trzech (§. 584.)

5. Rozporządzenia sądowe, które w innych przypadkach stronie osobiście doręczane być mają, mogą być doręczone do rąk prowadzącego firmę handlu, jeżeli się odnoszą do tego handlu (§. 586.)

6. W sądach handlowych nie znajdują miejsca żadne inne ferye oprócz niedziel i dni świątecznych nakazanych, tudzież dni krzyżowych (§. 587.)

Rozdział XX.

O postępowaniu w sądach górniczych.

O tem postępowaniu stanowi rozdział 42. ustawy sąd. Postanowienia niniejszego rozdziału, różniące się od postanowień procesu zwyczajnego, podaliśmy przy wykładzie tegoż. Reszta postanowień wymaga znajomości prawa górniczego.

Koniec.

232